

2003
1959
45

Ерік Асқаров (1959-2003) – ақын, аудармашы, драматург, айтулы айтыскер. Солтүстік Қазақстан облысы М. Жұмабаев ауданы (бұрынғы Булаев) Дүйсеке ауылында дүниеге келген.

Қазақ драма театры жанындағы актерлік студияны, Алматы мемлекеттік театр-көркемсурет институтын, Көкшетау гуманитарлық университетін бітірген.

Бірқатар өлеңдері «Қарлығаш», «Жетіген» ұжымдық жинақтарына енді. «Көгілдір», «Қазақстан қасыры», «Астана жұртын айналсам» жыр жинақтары жарық көрді.

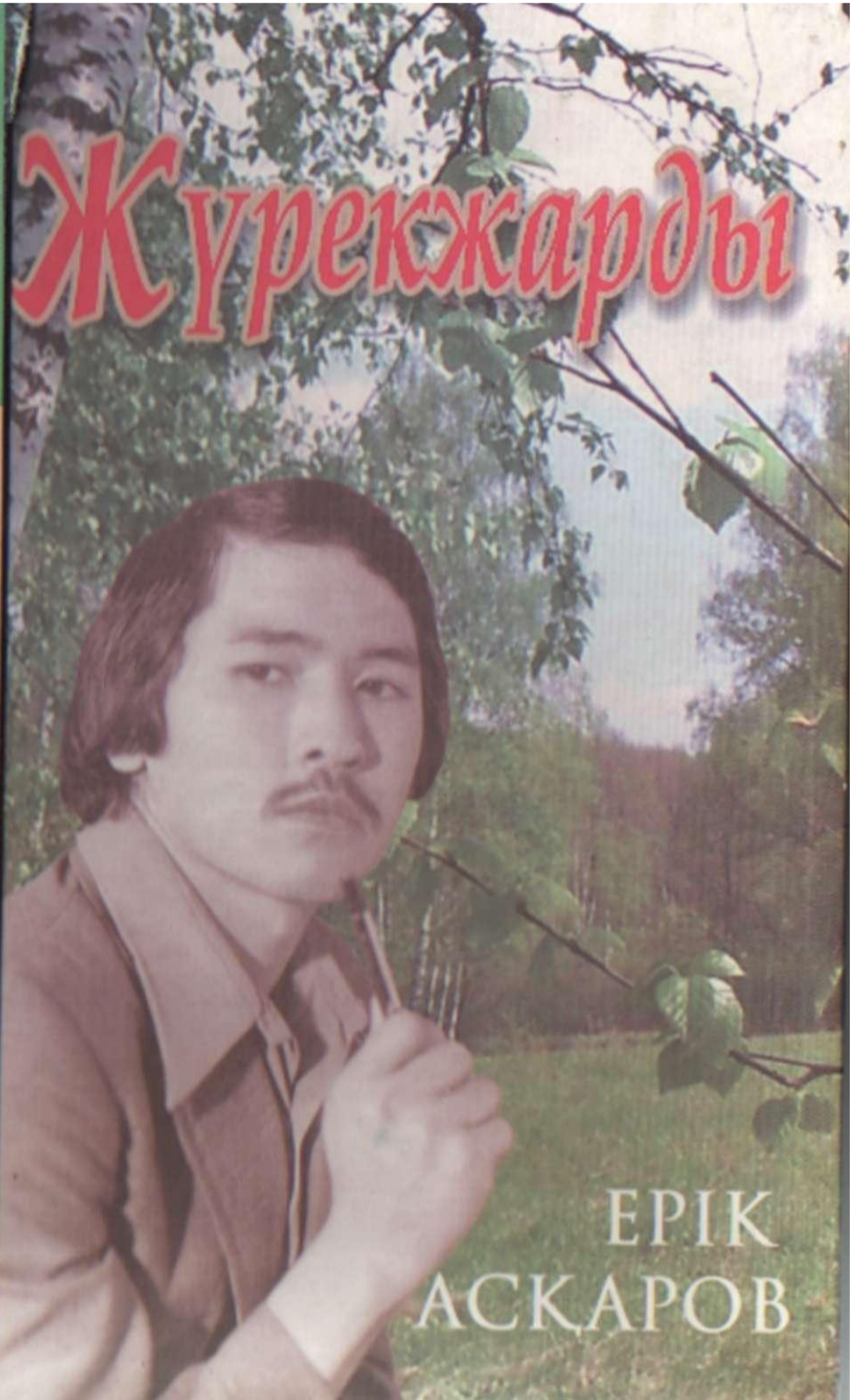
О. Бөкеевтің «Қар қызы» повесі мен С. Сейфуллиннің «Көкшетау» поэмасы бойынша бейнефильмдер түсірген.

М. Мақатаев атындағы сыйлықтың, Қазақстан Комсомолы сыйлығының иегері, Халықаралық «Түріксай» поэзия фестивалінің лауреаты.

Е. АСҚАРОВ

Жүрекжарды

Жүрекжарды

ЕРІК
АСҚАРОВ

ЕРІК АСКАРОВ

Жүрекжарды

ЖЫР ЖИНАҒЫ

АСТАНА
2009

ББК 84 Қаз 7-5
А 88

Кітапты құрастырып баспаға ұсынған:
Дәулеткерей Кәпұлы

А88 Асқаров Е.

Жүрекжарды: Жыр жинағы. - Астана: Фолиант, 2009.
- 256 бет.

ISBN9965-35-629-7

Ақын ЕРІК АСҚАРОВ бұл кітабындағы өлеңдер, поэмалар, айтыстар негізінен бұрын кітап болып шыққан жыр жинақтарынан алынды және бұрын жарияланбаған өлеңдері де кіргізілді.

Ақынның мұндағы жүрекжарды өлең-жырлары нәзік те сыршыл, көркем де кестелі тілмен өрнектелген. Кітап сүйер қауымға арналған.

А 4702250202
00(05) 09

ББК84Қаз 7-5

ISBN 9965-35-629-7
баспасы, 2009

&Асқаров Е., 2009
С. «Фолиант»

ШЫҒА ШАПҚАН ЖҮЙРІК ЕДІ

Ақын Ерік Асқаровты алғаш рет жетпісінші жылдары жыр кешінде көрдім. Ол кезде студент едік. Көбінесе жыр кештерін біз ұйымдастыратынбыз. ҚазМУ-дың бас ғимағратындағы (қазіргі Өнер академиясы) үлкен залға жыр- сүйер қауым сыймай кететін. Ұмытпасам, Ерік онда Алматыдағы Ленин көшесі бойындағы (қазіргі Достық,) №2 әдебиетті тереңдетіп оқытатын мектептің түлегі болатын.

Мінберге ортадан жоғары, аққұбашаа сұлу балаң жігіт көтерілді. Бұл кім дегендей зал тына қалды. «Соңғы сөз» деген өлеңін оқыды. Өлең оқылып болғанда демін ішіне тартып тыңдап отырған жұрт ду қол шапалақтады. Өлең жұртқа қатты әсер етті. Ол кезде жас ақын атанып жүрген біздер соңымыздан шыққан бір серпінді таланттың дүбіріне құлақ түріп сүйсінген едік. Сондағы мектеп оқушысы Еріктің өлеңі мынау еді:

*Шерлі заман келтірсе де толғағын,
Тәтті болмай, ащы болды тордағы үн.
Өтті шырқап,
Өтті бірақ айта алмай,
Талай Ақан, талай Мұхит соңғы әнін.*

*Бір халыққаа тұлға болу оңай ма,
Сондай тағдыр бұйырыпты
Абайға. Барласа да арғы-бергі
заманды, Соңғы сөзін айта алған
жоқ алайда.*

*Мұңдас болып кәрімен де, жаспенен,
Қолын бастап жауға шапқан тасберен.*

*Махамбеттің соңғы сөзі кетті
гой. Капияда бақи болған
баспенен.*

*Теңіздейін жата алмайтын
шайқалмай, Толқып-толқып тыным
алды байқалмай.
Қара сөздің пайғамбары болса да,
Өтті Әуезов соңғы сөзін айта
алмай...*

*Өрттей шарпып жүректерді
жаңғырған,
Кәусар ойы сезім шөлін қандырған,
Ұлылар тек жырын емес,
Ұрпаққа
Айта алмаған сөздерін де қалдырған...*

Жаңа талап Ерік осы тырнақалды өлеңімен-ақ жас ақындар легіне қосылып еді. Мектепті енді бітірген боз- баланың балғын қаламынан туған бұл өлең қазақ жыры- ның шалқар айдынына қосылған мөлдір тамшыдай еді. Қаламы жүйрік, қалыптасқан ақынның туындысы секілді, көркемдік кестесі нақышты, айтар ойы салмақты осы өлең Еріктің жыр әлеміндегі төлқұжаты болды.

Сол жылдардан бастап Ерік әдеби ортаның ерке баласындай еркін басып жүрді. Қазақ Драма театрында, баспаларда, Қазақстан Жазушылар одағында қызмет істеді. Ағалы-інілідей арамыз жақын болды. Соғыста тұтқынға түсіп, Түркістан легионында болған, «Сайран» деген бүркеншік атпен «Жас Түркістан» журналында қызмет еткен жерлес ақын ағасы марқұм Хамза Абдуллинмен мені жақын таныстырған да Ерік еді. Хамза Мағжан өлеңдерін жатқа айтатын, ақындығы да ешкімнен кем емес дарынды кісі еді. Біз ол кезде тыйым салынған Мағжан өлеңдерін Хамза ағаның аузынан тамсана тыңдайтынбыз. Қайран Хамза, өмірі КГБ-

ның бақылауында болып, бағы жанбай өтті
өмірден! Мағжанның суретін де мен тұңғыш рет
Хамза ағаның қолынан көрдім.

Ерік аса талантты еді. Әр жанрда жазды. М Әуезов театрының кіші залында қойылған «Арманымның ақ құсы» дейтін тұңғыш спектаклінің тұсаукесеріне де шақырғаны есімде.

Сексенінші жылдардың ішінде Жазушылар одағында қызметте жүрген кезімізде жиі араласып, сырлас, сыйлас болдық. Алғашқы кітабы «Көгілдір» Жазушылар одағының М. Мақатаев атындағы сыйлығын алғанда қатты қуанып, қанаттанып жүрді.

Айтыстың алғашқы жылдарда биік деңгейге көтерілуіне Ерік те үлкен үлес қосты. Батыл айтудың, елдің көкейіндегі ойды шенеуніктердің шымбайына батыра айтудың шебері еді.

Астанаға көшіп келген жылдары да Ерік өндіре жазды. Ғабит Мүсіреповтің 100 жылдық тойында мүшәйраның бас жүлдесін алды. Қайсыбірін айтайын, қайда салсаң да қасқайып жарып шығатын қайран Ерік ойда жоқта көзден көшті. Өкінгенмен, өксігенмен, амал жоқ. Тағдыр өз дегенін істейді екен. Ерікті сағынған жылдар да жылжып созылып барады. Көзге қуаныш, көңілге жұбаныш соңында қалған сом алтындай жырлары. Есіл Ерік өзі де соңғы сөзін айта алмай кетті. Оған соңғы сөзін айтуға өте ерте еді. Айтатыны да, жазатыны да көз еді. Кемеліне келген. желмаядай желген шағында ғұмыр сапары көлік апатынан жол үстінде кілт үзілді. Қазақ жырының аспаны күңіреніп, Еріктің орны үңірейіп қалды.

*Осы мен қайда асығам,
Түсінбедім.
Тулаған өр толқынның ішіндемін.
Өмірдің қайталанбас қас қағымын,
Келеді жырымменен мүсіндегім, —*

дейді бір өлеңінде өз тағдырын өзі болжағандай. Зады. шын таланттар өз ажалын күні бұрын сезеді деген сөз рас шығар. Кім білсін?..

Ерік аз ғұмырында артына мол мұра қалдырды. Туған халқын, туған топырағын емірене, егіле жырлап өтті. Абайды пір тұтып, Мағжанға тағзым етті, Касымды ардақтап, Мұқағалиға мұңын шақты. Тірі болса, ендігі елу жылдығын тойлап, Ерікпен бірге төбе басында топырлап жүрер едік. Тағдыр ол бақытты маңдайымызға жазбапты. Бізге бұйырғаны - өзіндей де, көзіндей де «Жүрекжарды» аталатын жыр кітабына алғы сөз жазу екен. Бұған да шүкір. Ақындарды шартты түрде «қыза шабатын» және «шыға шабатын жүйрік» деп екі топқа бөлуге болады. Ерік шыға шабатын саңлақ еді. Кім біледі, жүйріктігінен де болар, бізден қарасын үзіп, көкжиекте бұлдыраған сағымда араласып, мәңгі жеткізбейтін елеске айналып, шексіздікке сіңіп кете барды асыл Ерік...

Несіпбек Айтұлы,
ақын

Түркістан облысының әкімінің орынбасары
Аманжол Аманжолұлы

Қарағанды облысының әкімінің орынбасары
Сәдуақас Қасымов

Түркістан облысының әкімінің орынбасары
Сәдуақас Қасымов

ӨЛЕҢДЕР

Түркістан облысының әкімінің орынбасары
Сәдуақас Қасымов

Қарағанды облысының әкімінің орынбасары
Сәдуақас Қасымов

ЖҮРЕКЖАРДЫ

Аз емес досым,
Жауым да бірақ жоқ емес;
Тіршілік маған - кейде той, кейде
төбелес.
Майысып кетер,
Үзіліп кетер соққанда
Солқылдап тұрған көк талың, бірақ
мен емес.

Терекпін деу де,
Еменмін деу де жөн емес.
Қайыңмын аппақ,
Басқа ағаш маған қол емес.
Өлгеннің бәрін көшіретін
жалғаннан,
Күнәсі қалың табыт-тақтай да мен
емес.

Есідін бойын,
Қызылжар төсін көмкерген.
Қайың де мені,
Көшпейтін туған өлкемнен.
Басыма менің ақ қайың ғана ек дер
ем,
Жұлқысып жүріп жығылар болсам
ертең мен.

Қайыңнан шапқан қайығым менің
тербеліп, Барады жүзіп,
Желкенін ерке жел керіп.

Жырларымды алып, барады
менің қайығым,
Сәлемдескелі келешек күнге қол
беріп.

Тағдырдан тілеп жасай гөр ақын
дегем жоқ, Ант еткен жоқпын
Тауқыметіңе көнем деп.

**Өзі КЕП ҚОНДЫ ҚАЗАҚҚА БІТкен ақындық,
Қалды ғой содан қаршадай бала өлең
боп.**

**Жырымды сатпан ешқандай қызық,
думанға,
Жанымның аппақ сәулесі өшпей
тұрғанда, Қанаты талмас ақындық
менен, қыран жыр –
Арман ғой, арман...
Абайдан кейін туғанға.**

**Өзінің сүйген ақыны көріп мені елім,
Көкірегінде жатталып қалса өлеңім.
Шырғалаң болып,
Шыңдыққа жеткен Фаустай,
- Аялда, уақыт, кереметсің сен! - дер
едім...**

КІРЛЕМЕ МЕНІҢ ЖҮГЕГІМ

**Арманға, қайран кеудем, жеттім деме,
Жүрегім, аласұрып кеттің неге?**

**Жаралан жаралансаң, мен қайтемін:
Тоқтасаң тоқта және
Тек кірлеме!**

**Жыртылсаң табар едім саған
жамау,
Міндетім, жүрек, сені
харамдамау. Бел буып кірісsem
де бермей жүр-ау,
Майданы тіршіліктің маған
жалау.**

**Мына өмір ғажап өмір түсінгенге,
Ғанибет оны жырмен мүсіндесу де.
Дариға-ай, шама шіркін жетер ме екен,
Жүрекке шаң мен тозаң түсірмеуге?..**

**Жимаймын көкірегіме мен неге мұң,
Тірі өлген талайларды көрген едім...
Анадан туған жүрек – аппақ
жүрек. Білмеймін қандай күйде
жерге енерін.**

**Жүргем жоқ жел сөз айтып
желпінгелі,
Кірлетпеу жүрегімді сертім менің.
Беу дүние, бір-ақ рет ғұмыр берді,
Ендеше, бір-ақ рет өлтір мені!**

КЕЙДЕ МЕН...

'Адамның кейбір
кездері...»

Абай

Жүз жасаған секілдімін кейде мен,
Арпалысам қилы-қилы ойменен.
Күңіренем күйлеріндей
Қорқыттың, Ғасырлардың
тереңінен сөйлеген.

Өмір сырын жатқа біліп алғандай,
Отырамын еш нәрсеге таң қалмай.
Отырамын дүниенің төрінде,
Бар тіршілік маған қарап
қалғандай.

Тасытпайды періштенің шындығы,
Жасытпайды перілердің сұмдығы.
Табындырмас ешбір елдің сұлуы,
Тамсандырмас ешбір бақтың
бұлбұлы.

Жұмысым жоқ сауықпенен,
тойменен, Желіккенге және жекіп
қой демен.
Мен татпаған еш дәмі жоқ өмірдің.
Жүз жасаған секілдімін кейде
мен...

АДАЛДЫҚ ТУРАЛЫ АҢЫЗ

Есенбай емес тегі, негізі, ірі,
Момын адам,
Тәубесі - тоғыз ұлы.

Қызылжар мен Көкшені қан қақсатқан
Сол ұлдардың болыпты сегізі ұры.

Тоғызыншы Тоққара тым серілеу,
Өз тілімен айтқанда, «жын-перілеу».
Күні бойы ән салып жүреді екен,
Ойға батып жапанда бір меңіреу.

Сегіз аға шетінен қанды балақ,
Ел үстінен күн көрмек, мал құрамақ..
Тоққараның мінгені - торы төбел,
Ағалардың астында — арғымақ ат.

Болса керек сүйегі асыл адам,

Бұл күніне Тоққара жасымаған.

Адалдығын азық кып жүре берген,
Ұрлық еттен бір тілім асамаған.

Жүрейін деп былғанбай және адаспай,
Жалғыз біткен жапанға қара ағаштай.
Жалғыз үй боп аулақта отырыпты,
Ағалармен ас-тұзы араласпай.

Ұрыда да бейнет көп, азабы - орман,
Ат үстінде сегізі қаза болған.
Ұрпақтарын өсіріп жүре берген.
Тоққара ақын айнымай таза жолдан.

Елге салған бүлігі бұқара бар,
Бұрқап-бұрқап өтіпті сұр тағылар.
Сегізінен бұл күнде бір тұяқ жоқ,
Тоққараның бір ауыл ұрпағы бар.

«Арамдықтың оты бір сөнеді» деп,
«Ақыр түбі адалдық жеңеді» деп...

**Әкем маған КӨП айтты осы аңызды,
Бесінші атаң Тоққара сол еді деп.**

**Аманат қып бабамның адалдығын,
Ізгіліктің артты әкем маған жүгін.
Қайта-қайта айтқызып осы аңызды,
Есі кетіп тыңдайды балам бүгін...**

ШОПЕНГАУЭР

**Мақтанышы болғанмен заманының,
Ұға қойсын кезінде дананы кім?!
Шопенгауэр ұғылмай кетті еліне,
Жасырып кеудесіне жаралы үнін.**

**Майып болған қыранның қанатындай.
Самғай алмай өтті бір,
Бағы ашылмай.
Абайша зарлады ол да жалғызбын деп,
Бақсының жапандағы моласындай.**

**Өмірі орын беріп жел өтінен,
Мұңдасты кітап толы сөресімен.
Серік боп ешбір адам жанына ермей,
Қыдырса,
Қыдырды тек төбетімен.**

**Тіршілік уын береді, —
Қаймағы жоқ.**

Ызалы кеудесінде қайнады кек.
Тынғанша ақтық демі берілмеді,
Арыстан азу тісін айға білеп.

Не жүкті балуан кеуде көтерді ауыр,
Желкенін кетті жығып есер дауыл.
- Кайғырмау керек, - деді мізбақпастан,
Ажалдың алдында да Шопенгауэр!

СОҢҒЫ СӨЗ

Шерлі заман келтірсе де толғағын.
Тәтті болмай, ащы болды тордағы үн.
Өтті шырқап,
Өтті бірақ айта алмай,
Талай Ақан, талай Мұхит соңғы әнін.

Бір халыққа тұлға болу оңай ма,
Сондай тағдыр бұйырыпты Абайға.
Барласа да арғы-бергі заманды,
Соңғы сөзін айта алған жоқ алайда.

Мұңдас болып кәрімен де, жаспенен,
Қолын бастап жауға шапқан тасберен,
Махамбеттің соңғы сөзі кетті ғой,
Қапияда бақи болған баспенен.

Теңіздейін жата алмайтын шайқалмай,
Толқып-толқып тыным алды байқалмай.
Қара сөздің пайғамбары болса да,
Өтті Әуезов соңғы сөзін айта алмай...

Өрттей шарпып жүректерді жаңғырған,
Кәусар ойы сезім шөлін қандырған.

Ұлылар тек жырын емес,

Ұрпаққа

Айта алмаған сөздерін де қалдырған...

САҒЫНҒАН ДОСҚА

Ырзамын саған,

Ырзамын, досым, жалғанда,

Жанымды менің дәл сендей ұққан жан

бар ма?!

Сағынып сенің жайдары жаздай жүзіңді,

Еске алам дәйім,

Кейде бір жалғыз қалғанда.

Отырмын жалғыз,

Жанымда менің жоқ ешкім,

Келеді саған ағытып сырды, кеңескім.
Өрбіген өрттей
Сырымды шертпей тұра алман,
Жанымды менің дәл сендей ұққан жоқ
ешкім.
Өзіңе деген көңілдің күйі шертіліп,
Адастым талай арманның аты мертігіп.
Алдымда қанша асулар жатыр, жол
жатыр...
Жеткенше соған шалдықпан, сірә,
ентігіп.

Тірлікте мынау түсінбей мені көп
пенде,
Ақ көңілімді аяққа басып кеткенде,
Еске алам сені,
Толқынға батып жүрегім,
Сағыныш қылып сызылтып жиі
шерткенде.

Жеңіл де емес өмір дейтұғын жол
мына, Ауыр бір сәтте досыңнан безсең,
сол күнә! Сағынып сені сырласар
сызды үн қатып, Туған күніме өзің
сыйлаған домбыра...

(Әзіл)

Ат мініп, әке, көтермедім,
Қарагер атым өлгелі.
Оныма көңіл бөлмедің,
Калдырдың жаяу сен мені.

Қарға адым жаяу жүрмедім,
Қарагер атым барында.
Болсыншы тұлпар - мінгенім,
Алып бер, әке, тарылма.

Жас тұлпар шапса
үдеген, Жігітке көптік

етпеген. «Жигули»
АЛЫП МІНЕР ЕМ, Сегіз
мың теңгем жетпеген.

Қалмаймын, әке, дүрмектен,
Ат сатып әпер, тарылма.
Тұлпармен өзің жүрмеп пе ең,
Ауылнай атам барында.

Сексенге келген әкенің
Сал-сері ұлы атанып.
Жүрейін болмай қаперім,
Ат алып берші, ат алып.

Жететін оған ат бар ма,
Қайқы бел қайран Қарагер!
Құлағын жымып шапқанда,
Табанда зулар қара жер.

Түсімде оны көремін,
Басында күміс жүген жүр...
«Волга» алып саған беремін,
Шыдай тұр, әке, бір он жыл!..

АНАМЕНЕН СЫРЛАСУ

Бойымнан арылмаған
балалығым, Мен де бір
қоңыраулы дара құлын.

Анасыз балалықтың сәні
жоғын Ұқтырдың түсіме
еніп, ана, бүгін.

Талай жыл құшағыңнан мен
кеткелі, Өзімді өз жырыммен
тербеткелі. Түсімде
құшағыңа алып әлдилейсің,
Аялап сәбиіңдей жөргектегі.

Өзіңді теңгерем бе еш
адамға, Іздеймін сені көңіл

босағанда. Жүрмісің тілеуімді
тілеп менің, Көрсем деп,
немеремді хош-аманда.

Халім бе? Жаман емес бұл
күндері, Желпіп жүр
тентегіңді жырдың лебі.
Сүтіңмен бойға сіңіп бір
қасиет, Домбырам көкіректе
күмбірледі.

Уайымды көкейіңе сағалатпа,
Мен жайлы мақтанып жүр
жамағатқа. Тентегің аман
болса, бірер жылда, Күмістен
ер-тоқымын салады атқа.

Жақсыға жырларымды
арнап бағам, Жүргейсін
тілегімді жалғап маған.
Қашаннан жырға құмар
біздің халық Анасын
ақындардың ардақтаған.

МІНЕЗ

**Жиен түгіл жібімес баласына,
Қайран қалам тас-түйін нағашыма.
Бөлек тіпті қабақтың түйілгені,
Ерек тіпті көзінің қарасы да.**

**Сөз - маңдайға бітпегер бір өнері,
Қарашаның бұлтындай түнереді.**

**Сұлық тұрар бәйгеден келген аттай,
Ұлы Отан соғысының мүгедегі.**

Алтын балық түскендей қармағына,
Отырады бұрылмай жан-жағына.
Ол білмейді ақтауды ауыл-үйді,
Елтең-селтең сүйеніп балдағына.

Күн төбеде етекке көшті, міне,
Ол кетеді күзетке кеш біліне.
Еркелік қып алдына барған емес,
Он үш жиен, төрт ұлдың ешбірі де.

Елге деген құрметпен, ізетпенен,
Ғұмыры өтіп барады күзетпенен.
Сөйлесе де кемпірі шайпау-шәлкес,
Үн көтеріп нағашым түзетпеген.

Өз үйінің бұйырып сүйем жері,
Отырады.
Балдағы — сүйенгені.
Қос қанатындай бар екі қарындасы,
Қайнағаға сөз бермес күйеулері.

Жармастырмас ешкімді жағасына,
Жиен түгіл жібімес баласына.
Көрген сайын қараймын қайран қалып,
Теңіз баққан жартастай нағашыма...

ӨМІР ЖАЛҒАСЫ

Дүниеге келгенімен бұрын менен,
Көзіне көп пенденің ілінбеген.
Ертеде,
Бес жасында қыршын кеткен,
Менің бір ағам болған Сырым деген.

Бұзық ем үйір қылмас көп адамды,

Кетуші ем қан қақсатып жолағанды.
Талайлар сазайымды тартқызғанда,
Қамығып еске алушы ем мен ағамды.

Жүзі емес, жабылса да мыңы маған,
Дауыс қып, жалғызбын деп ұлымағам.
Жәудіреп қорым жаққа қарадым тек,
Тіріліп келетіндей Сырым ағам.

Жұбатып өзімді-өзім жырымменен,
Жүрсем де
Кей күн көзім ілінбестен...
Ағамды еске салып жүрсінші деп,
Ат қойдым, ұлым, саған Сырым деген.

Сәріде бұлбұлдары сайрамаған,
Ағалар бағым еді жайнамаған.
Құлыным, сенің атың аталғанда,
Қасымнан табылардай қайран ағам.

Өтеуі көп жоғымның - ұлым менің,
Ардақтап есіміңді Сырым дедім.
Көрсет сен ата-анама, өзің болып,
Сол қыршын перзентінің тірілгенін...

Осы мен қайда асығам,
Түсінбедім.

1 **

Еске аламын өткенді.
Сағынамын көктемді.
Күдер үзбей күтемін,
Оралмасқа кеткенді;
Мұның аты - есею.

Тулаған ор толқынның ішіндемін.
Өмірдің қайталанбас қас қағымын,
Келеді жырымменнен мүсіндегім.

Тірліктің тамашалап сайран-бағын,
Мен, сірә, бағытымды қайда алмадым.
Көз жазбай көктем сайын көрсем деймін,
Бүршіктің жапыраққа айналғанын.

Қарайлап ертеңіме, өткеніме,
Қиялым шығар шырқап көк төріне.
Кеудемнен қанат қаққан жыр-
кептерді, Қондырсам деймін әкеп
дәптеріме.

Тірліктің додасына араласып,
Алам деп үлесімді жағаласып,
Дал-дал ғып жағамды емес, жүрегімді,
Бір белден бір белге мен барам асып.

Сөз емес қайраттанып тасығаным,
Сөз емес мұңайғаным, жасығаным.
Жүрекке қалғып жатқан
жырларымның Оянар сәттеріне
асығамын.

Талпынбасқа талпынып,
Шарқ ұрмасқа шарқ ұрып.
Жүрегімде қаламын,
Саябырлап алқынып;
Мұның аты - асаулық.

Қызыл гүлге тамсанып,
Қызыл таңды қарсы алып.
Есіл жүрек елжіреп.
Егіледі ән салып;
Мұңын аты - махаббат.

Қиял куып, түн катып,

Ай-жұлдызға тіл қатып.
Күндіз-түні жырласам,
Ой түбіне шым батып;
Мұңын аты - ақындық.

ОТ КӨРІКТІҢ БАСЫНДА

Не заманнан келе жатқан көрік бұл,
Тозса-дағы әлі қызу беріп тұр.
Оттан шыққан соқа тілін бүге алмай,
Ұста шалдың жылағысы келіп тұр.

Иілмеді соққанменен кыздырып,
Болат күпшек жасар еді мың бүгіп.
Тастай берді қолындағы балғасын,
Қалжыратқан қарттығына қынжылып.

Бүге алмады сом темірді қарт білек,
Құзғын-қайғы көкірегін жатты жеп.
Енді білді, ойламап ед қария,
Өмір заңы темірден де қатты деп...

Жауып жатыр жапырақтар
жалтылдап,
Күзгі леппен дем алады алтын бақ.
Ойға батқан әлденеге ақ кайың
Жапырақсыз тұр, әнеки, қалшылдап.

Күні кеше шілде өткізіп бәріміз,
Келіп қапты -ау қоныр салқын кәрі күз.
Ыдырадык жел айдаған ақ бұлттай,
Бір белестен әрі біз.
Күз келерін,

Солатынын гүлдің де,
Жасыл жайлау
Сонау күнде білдім бе?
Алматының ауа райы секілді,
Тағдыр қырық құбылады-ау бір күнде.

ӘНШІ

Аспанның ай-жамбысын қағардайын,
Күркіреп көктен дабыл салардайын.
Әншінің қыран даусы саңқылдаса,
Кең дала үн қатады маған дәйім.

Күңіреніп Қорқыт күйі шертілген жер,
Жұмақты Желмаямен келтірген жер.
Желаяқ жезкиік боп зымырайды,
Жошыны ақсақ құлан өлтірген жер.

Әнімен жан өзегін талдырғандар,
Жүректен жалын атып зар кылғадар.
Өтеді көз алдымнан тізбектеліп,
Сері Ақан, батыр Мәди. сал Біржандар...

Ән өрлеп сорғаласа көк төрінен,

Мен-дағы ойға батып, өртке кірем.
Зуылдап жебедейін атылғанда,
ЖЕЗКИІК Ұлытаудың бөктерінен.

Оралтып өткен күнді шалғайды,
Тірілтіп замандарды қай-қайдағы,
Көңілдің көк аспанын күмбірлестіп.
Беу, шіркін, әнші ағаның самғайды
әні!.

ҚЫСТЫҢ ҚЫЗЫЛ ІҢІРІ

(М. Мақатаевқа)

Қыстың қызыл іңірі қырау жапқан,
Ағарып атпайтындай қылаулы ақ таң.
Түнереді ішін демін тартып,
Қарт Алатау көсіліп мынау жатқан.

Сұра деп ең, сұрадым жылғалардан,
Таба алмадым сағымнан туған орман.
Айтпай кетті жөніңді, біле тұрып,
Ерке сұлу бұлаққа суға барған.

Жүруші едің аңқылдап, сыр
жасырмай, Жүруші едің арының бір
басылмай. Тоқтады ма жүрегің лүпіл
қаққан,
Дірілдеген сұлудың сырғасындай?..

Жырдан тулап төгілсін теңіз, мейлі,
Дәл өзіңдей елжіреп, емізбейді...
Ірілікке тым құштар іргелі елің:
«Ірі ақыным қайда?» - деп сені іздейді.

Ұрпағына ұрпақтың жалғасқан үн,
Туған жердің күмбірлет таңғы
аспанын. Жырларыңның өшпейтін әр
жолынан,
Таптым іздеп мен сені, алдаспаным! • * •

«Гүлғызар құс аузын ашса,
көмейінен
Будақ-будақ гүл төгіледі екен...»
(Халық ертегісі)

Отырардың бақтарында күнде ұшқан,
Гүлғызар құс көмейінен гүл құсқан.
Кетіпті ұшып,
Келген кезде түнеріп,
Күншығыстан күн тұтылып Шыңғыс хан.

Бесік болған ғұламаға сан ұлы,
Қан-жүректің нағыз күретамыры -
Солды Отырар, -
Аспанына орнады
Мельпомена - трагедия тәңірі.

Гүлғызар құс қан құсты да,
Туған баққа қайтып ұшып бармады.
Енді гүл жоқ,
Кетті күл боп Отырар -
Сан ұрпақтың таусылмайтын арманы.
Отырарда,
Елім, ссенің арың бар.
Сол арыңды іздеуде әлі ғалымдар.
Ұлы қала дәстүрімен өзінің
Қонақтарды вокзалсыз-ақ қабылдар.

Отырарым!
Күйімдейін шертпеген.
Сағынышым,
Өзегімді өртеген.
Мен қазақтың даласынан гүл терсем,
Гүлғызар құс құсқан шығар деп терем...

ҚЫМЫЗ

Тағдырдан таяқ жеп жүргендердің бірі еді –
Бейбарыс қыпшақ сатылып кеткен құл еді;
Сатылған құлдын Мысырда жанып бакыты,
Отырды таққа -
Қыраны түздін түледі.

Шақты да тауын тағдырдан келген қысымның,
Бейбарыс қыпшақ патшасы болды Мысырдың.
Ұлан да ғайыр бабамның жалпак даласы,
Киелі төстен тағы бір қыран ұшырдың?
Бейбарыс балаң патшасы болды Мысырлық.

Тағдыры жазып, ұлтан боп елде қалмады,
Жат елге барып сұлтан боп бағы самғады.
Сағынса жұртын сарнайды екен патша да,
Бейбарыс ердің Сарыарқа болды зарлы әні.
Туған жер - құлдың арманы,
Туған жер — патша арманы.

Сарыарқа қайда?
Көзге де алыс, ойға алыс,
Ойласа соны өртеніп өзек, қайнады іш.
Басар ма шөлін елінің інкәр сусыны,
Ішпекке қымыз байлатты бие Бейбарыс.

Қылғытып қымыз,
Жеткендей болды арманға,
Қымызға бірақ қазақтың шөлі қанған ба?
Ішесің мәңгі -
Өтесің мәңгі қана алмай,
Жететін оған сусыны бар ма жалғанға?..
Бейбарыс ердің қымызға шөлі қанбады.
Қанбауы шөлдің - аңсары елге ауғаны.
Жүрді де аңдып,
Қансын деп шөлі мәңгілік,
Саптыаяғына у салып қойды жаулары.

Сезбеді батыр қаларын іші бүріліп.
Сезбеді батыр қаларын тұрмай жығылып.
Ұзақты күні саяттан шөлдеп келді де,
Қимылсыз-қамсыз қымызын тұрды сіміріп...

СЫЯ АЛМАЙ ЖАРЫҚ ЖАЛҒАНҒА...

Атынжал дейтін ат мініп,
Алтын қас ерді тақ қылып,
Отіпті дейді Еділ хан,
Ор көніл, тарпаң, мәрт қылық.

Алтынжал - аттын тұлпары,
Жігітгің Еділ сұңқары.
Сұңқарға біткен мінезбен
Қара дауылдай бұрқады.

Қоштасып туған елменен.
Туған жер — барқыт белменен.
Жат елге батыр аттанды
Самсаған сары қолменен.

Қалдырды туған ұяны,
Әлемді алу — қиялы.
«Менікі — деді, — тиген жер
Алтынжал аттың тұяғы»

Жебелер қарша төгілді,
Көбелер қанша сөгілді.
Сөгілді, қарғап егілді
Алтынжал атты, Еділді.

Талайдың шықты ойраны.
Ойранга Еділ тоймады.
Қаптаған өрттей қалың күн
Ешкімді тыныш қоймады.

Жете алмай алыс арманга,
Сыя алмай жарық, жалғанға,
Каталуния жеріне
Күркіреп Еділ барғанда:

«Жеріме дұшпан кселді. - деп,
«Жұртыма ажал тонді», - деп.
Семсермен шашын тараған
Жолықты бір кыз ержүрек.

«Кылша бір мойным талша». - деп,
«Назарын батыр салса», - деп.
Киылды сұлу: «Өзіңнен
Бізге бір ұрпақ қалса». - деп.

Деді де қасын серпіді,
Сөзіне Еділ елтіді...
Қойныңда қайсар сұлудың
Мерт болды Еділ сол түні.

Аттила атап ел оны,
Аңыз ғып айтып келеді.
Жете алмай бізге жойылды,
Ол жайлы дастан көп еді.

... Алтынжал дейтін ат мініп,
Алтын қас ерді так қылып,
Өтіпті дейді Еділ хан,
Өр коніл, тарпан, мәрт қылық...

САМАРҚАН

Қанаты күнге шағылып,
Көркіне ғалам табынып.
Самарқан деген біз үшін –
Бүгінгі күнді сағынып
Тарихтан келген самұрық.
Мұндағы сарай, мазарлар
Алыстан келген, алыстан:
Гу Әмір менен Регистан,
Самарқан сыны кетпеген.
Бастағанымен көнере.
Самарқан деген - болашақ.
Самарқан деген - шежіре.
Самарқан деген - біз үшін
Көреген көзді баба мен
Ұлықбек сынды немере.
Көненің көзі - күмбездер,
Күмбездер көркі - мұнара...
Самарқан деген біз үшін —
Афрасиаб ата мен
Ибн-Сина ғұлама!
Самарқаны болмаса,
Тұран да бізге - тұл ана.

Қалдырған бұл бір қаланы
Халқына Тұрған мұраға!
Самарқан деген біз үшін —
Туристер жүрген сабылып.
Көлігі жатқан ағылып.
.. Бәріне маңғаз мазарлар
Қарайды талмай аңырып.
Самарқан деген біз үшін —
Бүгінгі күнді сағынып
Тарихтан келген самұрык...

САРАЙЛАР

Сарайлар..
Көне сарайлар,
Өрбіткен сан ойлар.
Сан ғасыр Азия аспанын
Күңіrentкен, нұрлы еткен
Күн де бар, арай бар.
Сарайлар өткерген
Уақыттың азабын,
Сарайлар көп көрген
Бейкүна жандардың ажалын.
Сарайлар тамсанып тыңдаған
Шәмсәтдин Хафиздің ғазалын.
Замандар тоздырып ажарын,
Тарқатып базарын,
Тұр енді
Күткен бір жандардай ажалын.
Жок!
Олар өлмейді,
Сарайлар пенде емес, -
Адам ата рухы
Рухты ешкім де көмбейді.

Мәңгілік қалдырған мұрадай
Тұрады құламай.
Рашид әд-Диннің...
Шежіре томдарын.
Келешек күн үшін жазылған,
Өлеңнің жолдарын,
Айтулы жандардың болғанын,
Азулы хандардың
Қан шашқан сүргінін,
Тақ үшін,
Бақ үшін жасаған
Темірдің қырғынын...
Қаймықпай, тайсалмай сайраған,
Шығыстың қаншама бұлбұлын,
Қорқыт қобызының сарынын,
Ерте өткен жүректер жарығын
Жеткізген біздерге дін аман
Сарайлар - сақталған, құлаған...
Ғасырлар перзенті.
Сан көне сарайға
Адамзат,
Қарайла! Қарайла! Қарайла!

АҚЫН

(Хамза Абдуллинге)

Қиялдағы жазылмаған жырға ұйып.
Отыр Ақын терең ойда тұңғыық.
Көзінде жас, шабытқа мас,
Шалкиды,
Көкірегіне күн шұғыласы нұр күйіп.
Бұлтты аспанлай күніренді дс толғанып,
Ағытылып кенет қалам қолға атып.
Ойдың оты найзағайдай қақ тілді,
Көк көбесін тұрған мүлгіп, торланып.

Сол бір сәтте жарық дүние желпініп,
Жайлап есті жібек канат жел тұрып.
Ұқсады ақын дәл Қорқытқа
Отырған
Қобызының құлақ күйін келтіріп.
Ұшқыр қиял кейде Париж төрінде,
Әміре жеткен әннің қия-өрінде.
Тағы да отыр Томиристі жыр етіп,
Патша болған көшпелілер жерінде.

Сүйеді ол Жетісуын.
Арқасын,
Қаратау мен Алатаудың әр тасын.
Шығу тұрмақ,
Ақын жеткен биікке
Жерде тұрып қарауға да қорқасын.

Ақын - Шалқар!
Сыр шертсе егер шалғайлан,
Көне тарих көкірегінен самғайлы ән:
Әнс, сарбаз,
Сауыт киген скифтер,
Жорық жасап,
Ашып жатыр қан майлан!
Ақын - Заңғар!
Таза аспанмен тілдескен,
Сырын шерткен жібек желге күнде
ескен.
Ол ұқсайды Қаратауға бағзыда
Көкірегінен «Елім-айлан» мұң көшкен.
Ақын - Терең!
Тұнығы мол тереңнін,
Сиқыр ойлы,
Науша бойлы ері елдің.

Таза жаны – таң шапағы,
Нүр шашып,
Жүрегіне өскен қаулап берен гүл.
Ақын - Дала!
Күмбезі бар аспаннан!
Ақын - Бала!
Арманы асқан асқардан.
Аспандай пәк, жауыздыққа жаны қас
Арамлықты іздеу ағат жас жаннан.
Күміс қанат көңіл құсын түлетіп,
Махаббатпен туған елін жыр етіп.
Жүреді ақын лағыл түсті таң құшып,
Дүниеге келсе бір жыр шыр етіп.

ҒАНИ МҰРАТБАЕВҚА

Ердім де арманымның жетегіне,
Мен келдім туып-өскен мекеніме.
Ежелден ұлылыққа сенуші едім.
Сенуші ем ұлы азамат екеніңе.
Жақсымсың тек жақсымен мен жүздесем.
Жаңылмай Антей жерін көрдім десем.
Сен. аға, Отанымның жастарына,
Жалынды он жетіңде болдың көсем.

Дауылды сол шағыңды күйі бөтен,
Айнымай өле-өлгенше сүйіп өтем.
Көсемнің жас болғаны айып емес,
Көсемнің жас кеткені қиын екен.

Алысқа қанат қаққан қыран аға.
Өзіңді жатады аңсап мына дала.

Қашанда сенің орның бос тұрды,
Жақсылар көп туғанмен бұл арада.

Жақсыны жақсы деген болмас айып,
Бұл күнге жетпедің -ау таңғажайып.
Ұрандап өзің салған жолға түскен
Қарттар да осы күні қалды азайып.

Тұр жайнап өршіл өмір өресінде,
Өзіңнің тіккен туын, сенесің бе ?!
Ақылың қариядай болғанымен,
Қаласың мәңгі жас боп ел есіндс.

Біз саған ән арнаймыз, күй арнаймыз,
Өзіндей болсақ-ау деп қиялдаймыз.
Ажалға ара тұрар дәрменің жоқ.
Қарттыққа бірақ сені қия алмаймыз.

Ақындар саған жырын оқыр алі,
Әр кезде сені еске сап отырады.
Өзіңді құшағынан шығармайды,
Киелі туған жердің топырағы.

Даланың желі де ерке, дауылы да,
Мәрт екен, жомарт екен қауымы да.
Көрсем деп орындалған арманыңды
Мен келдім, Ғани аға, ауылыңа.

САЙЫНДА СЫРЫМБЕТТІҢ

Сайында Сырымбсттің сылдырлаған,
Бал бұлақ баяндады бір сыр маған:
- Баяғы бабаң татқан кәусар едім,
Қастерлеп қасиетімді жүргін. Балам.

Сайында Сырымбеттің сан жы ақтым,
Бабаңның көз жасындай бал бұлақпын.
Жарықтық жағама кеп түсуші еді.
Үстінен үйдсі үлкен арғымақтың.

Етегін ақ көйлектің суға малып
Әжең де талай келген құман алып.
Аңқылдап алдарыңнан шығушы еді,
Балаған - толқындарым шулап ағып.

Пеңденің тағдырымен көп ойнаған.
Өтті ғой одан бері талай заман.
Сайынан Сырымбеттің кетті көшіп,
Ақ ауыл – ақ бұлттай жел айдаған.

Перзентім емес пе едің сен менің де,
Қанып іш. кәусарыма шәлдедің бе?
Бал бұлақ сенен барын аямайды,
Бабаңның жұртын іздеп келгеніңде...

Бал бұлақ осылай деп сыр ақтарлы.
Сырында бал бұлақтың шуақ бар-ды.
Аттанып кеткенімде анамдай боп,
Сайында Сырымбеттің жылап қалды.

Кешікті көктем биыл, көп бөгелді,
Көмкеріп көмбей жатыр көкке жерді.
Бір жауып, бір езіліп лайсаңдағып,
Көбік қар көшемізде көп сенделді.

Күркіреп қорғасын бұлт күрсінуде,
Гүлдемей алма ағаштар іркілуде.

Ақ төсін көк мұнардан арши алмай, Алатау
қайта-қайта сілкінуде.

Қыраулап терезелер әлсін-әті, Бұлттардан
арыла алмай тау шынары. Буланып күннің
әлсіз жылуына, Сырғиды бұтағынан
тамшылары.

Кешікпей күн жебесін қадар шынға,
Сайларда мөлт-молт етіп калар тұнба.
Керіліп, кербезденіп бойын түзеп. Еркелеп
жатыр көктем бел артында...

КЕЛТЕСОРДА, АУЫЛДА...

Сарыарқада,

Келтесорда,

Ауылда,

Сары үрпектеу сол бір балғын шағымда,
Сал желдіріп кетіп бара жатушы ем. Желп-
желп етіп Қарагердің жалында.

Келтесорда,

Ауылда,

Ұшыраған кемедейін дауылға,

Қалт-құлт етіп Қарагердің жалында,

Жүруші едім қарлы боран, жауында.

Келтесорда,

Ауылымда мен деген,

Қарагерді суарамын,

Жем берем...

Әкем бірақ жануарды сол жылы,

Қыс соғымды сою үшін жемдеген.

Содан бері Айлар. Жылдар.

Өтті күн.

Сары үрпектеу балғын шағым жоқ бүгін.

Келемін мен оран алып қолыма.

Өмір дейтін асау аттың шоқтығын.

Содан бері Айлар, Жылдар,

Өтті күн.

Сары үрпектеу балғын шағым жоқ бүгін.

Келемін мен орап алып қолыма.

Өмір дейтін асау аттың шоқтығын.

Кезіккенде Жеңілге де, Ауырға, Ыстық

күнге, Суық күнге, Жауынға,

Желп-желп етіп Қарагердің жалында.

Жүргендеймін Келтесорда,

Ауылда...

БАРАДЫ АҒЫП

ЕРКЕ ЕСІЛ

Сылқ-сылқ күліп сылдырлап, Нәзік белін

мың бұрап. Барады ағып ерке Есіл,

Қарайды орман тұнжырап.

Ғашықтайын елжіреп. Желпілдейді жел
жібек. Суарады өлкесін
Еркесі Есіл мөлдіреп.

Сылқ-сылқ күліп басылып, Буырқанып
тасынып. Барады ағып ерке Есіл
Мұз Мұхитқа асығып.

Нәзік белін мың бұрап, Ағады Есіл
сылдарлап.
Күлкісі - күміс қазына, Қарайды Арқа
тұнжырап.
БАҚҰЛ БОЛ

1

Кеудеме қайғы-мұтды үйіп-төгіп,
Бекзатым, кеткенің бе қиып мені?
Қиылған қыршынынан, құлыным-ай,
Балдай ен.
Әр қылығың сүйікті еді.

Тағдырға кемем тасқа соғылғандай,
Не жаздым гүлім қөктей орылғандай?
Жақсыға жаны ғашық жарығым-ай,
Қеттің-ау өмірге бір шолін қанбай.

Қасірет алды торлап бүгін мені,
Осы өлең жазсам деген жырым ба еді?
Сандалып Сарыарқаның самал желі:
«Бекзатқан айырылды, - деп күбірледі

Желігіп неге мені жел алдайды,
Дауыс қып желмен бірге ел алдайды.
Төбіскен құлын-тайдай Бекзатым жоқ.
Дегенге шіркін көңіл сене алмайды.

Ізгі еді-ау көксіп жүрген арманың да. Ізгі
еді-ау жүрген жандар жан-жағында
Зарлатып баршамызды, бауырым-ай,
Бауырында Иманақтың қалғаңың ба?
Ағалап ет жүрегі мын езілген,
Садаға кетпедім ғой бір озінен.
Қалдырмас адам көңілін, адалым-ай,
Таптың ау аңқылдаған мінезіңнен.

Қалайша бұл кайғыдан арылайын.
Қалайша тағдырыма налымайын?..
Ажалмен арпалысқан ақтық сәтте,
Қасанда мен болмадым, не қылайын?!

Тағдырың коздің жасын тыймағасын,
Жылайсын, зарлаңасың, қиналасын.
Тоғайтқан аш көнілімді Бекзатым-ай.
Қайтейін мандайыма сыймағасын?!

2

Болғанымен бірі шаттыққ бірі мұн,
Ұлассын тең ертендерге бүгінін.
«Өмір қызық» деп жазыпсын, өзіңсіз Өмір
қызық болар ма екен, құлыным?..

Өмір алға кошін тартып жонелді.
Ол керуенге ілеспейсін сен енді. Рухың
жүрер жанымызды жылытып. Кара жерге
тапсырғанмен дененді.

Өмір қызық, -
Қызығына тоймастан,

Сен кеттің-ау қанатыңды жаймастан.
Өмір қызық болар еді біздерге, Сен
үйленіп, ағаң жүрсе той бастап.
Алынбаған кетті өмірде мың есең,
Айналыпсың жас қабірге, міне, сен. Өмір
қызық болар еді біздерге, «Тойың
тойға ұлассын!» деп тілесе ел.
Қайда, ботам, өмір қызық дегенің?
Татырады маған ләйім неге мұн? Сен
естуге асық тілек сол ма еді, «Топырағың
торқа болсын» деді елім.

3

Мына қайғы басқа келіп орнар деп.
Кім ойлаған.
Ойлағанмен қорған жоқ.
Үш ағамның қасіретін ұмытқам,
Бұл өмірде, Бекзатым-ау, сен бар деп.
Үміт шіркін үзілген бе тіріден, Үмітімді
саған жалғап жүріп ем. Әкем өліп,
омырылып жатқанда, Бекзатым-ау. өзің
бар деп тұрып ем.
Сен де кеттің,
Сендей мені жебер кім?
Бұл қайғыға қалай төзіп, көнермін?!.
Қу талысы тарылмаған қара жер,
Сені жұтып тояр болса. көрермін!..

4

Ағаңа көңіл айтып ел кеп жатыр,
Тағдырдың дегеніне көн деп жатыр.
Кеудемнің түкпірінде шерлі жүрек,
Бекзатым, бір өзіңе шөлдеп жатыр.
Ағаңа көңіл айтып ел келуде. Сорлы
ағаң сең соққандай сенделуде. Қызыққа
тойдырмастан аз тірлікте, Жылатып кету
үшін келгенің бе?
Ағана көңіл айтып ел келіп тұр.
Шымырлап шемен көңіл шерленіп тұр.
Осылай ойсырап мен қалғанымда.
Басымды сүйеуші едің сен келіп бір.
Ағаңа көңіл айтып ел кетеді, Азынап
жыртық көңіл желдетеді. Ботадай ағаң
боздап отырғанда, Басыңды бір көтерсең
нең кетеді?!
Сен кеттің оралмайтын бір жолменен.
Бөлініп сала берді іргең менен. Бақұл
бол, айналайын, Көңдім ақыр -
Тағлырдың салғанына кім көнбеген...

«Сүйемін!» - деме,
Осы бір сөзден сескенем.
Махаббат – азап,
Бейнетін талай кешкен ем.

Сол күндер дәйім Жаңғырар
менің санамда, Соғыстың салған
Дертіндей болып өшпеген.
Махаббат бағы
Жұмақтай болып көрінген,
Ләззатын кешкем,
Көтердім жүгін
Оның мен.
Ынтығу аз ғой,
Күресу керек белдесіп,
Күресіп көрем, —
Жеңілгем-дағы,
Шегінгем.
Ол мені сүйген,
Мен оны сүйгем, сенгенбіз.
Толар леп ертең
Шуаққа біздің бөлмеміз.
Ал енді, міне,
Екеуміз екі белдеміз,
Есігі бөлек
Екеуміз екі бөлмеміз.
Қиын ғой өмір,
Қызық қой «тағдыр» дегенің, Талғамайды
екен Алары менен
берерін... Табынған бейнем
Табылмай ма екен, расында?
Өшіре алмадым
Кеудемнен оның бедерін.
Махаббат келген
Жанымды естен тандырып,
Кетті ғой енді Елесін ғана
қалдырып. Санамда менің

Өшпейді мәңгі сол күндер, Махаббат салған
тұрады Дерті жаңғырып.

* * *

Қыс болса Қызылжарға кеткім келер, Құшағын
жайып далам: - Жеттің бе? -
дер! Сықырлап сары аяздың
ортасында, Түсер ем шарпуына өрттің нелер.
Қарлы қыс тұсау салып қояр маңға Мүлгиді
барсаң-дағы қай орманға. Сескеніп менен үркіп
көрген емес. Орғыған аппақ-аппақ қояндар да.
Ойнаймыз асырсалып күртігінде. Аяулым,
меніменен жүрші бірге, Көзіңнің жауын алар
қырау – сырға, Сыңғырлар ақ қайыңның
бүршігінде.
Есіме салады аппақ білегіңді, Сондықтан сүйем
қысты. — Біл онымды!
Қағып ап, аяулым, мен қар лактырам, Қарға
орап жіберемін жүрегімді.
Ішінде өзің қағып алған қардың, Жүрегім -
бесігі аппақ армандардың. Көктемде гүл мен
дәнге нәр беретін, Мен де бір туған жерге
жауған қармын.

Жарысып қар үстінде шаңғы айдалық Тамсансын
жер менен көк таңдай қағып. Жүр, жаным,
Қызылжарға кетейікші, Кетейік екеуміз де қарға
айналып!..

* * *

Қызылжарда биыл тіпті қар қалың, Шағала қар..
Шағала қар - жан-жағың. Апта бойы
аласұрған ақ түтек Берекесін алып болды
шаруаның.
Жүре алмайсың мына аязда, жол қашық,
Оранғанмен жылытпайлы тон да түк. Дірілдейді
құшағында аяздың, Ақ қайыңдар
қабығына шор қатып.
Ат құлағын көрсетпейтін ақ боран, Есігі мен
әйнегі жоқ қақпаған. Ақшам түспей ақ
боранды жамылып, Алып-ұшып саған қарай
аттанам.
Қиялымда болар бесік ақ далам, Ақ
даламнан саған ойша аттанам. Мен-дағы бір
сені іздеген боран ем, Есігім мсн әйнегім жоқ
қақпаған.
Көңілім бір ұлып тұрған борандай, Өртенемін,
жаным. саған бара алмай. Ояу мәңгі саған деген
сағыныш, Қысы-жазы қалғымаған даламдай.

Менен бұрын жырлап өткен мың акын, Менен
кейін жырлайды әлі мың ақын. Барлығына шабыт
селін құятын - Тұнжыраған кара макпал мына түн.
Түн қойныида өзіңменен калғанда, Жылжып бізге
жақынлайды арман да. Жүрек қылын шертіп
тұрған кезімде,
Менен мықты ақын жоқтай жалғанда.

Сені жаным, құшағыма ап тұрғанда. Менен асқан
жігіт жоқтай бұл маңда.
Бал-бұл жанып, құшағыма алғанда, Қысылма сен
қара мақлал тун барда.

Жарты әлемге жайыи салып канатын,
Бар ғашықты бір құшаққа алатын. Төбемізде тұра
тұрсын жылжымай,
Махаббатгың ақ есігі - қара түн!

Артымызға тастап тәтті жылдарды Жөнелерміз,
ұмытармыз думанды. Құшағынан біз кеткенмен,
аяулым, Ғашықтарды қалар тербеп түн мәнгі.

Еркелей бер, жаным, нелен іркілдін? Сыңғырына
еріп сырлы күлкінін.
Өтсем деймін түн қойнында тұрғандай, Құшағы
да достарымның, жұртымның!..

* * *

Балалық алыс, алыста және ағалық, Жүрген бір жан ем
өзімді озім лана ғып. Жүрегім менің соғатын тынбай,
жаңылмай, Тамырларымда жататын жаймен қан ағып.

Санамда менің жататың жаимен ой ағып. Тым-тырыс
қана жүруші едім сая ғып.

Иіні түсіп, қалғыған орман секілді ем.
Көрдім де сені. қеттім мен оқыс оянып.

Шалғайда емен. торғай да емен тордағы, Барамын
ұшып. бұлғасаң қолды болғаны. Ашпас ем сырды,
жазбас ем жырды осынау. Жарылып кеткір жүрегім
тулап болмады.

Барамын жанып өртіме дертің құйылып, Жүрмін мен
қазір ғашықтық пірге сыйынып. Күтеді сенің
алақаныңның жылуын
Жүрегім, қаным,
Жанарым. жаным қиылып

* * *

Шсртілмеген сырыц болса, шерт енді. Аяулым-ау, күте
бермей ертенді.

Біз - желқанық тағдыр желі күні ертен.
Кім біледі, қалай бұрар желкені.

Мұн сезіліп тұр ғой, жаным, құлкіңнен, Ақтар бәрін, сыр
бұқпе сен бұл түннен. Жүрегіңнің махаббатын тұр айтып,
Кәусар тамшы кірпігіңе іркілген.

Түн де кетер. таң да келер ұрланып, Жүрегінде
шертілмеген сыр калын. Мені жолға шығарып сап
тұрасын.

Жел тербеген жас қайындай ырғалып.

Сапарымның қалап сәтгі болғанын, Отырарсың
уайымдап жол қамын. Тілейсін сен самолеттің мен
мінген Аэропортқа аман-есен қонғанын.

Сен күтесің айға айналып бір апта,

Мен жүремін елегізуең жырақта. Кеддесеміз...

қоштасамыз қайтадан, Айтылмайған сыр қалады бірақ
та...

* * *

Дір ете қалдын,

Қысылып әлде тұрсың ба?

Іркілме, жаным,

Ештеңеден де қымсынба.

Орала бермес тілесең-дағы Тәңірден,

Ғажайып бұл түн - тұйық та, әрі сыршыл да.

Іркілме сен де,

Іркіліп мен де қала атман:

От құшағында өртеніп өлсем, жоқ арман.

Көңілің сенің жап-жаңа жауған ағ қардай,

Саятшы менмін

Несібе күткен сонарлан.

Саятшы шіркің аққға мылтық атлаған, Аққудай сенің
аппақ арыңнан аттаман. Тежей де тежей от бүркіп
тұрған боранды,

Тығыным ұшып, лапылдауыма шақ қалам.

Өртеніп көрген.
Өшіп те көрген пендемін,
Көрмесем болды сенің отныңның сөнгенін.
Жанғаның қордім кеуденде мендік сезімнің,
Ол ошсе мәнгі...
Ол өшсе менгі... өлгенім...
16.12.1979

* * *

«М. С. С.» Бул үш әріптің сыры сәби жүрек қалтқысыз
иланатын * Мен сені сүйемін» деген киели сөзбен
шешілетін...
Оягты да жүрегімді бір ұн кеп,
«М. С. С» - деп,
Жаздым қолым дірілдеп.
«М.С. С.»-деп,
Сен де жауап қайтардын,
«Осы менің сырым, әрі шыным», - деп.
Күн батуын күтуші едік кеш болып.
Гүлсіз бір күн,
Жырсыз бір күн кешпедік.
Гүлді, жырлы балалықтан көз жазып,
Ең алғашқы махаббатқа қош дедік...
Жылжығанмен жылдың жүйрік пырағы, Өшіейді екең
махаббаттың шырағы.
Гүлге ұксаған сонау соби калпында.
Сені, сәулем. көргім келіп жүр әлі.

Тірі пенде жасайды ғой тірлігін,
Өтіп жатыр қызықты күн, мұнды күн.
Көрінші бір,
Актық рет болса д,
Қолыма бір қонбай кеткен бұлбұлым.

АЗИЯНЫҢ АПТАБЫ

Самарқанда Азияның аптабы
Жел тимеген алма бетті қақтады. Мазарларды,
Базарларды аралап,
Шөлдедік біз, -
Бойға тағам батпады.

Кірпіктерді бір қағысып,
Бір ашып.
Жанның терең түкпірінсн сыр ашып:
Ресторанның
Жазғы салонында біз,
Көп отырдық
Жоқты барды сұрасып.

Көңілдерден көк моншақтар шашылып, Отырдық біз
еркімізше ашылып.
Дәл төбеде күле қарап күн тұрды. Самарқанның
аспанында асылып.

Жер де,
Көк те,
Нәсер тілеп үздіккен...
Әлжуаздау леп еседі түстіктен.
Құшты бізді Азияның аптабы.
Қос жүректің ыстығындай ыстықпен...

ЖАЛГЫЗ ШЫРАҚ

Мекен бұл орталықтан жырақтағы, Жайнаған
Алматының шырақтары. Болады ырғалғандай,
тербелгендей, Қызарған қызғалдақтай қырағтағы.

Кешігіп соңғы автобус жаңа келді,
Бетке алып Алматыны барады енді.
Қош айтып, шығарып сап сәулем мені. Жел тербеп
қолаң шашын қала берді.

Біресе мотор үні гүрілдеген,
Біресе жүрек уні «Күнім!» деген. Алдымда - сансыз
шырақ жымыңдаған. Артымда - жалғыз шырақ
дірілдеген.

Кия атмай сол шырақты мен келемін,
Тулаған толқын кешіп тербелемін.
Күбірлеп өз-өзімнен қайта-қайта:
«Жүректе, жалғыз шырақ, сөнбе!» — дедім..

* * *

Боларын дәл осылай білген едім, Білгенмін мына күннің
бір келерін. Білгеннің бал дегенім басқа екенін, Бәрін де
іштей сезіп жүрген едім.

4-0024

Таусылды таукыметім, тәмамдаллы, Мықты екен біздің
жүрек, амаң қалды. Бар екен махаббаттың Оқжетпесі,
Жоқ екен менің жебем қағар жамбы...

АКСИОМА

Сенің мені,
Менің сені сүйетінім - Аксиома жай ғана.
Ол туралы ойлама,
Біз біргеміз кайда да!

Айым дер ем, — Адамлар
Шығып кетті Айға да.
Дер едім мен:
- Күнім! Гүлім! Асылым! Барлық акын солай деп,
Мадақтайды ғашығын. ...Сүйем сені, әйтеуір.
Сыр смес ол жасырын... Сүймейді деп ойлама,
Біз біргеміз қайла да.
Менің сені сүйетінім - Аксиома жай ғана.

* * *

Алатауда ақ дауыл,
Алатауда ақ нөсер.
Дауыл тартқан күй тентек, Дауыл айтқан ән дс
есер.

Кетіреді шырқыңды.
Мен ұйқысы өткеремін бұл түнді. Тежеместен
селдетіп,
Кеудемдегі бұлтымды.
Сенін нәркес көзінді,
Сенің сыңғыр күлкінді.
Отырармын жыр етіп.
Қыдыр тунің күзетіп, -
Үлбіреген гүл бейнең
Көз алдымнан жүз отіп.
Жүректегі жүгімді
Тоғыз атан тарта алмай.
Отырармың, жарығым. Сағынышымды сарқа
алмай.

Көктегі бұлттан нәр алып, Кеудеме конған ада бұл
Нөсерін төгер қағазға.
Сен жайлы жыр боп жаралып...

АУЫЛЫ АЯУЛ Ы М Н Ы Ң
АЮЛЫДА

Жүрсең де ар жағында алты белдің, Аюлым, ат
сабылтып алты келдім. Ансары аяулыға ауған
шақта, Жүфмейді серілердің салтымен кім?!

Аюлым, аяулымның тұрағы деп, Аттанбай шіркін
көңіл тынары жок. Сәулемнің сәлеміндей
самалыңа. Шөлдейді бұлықсыған бұла жүрек.

Аюлым, сенде салар бір әнім бар, Өзіңде
таркамайтын кұмарым бар. Жан түгіл желіңе дс
үрлетпеймін, Төсіңде жанып тұрған шырағым бар.

Жүректің басайың деп шөлдегенін, Өзіңе ат
сабылтып мен келемін. Жарасар жерің түгіл
аспаныңа, Аюлы, жұлдызым бар сенде менің.

Желіңнен сәлем айтып маған талай. Калқаның көзі
талды-ау қарай –қарай. Шынымен шіркін көңіл
тынар ма екен, Аюлы, тағы аттандым саған қарай...

БАЙБӨРІНІҢ БОЗДАУЫ

Етегінде бау еді,
Омырауында бақ еді.
Қойын-қонышы аң еді,
Хан ұлындай паң еді.
Қарқарасы көк тіреп.
Тасын суы тепкілеп...
Алпамыстың тауы еді –
Шөкелей гүсіп шөкті кеп;
Арай, жаным. арай,
Шөр., жаным, шөре.

Сарыарқаның коркі еді, Талқындары ерке еді.
Қоғалары би билеп,
Қамысы күй шертеді.

Аққу менен қаз барда
Сұнқылдап ән созғанда... Алпамыстың көлі еді —
Табанында саз қалды;
Арай, жаным, арай.
Шөрс, жаным, шөрс.

Күн нұрына малшынған,
Ақ қайыңы аршылған.
Қарағай мен терегі
Әліптей бол шаншылған.

Желге тартқан күйлері
Жан-жүйемді иледі...
Алнамыстың орманы.
Таз шашындай сиреді;
Арай, жаным, ара,
Шөре, жаным, шөре.

Кырға сыймай мыңғырған.
Бірін бағын мын қылған. Жайылымын той
қылған.
Кешкі ауылды жын қылған
Сенін ұққам тіліңді,
Саған салған күнімді...
Алпамыстың малы еді –
Топалан тиді, қырылды;
Арай, жаным, арай,
Шөре, жаным, шөре.

Біреуімсің күн нұрлы,
Біреуімен түн нұрлы.
Түнде келіп ойнатып,
Күндіз келіп күлдірді.

Сендерменен тірлігім,
Жоқ сендерсіз бір күнім. Алпамыстың ай-күні
Тұтылғалы тұр бүгін;
Арай, жаным, арай,
Шөре, жаным, шөре.

Алапасын асырған,
Данқы жеткен ғасырдан.
Ырғын еді дәулеті
Бісырапқа шашылған.

Тау, көл, орман – корғаны,
Ай мен күндей арманы - Алпамыстың ел-
жұрты
Ұлтан құлмен сорлады;
Арай, жаным, арай,
Шөре, жаным, шөре.

* * *

*Құл-құтандар жиылып ап, шман-ай!.. Кудә бо.иан
ламан-ай.'»
Бунар жырау
Тектілерді тексіздер тепкілеген
Кесірлі күн келмеске кетті деп ем. Тағы келіп
шіренді-ау шіркіндерің
Кос ерні жер менен көк тіреген.

Жеті атадан суалған құрып ары Жолға шықты
шұбырыл ұры- кары
Жарлымын деп аһ ұрар ары бары, Алам дейді ар
сатып пұлы бары.

Жан адам жоқ арлыдан хал сұраған.
Хал сұрарлар малдыдан мал сұраған. Мың бітпесе
бітпесін, жүз кетпесін.
Құн жетпесім - ар-иман болсын аман!..

19.02.1997

ЖЫНДЫЛАР ЖЫРЫ

Мен де жынды, ол да жынды - мың жынды:
Жындылар тек елге орнатар бұл күнлі.
Ел де жынды, жындыларға кет дейді, - Келетіндер
жынды емесін кім білді?

Таба алмайды бізден артық жындыны; Ақылдыға
құрымасын ындыны. «Ақымактар жасасын!» —
деп жар салмай
Көздеріне көп көрінер бұл күні.

Өлмей ансап жұмақтағы өмірді
Елім неге бұл фәниден жерінді?
Білмеуші ме еді «ақыл - азап* ексін Жалғаның тек
жындылармен көнілді.

Күн-түн қызық.
Түнде - қыздар, күнде – арақ,
Ақыл-еске жатыр денсің кім қарап?
Әбестігі білінбейді сырт көзге
Мың жындыға ие болса бір дорак...

МАЙШАМ ЖАРЫҒЫНДА ЖАЗЫЛҒАН ЖЫР

Көкшетаудың ешбір шамы жанбады –
Үмітіміз тағы бізді алдады.
Талай заман - алаштағы ару жер
Салдақыдай талақ болын калғалы.

Кала – мынау, дала бұдан сорақы.
Елім тозған, калғаны тек - ел аты.
Ауыл-ауыл, үйден-үйді қалдырмай
Қыдырып жүр қайыршылық қара аты.

Ақшам туа жамылады ел қара.
Қара түнге көніл айтқан жел ғана.
Қабарады кайғы жұтқан қара жер
Ақ кебінге мойынсұиған шерлі ана.

Елте қарап, жерге қарап торығам;
Ардағым-ай, арылмады-ау сорынан!
Әкімдері тонап біткен ауыддан
Не күтеді аш қасқырлар торыған.
Қара түнге маңдайымды мен ұрдым.
Қара қайғы, жанымды жеп кемірдін

Абыройын кім жабады. Кұдай-ау.
Борбай еті борша болған елімнің?!.
15.02.1997

КАБА ЖАЛДЫ ҚАРА АЙҒЫР

Каба жал кара айғырға қалың қарда
Камалап қалың касқыр жабылғанда.
Жарықтық, жал-күйрығын көкке шаншып
Жасанған жауға жалғыз шабынғанда.
Көк құрыш - торт тұяғын талмай сермеп
Көкжалды көк желкеден тап ұрғанда,
Кісінеп үркек үйір сабылғанда,
Ақ кобік омыраудан ағылғанда,
Пырылдап қос танаудан дауыл соғып.
Екі көз - екі шырақ жағылғанда,
Қайтарып тастағанша жаудың бетін
Каба жал кара айғырда дамыл бар ма?
Ақсиған аш борілер сейілгенде,
Үйірден күлын-шығын табылған ба?.. –
«Арман-ай, арман-ай!» - деп отырушы ед
Карттарым қара айғырды сағынғанда.
«Арман-ай! Арман-ай!» -деп мен де айтамын.
Ағалар, армандамас халім бар ма?..

МҰҚАҒАЛИҒА

Шабысыма артты ма екен ел сенім,
Атындағы жүлдені алдым мен сенің.
Атой салып араластым дүбірге –
Кынабынан суырылды семсерім,
Семсеріме артты ма екен ел сенім?!

Сен жатырсын Алматының қырында,
Енді қалған бар тірлігін — жырынла.

Жырыңменең сініп жатыр еліне
Шаттығын да. қасіретің де. мұнын да;
Сен жатырсың Алматының кырында.

Бала күнде батанды алған ұл едім.
Аға, маған сен болашақ тіледін.
Есіме алсам сол бір асыл сәттерді
Сыздап-сыздап қоя берер жүрегім.

Тербесе елін - Акын сендей тербесін,
Акындарын ардақтамау - Елге сын.
Тірлігінде татитұғын жүлденді
Тым болмаса бермеді ғой олгесін.

Акын едің Елге татыр іргелі, -
Елің кейде кәдірінді білмеді.
Тартуы ма, тәлкегі ме тағдырдың –
Берді маған атындағы жүлдені...

* * *

Дарияға салған кайығым
Жағадан ұзап кеткен жоқ.
Қамкөңілімнің уайымын
Ешкімге міндет еткем жоқ.

Жұлындай қылып жараттым,
Күренім топтан озған жоқ.
Есінде қалар қазақтың
Ғаламат өлен жазғам жоқ.

Түлетіп сүнқар ұшырам. –
Аққу мен қазын ілген жоқ.
Өзімнен-өзім қысылам –
Әуремен өткен күндер көп.

Кемеге мініп қайықтан,
Кер кеткен тірлік онар ма?!
Басыма менің ғайыптан
Бақ құсы келіп конар ма?!

Кұлагер өлген кылтадан
Күреңім аман өтер ме?..
Қазағым үшін шырқағам —
Қазаққа дауысым жетер ме?!

Қолымнан ұшқан Көкжендет
Қайтар ма аққу-каз іліп?..
Күренім менің кеу-кеулеп
Шабар ма бауыры жазылып?..

Жітігі толмас қоніл ғой.
Тілектің бәрі қабыл боп.
Ұзын да қысқа өмір ғой –
Ол бітпей жанға дамыл
жоқ...

* * *

Жалған-ай, менде
«Арман-ай!» деген бір ән бар,
Арманның жайын армандылардан сұрандар.
Сыртынан күліп,
Ішінен тынып жүргеннің
Жазылмас жанда жарасы барын кім аңдар?..

Тірлігім, шіркін, кетуде кері -
Түк өнбей,
Сонда да күлем —
Төрт құбыласы гүгелдей.
Кеудемде менің кешегі жауған ақ кардың

Сары тап болған күртігі жатыр күрелмей.

Бас ауған жаққа канғыра лағын кеткелі,
Ұлиды-ай келіп ішімде жатқан кокбөрі.
Ұли да ұлы тәубеге келер сұр тағы —
Кансырап өлген арманын талшык еткелі.

Көндігіп алдық шәрбат деп қақтан ішуге,
Жұмағым сен деп тозаққа барып түсуге.
Тірлікке пенде келе ме деймін тегінде,
Армандай жүріп,
Жете алмай өту үшін де.

Күледі көзім.
Жасырып жанның жылауын,
(Жып-жылы жасқа ери ме, жүрек, кырауын?)
Арман-ай, арман!..
Алыстап менен барасын, —
Жанымда қалды «Арман-ай!» деген бір әнім...

ҚҰРАҢ

Ратбек қажы,
Сіз берген жасыл Құран –
Ұрпағыма қалдырар асыл мұрам.
Сол шіркіндер дінінен безбесін деп
Иманымды күндіз-түн қасым қылам.

Киын сәтте бердіңіз Құран маған,
Құранды алып, қобалжып тұра алмағам.
Бес парызға ұқыпты болмасам да.
Күдер үзіп кетпеп ем бір Алладан.

Менін шамам келмейді дін ұғарға, -
Дін ұқканның, дариға-ай, мұны бар ма?!
Хақ жолы деп ақ жолға бастайтұғын
Шаригаттан мұсылман бұрылар ма?!

Ібіліске мен жастан ілеекенмін,
«Жын-шайтанның оқуы»¹ —
түгескенім.
Аятында Алланың жауын деген
Нәпсіге де тыю сап күреспедім.

Жоғалтқам жоқ алайда ар-иманды.
(Ар тазасы - өмірлік қағидам-ды).
Обалы мен сауабын көтерерміз,
Қайтарар күн жеткенше
кәлимамды.

Он да көрер ісімді,
Теріс көрер -
Кәрәмән мен Кәтимән -
періштелер. Хатқа тізіп алғанын
сарантаса — Ағарармын, жұмақтан
өріс берер.

Дүние жолы - талайлар
шиырлаған. Созған сайын сорабы
кииыдаған.
Өтіп жатқан пендеде кесап бар ма,
Ел-жұртынан бір алғыс
бұйырмаған?!

Елім гана татиды табынуға, Едім -
пірім, тағдырым, жақыным да!
Нәккүр-Мүңкірсотынан ксіін смес -
Ел таікысы - азамат, акын ұлга.

Жер тәнірі шемен қып шерімізді,
Зұлмат жайлап барады жерімізді.

**Алла біздің оң қылғай
жолымызды, Ратбек қажы,
жайыңыз қолыңызды:
- Әумин!..**

Театр институты дүстүрленген мағыналы
ОРАЛУ ЖЫРЫ

**Алапат боран еді, боран еді,
Боранға анам мені орап еді.
Ақланды ақ құшағын айқара ашқан.
Боран боп сезіледі дала демі.**

**Жаз келіп жадыратты атырабын,
Жамылып жаттым жасыл жапырағын
Ақ қайың, қызыл қайың арасында
Жанымды жасыл мұңға батырамын.**

**Есімде көкек, мамыр - көктемі де,
Көндітім күздің суық өкпегіне.
Талысы тарылды да дүнненің -
Талпынып қолым создым көктегіге.**

**Жаңғырып жаздың жыры, боран әні,
Түлейді дамыл алмай далам әлі.
Көкпендет көгін тастап бір күндері Туған
жер құшағына оралады.**

**Жолдамын,
Жол біткенше алысамын,
Жаз жырын, боран әнін тауысамын.
Таусылмас арманымды аркалап кеп
Армансыз ата - анама қауышамын...**

* * *

Ей, елім, қай күні сен ел боласын.

Қай күні көшін түзеп оңдаласын?..
Қай күні іргелі елге айналасың,
Бауырына еркін басқан сар даласын?..

Сарқумен әлдекімнің қамбасына Береке
бітер емес мал-басыңа.
Тартылған Арал емес, Балқаш емес.
Елдігің - толмай жатқан арнасына.

Қастерлеп қасиетті Көкбөріңді,
Күн бар ма сілкіп қиер шекпенінді?!
Танымай, таныта алмай өткенінді,
Таппайсын болашаққа өткелінді.

Мұрасыз қалған ұрпақ когере ме, Бәсіре
тайың қайда немереңе?! Кежеген кейін
тартты неменеге - Жатыркап жанаға да,
көнеге де.

Емізіп уызы мен қасіретін,
Басыннан бара жатыр ғасыр өтіп.
Жолында елдігіннің талай ерлер.
Жоғалды екіұдайда басы кетіп.

Қыз түгіл кия басып ұл да өтпеген,
Халықпыз қариясын құрметтеген.
Созіне халқы ұйыған қарттар қайда.
Алтын бас ерлер қайда құн жетпеген?!

Жабыны қас тұлпардан оздырған кім,
Семсерің досқа сермеп тоздырған кім?..
Тізгінін алға тарт деп берген елді
Әрі тарт, бері тартқа кез қылған кім?..

Білмейсін осындайда не деріңді, Білмейсін
кімнен нені көрерінді, Ансаған Асан Қайғы
қайран заман Беретін күн болар ма дерегінді?..

БАТЫР БАЯН. ЖЕТІСУ

Көрмегепге арман болған, дерт боілған,
Көрген адам:
« Бұл пейіш пе?!» - деп қалған,
О, Жегісу!...
Жетінші атам — ер Баян
Сені қорғап ата жаудан мерт болған.
Табанымда топырағыңның табы бар,
Көкірегімде ер бабамның қаны бар,
Ер бабамның қаны тамған топырақ,
Перзентіңмін ай көрмесм сағынар.

Өткеніңді талмай іздеп, зерттегем,
Қойнауыңда күйлерің көп шертпеген.
Жетісуға жау келгенде
Алдымен
Менің бабам Көктұлпарын ерттеген.
Ақтың талмай,
Әлі талай ағарсың —
Балқашыңды бұлжымастан табарсың.
Жағаңа кеп жан бергенде ер Баян,
Қайран Іле, бір күрсінген боларсын.

Іле-Ана,
Шалқын жатыр жағанда ел,
Барлығы да сенен бақыт табам дер.
Алты алаштын жер жаннаты, жасай бер,
Ер Баянның аманаты, аман бол!

ҚҰЛЫНШАҚТАРЫМ

Айда болса керегін
Алып беремін.
Күнде болса керегін
Қағып беремін.
Жерде болса керегін
Қазып беремін.
Құл ы н ш ы қтарым.

Күн тұтылған күндерде
Күнге балаған.
Ай тұтылған түндерде
Айға балаған.
Күлкілсірің күш берген
Қайда да маған, Құлыншақтарым.

Суалған көл көрсеңдер

Көлге сарқындар;
Қуарған жер көрсендер
Жерге сарқындар;
Сенде болса мұқтажы
Елге тартындар. Құлыншақтарым!
25.08.1995
БЕКЗАТҚА
Бұзығым - білмес үркүді,
Сағынлым, ботам, күлкіңді.
Есімс түсіп әр ісің –
Елегізіп жүрмін біртүрлі.
Былдыр да былдыр, былдырым.
Балдан да тәтті тірлігің.

Түсіме кірсен, жұбанам,
Бүгін де түске кір, күнім!

Салтақ та салтақ, садтағым.
Өзін жоқ жерде ортамын.
Түйрсуіш тағып берді ме –
Тіл менен көзден қорқамын.

Аман-сау, ботам, жүрдің бе?
Ойыннан тыным білдің бе?
Нағашың жомарт жан еді, -
Бәсіре тайын міндің бе?

Көргенде көніл ссрпілген.
Айнаддым. ботам, көркіңнен.
Шешенде сенің ес бар ма –
Қайтады қашан төркіннен?

Көкешім қашан келер деп,
Жүрмісің сен де елеңдеп?
Өзіне деген сағыныш
Құйылып жатыр өтең боп.

Аялап сені өтейін,
Садағаң бодып кетейін.
Ботама барар мұрша жок.
Тіршілік, сені не стейіи?! * * *
5-0021
Аққоңіл, адал жүректі
Шалғайда жүрген бауырым.
Бағыма менің тілекті
Жалғай да жүрген бауырым.

Өлкеге біздің сары ала томды күз жстті.
Қош-кошым айтып құстар да кетті тізбекті.
Ұзатқам қыздай сыңсыған құстар сәлсмі,
Тағы да сені, тағы да сені іздетті.

Өлкеге біздің бозқырау түсті қарыған,
Бозарды дала айырылып жасыл табынан.
Бозала таңда бозқырау кешіп жүргенде
Бауырым, сені еске алам-дагы, сағынам.

Алыстап кетті жаздағы кештер мың күйлі.
Түнеріп қазір томырық аспан мүлгиді.
Түнерген кеште үдерген көштей тынымсыз,
Жүрегім менің өзіңе карай ілбиді.

Ақпан да кетер, қаңтар да кетер бұрқаған,
Қөгерген көктем көрінер тағы қылтадан.
Жетер ме саған, жетпес пе әлде, білмеймін,
Сағыныш - онім кок бсддс тұрып шырқаған.

Коңырау қағым осынау қоңыр үнменен.
Сағына жүріп, сарната жүріп күнде өлен.
Аңырап жүріп арнасын талқдн ағындай
Қалай да қалай табамын сені бірдс мен?..

Ақконіл, адал жүректі. Шалғайда жүрген
бауырым. Бағыма менің тілекті,
Жадғай да жүрген бауырым!

ШЕРУБАЙНҰРА

Шерубайнұра - шері бай. Шерленіп ақтың
сен ұдай. Сарқылып қалған сабаңды
Қызғышың кетті қорымай.

Шерлім-ау, сенің не еткенің.
Телегей едің, текті едің.
Арнаңа қарап аңғардым.
Күрпіген күнің өткенін.

Бар елі «базар» жағаңда –
Салауат айттың оған да.
Қаңырап қалды ұялар,
Қуарған қамыс-қоғаң да.

Далиып жатқан етегі
Судың да күні өтеді.
Жылғаңды кезген жаңбыр қақ.
Жылауға ғана жетеді.

Қаталап қаным қатқанда.
Сусап кен сені танқанда,
Шолімді қайтіп басарсың, —
Өз шөлің қанбай жатқанда?..

Шерубайнұра, шерленгін,
Құтқарсын сені шерлен кім?..
Қай жаққа барсаң осы ғой
Казактың суы - көрген күн!..

экологиялық өлгең

Әкеңнін алаңы көп, Байқадыңдар.
Ұл-қызым, сендерге бір айтарым бар:
Тірліктің дариясында қалар белгім –
Шаттықтың кемесіндегі шайқалыңдар.
Әрине, мазалайды болашағың. –
Бәрінен қиын боп тұр бала шағын.

Сініріп сәби санаң әлденені,
Жұтып жүр сәби кеулен қала шаңын.

Керімсал ескен шақта сар даладан,
Пейіш-нұр сарайыма сорғапаған.
Ауасы Сарыарқаның сау күнде өстім,
Сендерше тумай жатып сорламағам.

Жібермей жүрген мені қала бар ма.
Бағымды құшар ем ғой даладан да.
Қазактың айдай әлем даласынан
Айналсам усыз аспан таба алам ба?

Басқа жер болмас маған даламдайын,
Апыр-ай, енді немен амалдайын?!
Батады қабырғама тәбеттерін
Тартылып бара жатқан Аралдайын.

Жазар ма аман-есен ержетуге,
Тазалық орнар ма екен жер бетінде?..
Бесігін өздеріңдей сәбилердін
Жерасты жарылыстар тербетуде.

Көл-суын ешбір адам лайламаған.
Іздейін Жерұйықты қай даладан?!
Жалғанла жалғыз ғана Қазақстан,
Екінші Отан табу қайда маған?!

Жаныңды, жүрегінді Елге бұрам,
Жасынан өсер болар Ел деп ұлан.
Әйтеуір, туған жердің ауасы ғой –

Жұтыңдар, құлыңдарым,
Мен не қылам?!

ГЕНЕТИКА

Түсімде тарпаң шатыс торы мініп.
Өзімді баяғының ері біліп.
Кіргенде қан майданға Жаубасарлап,
Қалалы бүгінгінің ерігі ұмыт.

Түсімде кейле топқа сөйлеп жүрем,
«Бүлінбей бітісіндер, кой!» - деп жүрем.
Жабырқап түсімдегі көрген жайдан,
Оянам қилы-килы оймен кілең.

Бабамыз батыр еді жау түсірген,
Санама, бәлкім, соның салты еіңген.
Қойсана, Қарақоян аналарым
Би болып, өмірі өткен айтысумен.

Күбірлеп аят оқып, таяу келіп,
Жүреді әрқайсысы аяң беріп.
Кей-кейде бабадардың кейпін киіп,
Оянам атышулы Баян болып.

Би анам Қарақояң келгенінде,
Сөз десе іркілмеймім мен де мүлде.
Жарықтық ата-баба, елі күнге
Аруағын маған келіп дем беруде.

Жетсем деп алыстағы арманыма.
Кос тепкі салып келем тарлаңыма.

Шарқ ұрам, айналасам деп мен де бір күн.
Ұрпақтың сыйынатын аруағына.

АРҚАДАН КЕЛГЕН ЖОЛАУШЫ
Киіктер өліп жатыр ма?
Ойпырмай, мынау сұмдық қой!
Патшаға- дағы, пақырға
Берілген жалғыз тірлік қой.

Сарыарқа сәні - сар киік
Қырылып қалса, не болмақ?...
Тірілтер едім қан құйып,
Тірлігі болса оңалмақ.

Арқаның ерке тулегі –
Көргенде қоңіл толатын.
Мекені қыста құм еді –
Қазақша кошiп-қонатын.

Дәрменсіз еді шіркіндср
Бейкүнә сәби секілді.
Жігіттер, кайда жүрсіндер,
Қамқорлыққа алмай жетімді?..

Киікте кеткен кегін не,
Куалап жүрін қырғанда?!
Уланып қалды. - дедің бе.
Шөптен бе, әлде судан ба?
Шөптен де, судан уланды,
Шүбәм жоқ, оны мың көрдім.
Ұмытып ұят, иманды
Даламды улап жүрген кім?

Қасірет күйін шерттіріп
Киікті қырса даламда,
Улаңбай ма екен торт түлік.
Ел-жұртың өзі аман ба?

Асатып сұмдық жоқ бұдан,
Не көрмей жатыр қай елін?..
Қаіжаға сойған тоқтыдан
Уланып өлді әйелім.

Уланған ана уызын
Емді де өлді бөбегім.
Осындай жағдай, туысым,
Туудан-дагы көп өлім.

Дәрігерге озін қаралшы,
Барайын бастап сені мен.
Арқадан келген жолаушы
Көз жасын сүртті жеңімен...

КЛАВ ЭЛСБЕРГС
Владивосток қаласынла,
Тынық мұхит жағасында.
Ақтарылып аштық бүкпей
Көңілдің наз-наласын да.
Жас жандардың жарасын да.

Жараңды айттың, - жыламадың.
- Шыда - дедің, - шыда, жаным!
Қатар жүзіп кеттік жалдап
Уссурийдің шығанағын.

Досым едің, бауырым да,
Жабырқағыш жаны мұнға.
Асығыстық армандарды
Барқыт жонның сауырында.
Дерсу Узала ауылында.

Латыш сенің бөтенін бе?
Қонақ бол, — деп - мекенімде.
«Аз н Я»-ның бір данасын
Тапсырып ен кетсінде...

Талай күндер мен келгелі.
Өзіңді іздеп сенделгелі.
Батығыңның толқындары:
Досың сенің өлген, - деді,
Елі жылап көмгсн, - деді.
Досым зиярат қыла алмалы,
Жыры — жаққан шырағланы.
Сеніменен бірге үзілді-ау
Ел-жұртыңның бір арманы.

Сенің ізің жағада бар.
Қориды оны шағалалар.
«Аз и Я»-ның парақтары
Секілді аппақ шағалалар...

ҚОНЫСБАЙ ӘБІЛОВКЕ
Алатаудай асқағым,
Аңсап жүрмін мен сені.
Көкшетаудай көріктім,
Көксеп жүрмін мен сені.

Жүз найзаның ұшында

Жалғыз жаның шырылдап,
Құлағымның тұсында
Құлан даусың құлындап.

Таусылғандай амалың. Шақырасың сен мені.
Көрешегі ағаның —
Інінің де көргені.

Сөзге тіккен жамбыны
Жатып атқан мергенім.
Өлең десе — даңғылым,
Әнге салса – зергерім,

Талай қазақ табыңар:
Әнің - шекер, жырың - бал.
Сені мендей сағынар
Алты алашта кімің бар?..

АҚАН СЕРІ МЕН ПЕРІНІҢ ҚЫЗЫ НЕМЕСЕ
СӘКЕН ЖҮНІСОВКЕ ЖАУАП

Адамға емес, -
Одан да зорға сай бабам,
Перінің қызы
Басыңды қалай байлаған?..
Ақан серіге
Перінің қызы ғашық деп Жынланып түгел
Кетпеген шығар айналаң.
Сенбейтін кім бар,
Періге. серім, ұнасаң,
Салтың ғой сенің –
Сұлуды сүйіп құласаң.
Перінің қызы?..

Есімі қалай?..
Бітмейміз,
«Сәлуа» дейді,
Сәкеннен оны сұрасаң.

- Жалаңаш тәнде
- Жуылмай киген көйлегі –
Сығанның қызы Серіге, сірә, тең бе еді?!
Сәлуа деген –
Сәруардан шыққан тубінде, Адасын кеткен
Қазақтың қызы ол, - деді.
Ақандай Сері
Алаштан ару таңдайды,
Таңдағандары —
Шіркін-ай, шіркін. қандай-ды?!
Атасын кетіп,
Аспаннан келіп туссе де,
Сәруарын сенің Атокты бола алмайды.
Ән салса сайрап Пейіштің булбұл күмыры.
Киял-гажайып - Күлагер аттың дубірі.
Көкжсндст сункар - Аңыздан келген Самұрык.
Гргеі сынды - бабамнын бүтін гүмыры.
Ағайынға да,
Аташына да сыймаған,
Иесі сыймас
Далаға қайтіп сыйған ән?
Серісін алып
Періге таңып жіберген –
Қайран, қазағым,
Өзіне-өзі қимаған!

Қылығы миға қонсын- ау,
Мейлі, қонбасын,
Акынды сыйлау –
Алашым, саған ол да сын.
Перінің қызы
Сүйіен ле шығар серіні, —
Алласы болса,
Перісі неге болмасын!
* * *

Есіме түсіп, өткен, кеткенлерім,
Оңаша отырғанды жек көрмедім...
Желкілдеп жапырағы шақырады,
Арасы кіл қайыңның – өскен жерім.

Арасы кіл қайыңның - өскен жерім,
Өзінде кіндігімді кескен менін.
Тұмарлап саған қарай ұшырамын,
Көңілімнің көк алалы кептерлерін.

Өбетін өз анамдай майда лебің,
Төсінде тайраңдаған тайлақ едім.
Адасқан ақ қайыңлар арасында.

Алаңсыз сол күндерім қайда менін?..

Дүркіреп өте шыққан дүр күнлерім.
Есте жоқ: бір күн бе едің, мың күн бе едін?
Төсіңде пісіп-жстіп үлгермеген.
Мен сенің жасыл туйнек бүлдіргенің.

Өкінбен баталықтың откеніне,
Өкінем сенен ерте кеткеніме.
Он бесте бала қиял сенді ме екен,
Шығам деп шырқан барып көк торіне?..

Кеткен жоқ алдап мені арман елі.
Алыстан естіледі салған әні.
Сеземін күліп келер бір күн барын.
Сол күнде өз көңілім қамданады.

Мен сенің жасыл түйнек бүлдіргенің.
Мәуелі баққа айналам бір күндері.
Өзіңнің мейірімді самалыңдай,
Желпіп жүр мені бүгін жырдың желі.

АҒАТАЙ

Былк етпес діңім, бүлк етпес тылым сен едің,
Тұлғанды сенің таяныш тұтып кеп едім.
Қайда жүрсем де қара орманымдай демедің:
Абылай аспас Арқанын сары белі едін.
Жалғыз да болсан, жайсаным, маған көп едің;
Ағатай. айтшы мен енді кімге сенемін?..

Жалғыз бауырын жалғыз қалды ғой аңырап.
Қарағай құлап қара орман қалды қаңырап.
Шайқалып кетті түндігі таудай шанырақ —
Қалды ғой жұртың ұлардай шулап жамыраң;
Қолдай гөр өзін, ағатай – аппақ аруақ!

Жампозы кетіп атадан туған екі ұлдын,
Жасығы қаллы-ау, жасықпын және жетіммін.
Дейтұғын шақта: «Құдайға шүкір. жетілдім...»
Сынар қанаттан. сыңар тұяқтан кетілдім,
Тәңірім, неге ығымды ерте кетірдің?
Жалбарынып саған: «Құлху аллапап», -отырмын.

Ағамыз кетті, жағамыз енді жыртылды,
Жағасыз жігіт – панасыз жігіт үрқулі.

Шырқымды бұзды, кетірді тірлік ырқымды;
Жағдайға мына көне алмай жүрмін біртүрлі.
Шалқыған көңіл суалған көлдей іркілді.
Кайтейін енді, қайтейін ажал шіркінді?..

САҒЫНЫШ ӨРТЕП...

(Бекболат Тлеухановқа)

Сағындым сені, қаршадай менін алыбым,
Сағыныш өртеп. ағанның қазір жаны - мұң.
Жүгірсс жанға жүлде бермейтін жүйрігім.
Тұтпар тұлғанды құлын күнінде таныдым.

Сағындым сенің самалдай ескен даусыңды.
Сағыныш өртеп. ағаңда тағат таусылды
Бауырымды қашан бауырыма басып. дүние-ай,
Ақтарар екем тан ағарғанша бар сырды?..

Сағындым сенің ағалап тұрған қалпыңды.
Сағыныш өртеп, ағанның жаны алқыңды.
Көкшетауымды көркейтіп кетші бір келіп,
Ағанды мәз қып. риза қылып халқыңды.

Сағындым сенің сазыңдай пейіш уніңді.
Сағыныш өртеп жүрегім жүзге тіліңді.
Алаңдап саған, Кокшеге тіккен ордамның
Алатау жаққа іргесі әлі тұрулі.

Сағындым сенін бала бүркіттей тұлғанды-ай.
Сағыныш өртеп, сарғайдым күзгі қырмандай.
Корсе де күнде сағына берер бұл аған
Өмірден отер өзіңе шөлі бір қанбай..

Қара орманның қолтығынан жел кіріп,
Бұрқылласа қарлы толқын төндіріп.
Басталатын ақ далала ақ майдан.
Терезеден қараушы едім телміріп.

Жылы жерде бағатының жан ғана,
Саят құрып шыға алмайсын аңға да.
Аңы қайда. –
Өзі қайда –
Біле алмай,
Бауырқанып жатар тулап маң лала.

Қырау шашак бөрік киіп сен-сеннен.
Қара ормандар...
Қара ормандар теңселген.
Андарына қорған болып. пана боп.
Сен тұрасың қарға батып бслшеңнен.

Кіндік кескен жерім,
Сені жырға мен,
Қосам талай —
Саған тәпті бір жан ем.
Іздеп мені ақ бораның ұли ма?
Құлдырандап қырды кезген құлжан ем.

Көкірегімде бораның бар, карың бар,
Жүрегімде өзін жакқан жалын бар.
Маған берген аманатың
Койнына
Өзімменен бірге жегіп дамылдар...

Көргін келсе қар бұрқаған боранды -
Жаннан кешкен жиһанкезге еліктеп,
Шыр айналмай,
Мын айналмай ғаламды,
Мына біздің Қызылжарға келіп кет.

Көргін келсе қаса сұлу көктемді,
Кызғалдаққа ғашық болсан сен егер.
Құспен бірге.
Алқындырып өкпенді,
Мына біздің Қызылжарға келе бер.

Желек жапқан ақ қайын да, терек те,
Жаз да сұлу менін туған даламда.
Абай айтқан шыбынсыз жаз керек пе,
Мына біздің Қызылжарға кел онда!

Бәріміз де даламыздай жарқынбыз.
Құшак жайып қарсы алады қалын ел.
Кызықтырса Пушкин сүйген алтын күз.
Мына біздің Қызылжарға тағы кел.

Дүниенін кеңдігі мен тарлығын
Сезінбейсің,
Көңіл шанын қағасың.
Сыны кетпес сұлулықтын барлығын
Мына біздің Қызылжардан табасын...

ЗАМАН-АЙ

Бағзы заман көкіректі шерлеген,
Сен олгенмен. Акындарың өлмеген.
Как мандайдан қамшыменен соқсан да.
Біржан салдар домбырасын бермеген.

Құлагерді сонынан шаң бұрқаған.
Мерт қылсаң да тосып тұрып кылтадан.
Әлі тірі, зарлы жоқтау сынсыды.
Ерейменде Ақан сері шырқаған.

Заман... заман, саған төгіп қарғысын,
Өткен зарлап бұлбұл көмей сан құсын.
Осы күні атып алып жүр олар.
Заманының қақтырмаған жамбысын.

Заман... заман. сенің туын құлады.
Тәтті өмірдің жанды лаулап шырағы.
Сен кеткенмен, Батыраш пен Поштабай.
Кейде бізбен жағаласып жүр әлі

Заман... заман... заман қазір түзелді.
Ескіліктің жал-құйрығы күзелді.
Батыраш пен Поштабайдан, заман-ай
Қалай ғана құтыламыз біз енді?!

КӨКШЕТАУҒА АБЫЛАЙДАЙ ХАН КЕРЕК

(Қа. чаітин Ғскндіру.ы Мухамеджановка)

Көкшетауға Абылайдай хан керек,
Хан боларға қардай таза ар керек.
Нарқоспақтың мекені еді Наршөккен –
Оның жүгін тартатұғын нар керек.

Ардақтағы жер кебесін танымай
Адасқаннан келмеп еді Абылан.
Алты қатын әперуге мол жеткен
Атығай мен Қарауылдың малын-
ай.

Ер Абылай - нар мінедді. нар қылық.
Көкшетауға келмеп еді қаңғырып.
Жалаң атпен жайдақ келген сұлтанды
Аттандырды ел алты алашқа хан кылып.

Арқадағы жер патшасы - мына жер,
Алаштағы ат патшасы - Құлагер!
Еркін ағаң патша бола жаздаған
Көкшетаудан патша күтіп тұрады ел.

Келер қысқа қаншалықты дайын деп.
Қалаңыздың ел-жұртында уайым көп.
Айдар барда айдарынан жел ескен,
Көкшетауды қайырлатқан Қайырбек.

Тектілерді тани білген текті елім,
Ел сенімін жерге тастап кетпегін.
Бар болғаны президент шығарған
Көкше сенің Теміртауын деп пе едің?!

ТОКАНЫҢ ТӨРТ ТОЛҒАУЫ

Өріске малы сыймай байларынын.
Жағдайын көрейін деп жайлауынын.
Шығады ұлын ертіп қоныс карай
Сары Тока - дәулескері Сайдалынын.

Айдар Мурзин,
Қайырбек Құсайынов - Көкшетау қаласының бұрынғы
әкімдері

6-0024

Сайдалы Сары Тоқа жер көреді. —
Соңынан ертен шұбап ел келелі.
Жапаңда жалғыз құдық жылла конған.
Түнесем осы араға жөн бе деді.

От шүйгін, соны жайлау - тегін баспак.
Соныға кондырмақшы елін бастан.
Шідерлеп Тайқасқасын жатып калды.
Ығына ұлын алып, ерін жастап...

Сәдден соң тұн етегін түре берді.
Жазғы таң бозторғай боп түрегелді.
Жанында жалғызы жоқ. Тайқасқа жоқ –
Күйшінің зуыл қақты жүрегі енді.

Алақтап көз салады айдалага.
Білмеді - жанын қояр кайда ғана.
Сиынып жатып еді Алдасына.
- Ей. Алла. атыңа бұл сай бола ма?!

Тағдыры бүгін бұған қырын келді,
Тағдырдан қырын келген түңілген-ді.
Құдыққа құлап өлем деп барғанда.
Бетінде қалқып жатқан ұлын көрді.

Жұбанбай жылады сол жылағаннан.
Тарылып кеткендей ме мына жатқан.
Алдында сұлық түсіп сұлап жатыр
Жалғызы Жаратқаннан сұрап алған.

Білмей-ак келіп еді шер дегенді,
Сары Тоқа көрді-ау бүгін кормегенді.
Кайғының уын жұтып отырғанда.
Жайлауға ұбап-шұбап ел де келді.

Ұйқыла жатыр дей ме сәбилерін,
(Шіркіндер, сезер емес зар илерін!)
Тоқаның анасы мән жары келіп,
Камданды орнатуға ақ үйлерін.

Қол созды Тоқа сонла домбыраға, —
Сары Тоқа домбыра алса ондыра ма?..
Еніреп, зарлап, боздап күй жөнелді:
- Жалғызым, жалғызым-ай, сорлы бала!..
-
«Жалғызым! Жалғызым!» - деп күй жылады,
Қай қазақ күй жыласа үй құрады?!
Шаруасын тастай беріп ауыл түгел
Күйшінің қасына кеп ұйлығады.

Күйшінің езілгендей шер жүрегі,
Шер-мұнын шымырлатып төндіреді.
«Жалғызым! Жалғызым!» деп кайырғанда,
Болғаның бір сұмдықтың ел біледі.

Күй қоздап қасіретін қоздырады,
Жүйкені жегідей жеп тоздырады...
- Енді мен жалғызыма зарлайын. — деп,
Қос қолың домбыраға созды жары.

Тоқа айтты:
- Бал тамызған бармағым-ай.
Басар деп ойлап па едім зарға бұлай?!
Бұл күйім - естіртуім, жоқтауымды
Тартайын, қоя тұршы, алғаным-ай!

Зарына Тоқа бойлап кіріп алды,
Күй шіркін күрсін атып ыңыранды.
Шынына қасіреттің шыққан кезде
Күңіреніп көсем перне тұрып алды.

Зығырын төгіп күйші аңырады,
Аңырап әке арманы аһ ұрады!..
Жары алып осы кезде домбыраны,
Аналық зарын күймен санырады.

Бебеулеп күй жылайды дамыл алмай,
Жүрегі сорлы ананың жарылардай.
«Қу Құдай! Шұнақ Құдай! Естимісін,
Не жаздым жалғызымнан айырыларлай?!»

Ашынып кайғылы ана зар илеген,
Араз боп әділетсіз Тәнірменен..
Келіннің қолындағы домбыраны.
Тоқының шешесі алды сабырменен.

Басу күй бас пернеден жонеледі,
Азалап әжесі отыр немерені.
«Ей, ұлым! Ей, келінім! Сабыр сақта.
Өзекті жан біткеннің бәрі оледі.

Оңай ма немеремнің жоғалғаны,
Тағдырдың салғанына амал кәне?
Құлыным. қыршыным-ай, қарағым-ай,
Қайтейін, сені алғанша. мені алмалы!»

Тереннен қозғайды әже тебіреніп,
Егілер тыңдағанның көңілі еріп.
Тоқаның төрт толғауын осылайша
Тартады Мұхамеджан² еніретіп.

Оңаша тіт катамын саған, жүрек.
Өзінмен сырласпасам қалам жүдеп.

¹ Мұхамеджан Тілеуханов – Қазақстанның еңбек
сіңірген мәде-
ниет қызметкері. белгілі күйші

Тулайсың дауыл күнгі теңіздейін, -
Кім айтар еттен сені жаралды деп?!

Оңаша саған. Жүрек, сыр ақтарам,
Қоясын жауабы жоқ сұрақ маған.
Өзіңмен қосылып бір шалқып та алам.
Қаныңды сорғалатып жылап та алам.

Оңаша саған, жүрек, тіл қатамын,
Тіл қатсам ой тубіне шым батамын.
Ойымды шындығына суарып ап,
Сөзімді айналама тыңдатамын!..

* * *

Күрсіне берді Көкшенің бұлты арылмай.
Төгілді жауын түнерген аспан тарылмай.
Бұрымын сулап. иінің бұрап майысты
Ақ қайыңдарым — арудың аппак арындай.

Ақ қайыңдардың ақ дидарына қызығып.
Қарағай біткен қарайлы көзі сүзіліп.
Жүз жігіт келіп жүз қызға құда түскендей,
Сөңер де сөнбес жымындап тұрды жүз үміт.

Жабырқау жартас жаңбырға жүзін шайдырған –
Қария сынды қасіретіне қайғырған.
Қайғырғанменен қыме етін дыбыс бермейді.
Аһ ұрса-дағы арылар дейсін қай мұннан?..

Көк ала бұлттын келеді шұбап көштері,
Көш келген сайын өбеді құшып Көкшені.
Қызғаныш деген желде де болады екен-ау –
Қуады бұлтты Арқаның асау ескегі!..

БІР КЕЗДЕСУ ТҰР АЛДА

Көптен бері күтіп жүрген кезегін,
Бір кездесу бар алдымла —
Сеземін.
Сол күн маған бақыт алып келердей
Сағыныштан өртенеді өзегім.

Айналмайтын сағымға да, мұнарға
Бізді күтіп бір кездесу тұр алда.
Ол сәт біздің пешенеге жазылған, -
Жазылмаған альбомға да, Құраға.

Сен де айтпассын,
Мен де айтпаспын өкпемді.
Мұнаюмен еске алармыз өткенді.
Қызылжарда, ауылда откен кеп күндер
Қалдырыпты өшпейтұғын көп белгі.

Махаббаттан баска ештене білмеген
Сол күндерге барып қайтам күнде мен.
Іздеп мені таба алмай жүр бір шаттық.
Бір сағыныш ұзай алмай жүр менен.

Салем айтып Сарыарқанын желінен.
Сол күндерге жете алмастай көрінем.
Жырларымның бақытына қызығам
Менен бұрын жолығатын сенімен.

Айналмайтын сағымға да, мұнарға
Бір кездесу барын естен шығарма.
Коштасуы қиынырақ болатын
Бізді күтіп бір кездесу тұр алда...

Секілденіп
Толқын ұрған нау балық,
Судан шығып,
Шағыл құмға аунадық.
Құм қызуы
Кеудемізге кіргендей,
Жүрек оты
Шалқып жаңды,
Лауладық.

Тау арасы –
Мөллір бұлақ,
Күн ыстық,
Екеумізді
Баурап алды тыныштық,
Тыныштықтың
Тынышын алмай сүйістік,
Сүйістік те,
Үнсіз-тілсіз ұғыстық.

Шыдамадық
Жүректегі жалынға.
Құшақтасып
Бет түзедік қалынға.
Қызыл көйлек
Кыз күнінді қалдырлық,
Кең саялы
Бәйтеректің жанынла.

Тынды-дағы
Уһілеген жағада үн,
Жаттын үнсіз
Жасқа толып жанарын.
Кім біліпті
Жарда ойнаған киіктің,

Жебе түйреп.
Қанға бөліп қадарын...

АУЫЛДАҒЫ АҚЫНДАРҒА ХАТ

Ақын достар күн кешкен әр ауылда.
Сендер менін найзам да. жалауым да.
Абай елі тыныш па, Тыныштықбек.
Қарауыл боп жүрсің ғой Қарауылға.

Жыршысы едің әуелден қасқырлардың,
Апан қылып алдын ба астын қардың?
Қыстак аман шықты ма Қарқаралы,
Хат жазсаңшы, Серігі Ақсұңқардың

Әулиелер жай тапқан белдеріңнен
Қарағанда кескінің өр көрінген.
Светкали, Манғыстау мұнай-газын
Көкшетауға жібертпей сен бе жүрген?..

Түлкі заман айласын асырғасын,
Ашынып көп айтушы ең ғасырға сын.
Көкшеге кел, Ертайы Ашықбайдың,
Актөбенің бораны ашылғасын.

Бермеймің деп қашасын, берерің көп.
Келмей кетіп қаласың, келемін деп.
Ахметжан Абыздың Бақытжаны,
Сырға батып кеттін бе, дерегін жоқ

Қалмады деп жүрмендер Арқада дым, -
Бурабайдың басынан қарсы аламын.
Бірін - Шығыс шынары, бірін - Батыс,
Жанат пенен Шәмшия қалқаларым.

Біз жүргенде ауылда бос қамалып.
Тізіміне кіргізбей тастары анық.

Аруакқа бата оқып. мәшине алғыш
Мүшәйрашыл ақындар астаналық.

Алматыға ай-жылда мен бір барам,
Біреуі жок бәйге деп болдырмаған.
Есенғали тек қана самолетке
Татитұғын жырларын қор қылмаған.

Дариясы өленнің жарқыраған,
Абайдайын ақыннан ел құраған.
Бізді жиын бір-бір ат мінгізеді —
Нарынқолда наршөккен Еркін аған...

24.02.97,
Көкшетау

* * *

«Сары белден сарғайып таң атады,
Бидай өңді құбаша түн қатады...»
Торғын жазда мақпал түн - бір- ақ тұтам,
Қысқа түнде шырт ұйықтап кім жатады?

Күн батады жалқындап. түн келеді.
Уылжып дала сәби түрге енеді.
Қыз-бозбала құрады алтыбақан.
Жал тоғайдын шетіне іргедегі.

Ақ жарылып ақ самал аңқылдайтын.
Қайың-терек теңселіп ән тыңдайтын.
Оңашада үздігіп қыз бен жігіт,
Каранғыда колшамдар жарқылдайтын.

Елжіреткен тәтті бір мұңыменен.
Туатын-ды.

Жатпайтын бұғып өлен.
Тұған ауыл түндігін әнмен түріп,
Тарқамайтын сол думан түніменен.

Толастамай қанатын жайған желік.
Сері күнле серттен біз тайған ба едік?!
Жалбырап. бізге қарап. селт етпестен,
Бір уыс бұлт тұратын айды өңгеріп.

Ол күнде бізге бәрі жарасады.
Тарқаймыз тауыса алмай тамашаны.
Торғын жазда мақпал түн - бірақ-ақ тұтам
«Сары белден сарғайып тан атады...»

* • *

Ғашық болып қызды ауылға аттанған.
Алыс қалдың жақсы күндер - тәтті арман.
Сағынышым сәлем айтын тұрады
Қызығы көп қызыл көйлек шақтардан.

Жәудіреткен қырдың қызыл елігін.
Етес беріп тұрады әлі сері күн.
Анда-санда кетеді ауын ансарым,
Басылатын күнің бар ма. желігім?..

Алматыда сұлу қыздар көп әлі,
Көрген шақта кеудем нұрға толады.
Кейбірінің жастығынан нменсем,
Кейбірінің сескендірер обалы.

Жүрек қана жалғыз сойлеп тұрған күн,
Ауылына келеді әлі бір барғым.
Кеткеніңше бұлтқа айналып. бел асып.
Сағыныштан шәйі орамал бұлғармын.

Бұл күнге де зар балатын күн келер,
Өмір ащы сыбағасын бір берер.
Інілердің еншісі боп кетеді-ау,
Сері күнде мен ұстаган «жұлделер».

Кызды ауылдың қызығы едік. көркі едік.
Өртендік те. өзгелерді өртедік.
Сағатына, заматына күн жетпес
Сол күндерді неге берген келте ғып?!

Қара көздер жебе түйреп алғанда.
Тулаушы еді —
Жүрек семіп қалған ба?
Арулардын арманы едік.
Сол күндер.
Айнала ма ақ шағала-арманга...

* • *

Салт мініп сал күренді, сар желдіріп.
Сылаңдап өнкей сері, салмен жүріп.
Сайрандап Сарыарқада өткен күндер.
Сағындым. түсіме сол сәулем кіріп.

Атажұрт — Сырымбеттін саласында.
Саумалкөл сапырылып сабасында.
Сәріде сейілетін сауығымыз.
Ән қалқып домбыраның сағасында.

Асқақтап Ақан әні айтылатын,
Сарғайып сағыныштан Ай тұратын.
Сал дәурен. сол шақта мен сезбедім-ау.
Сағатын бір соғатын сарқылатын.

Сағымға кетті сінді сәулем менін,
Соңынан сал күреңмен сар желгемін.
Сайрандап Сарыарқада өткен күндер.
Сағынам. —
Сағынбайтын дәурен бе едін?!

ҚОҢЫР КИІК

Сай елі қылығы да, тәлімі де.
Жан еді сыры бірге әні бірге.
Адасқан қоныр киік Ерейменде
Жәудіреп күтіп жүр ме әлі күнге?..

Ер-тоқым Құлагерге салсам ба екен,
Салдыртып Ерейменге барсам ба екен?!
Арада жылдар жатыр әлденеше,
Қалқатай дәл өзімдей аңсар ма екен?!

Адасқан қоныр киік Ерейменде.
Бір хабар күтемісін менен кейде?
Жапаңда жел тонаған жалғыз қайын
Мен болып көз алдында көлендей ме?!

Адасқан Ерейменде қоныр киік,
Әлі де мен жазғанда көніл биік.
Ай-күннің аманында адастырып
Алғаным емес маған жеңіл күйік.

Аттансам, Ерейменге аттанайын,
Көрейін не жазса да бак - талайым.
Мерт болсан осы жолда, Құлагерім.
Мен сені «Берібайлап» жоқтамайын!..

Тәңіриям сенсің ғой,
Жебе мені, —
Сен болмасын бос тірлік не береді?..
Анда-саңда еске алып гүл-бейненді
Менің жарым көңілім кенеледі.

Жарым көңіл жарқының жүр кенеліп,
Түсіме ендің, аяулым, түнде келіп.
Сан жыл өтіп кетсе де қошгасқалы
Тіл қатасың жүргендей күнде көріп.

Қатал Ие он шырай бермегесін,
Тығырыққа тіреліп, сенделесін.
Шыбын жаным шырқырап қиналғанда.
Қолтығымнан демеуге сен келесің.

Жылымына тартып ал өмір мені,
Сан оқталды жанымлы кеміргелі.
Менің жаны.м - ол деген сенін жанын,
Сенің жанын ешкімге берілмеді.

Тасқа да ұрып.
Басымды тауға да ұрып,
Келем әлі арымды сауға қылып.
Тарпаң тұлпар жалт беріп жабылардан,
Түсіп қала жаздаймын аударылып.

Алтын басты бақырдай қор еткелі
Талай рет дос-дұшпан бөлектеді.
Кием болып, мейірбан Ием болып,
Тәңіриям. келесің жебеп мені!..

* * *

Сенін нұрлы жамалыңды көргенде
Баладай боп бозарамын мен демде.
Сені ғана сүю үшін жаралған
Ессіз жүрек салады асыр кеудемде

Елтем сені құшағыма алғандай. –
Есім жисам, алыстайсын армандай.
Ессіз-түссіз неге отпеймін жалғаннан.
Сенен баска тіршілікке алданбай?!

* * *

Ақ орамал бұлғап еді алда арман,
Анғал едім арманға көп алданған.
Алды бізді құшағына ақ әлем,
Сол күн сенің есінде ме қар жауған?

От сезімге оранғанбыз. жанғанбыз.
Ақ әлемнің ақтығына нанғанбыз.
Армандадық апарар деп алысқа
Қатар түзеп қар үстінде қалған із...

Арман қайда екеумізді алдаған,
Ару қайда бағым болып жанбаған?!.
Жалғыз ғана жұбанышы жанымның —
Махаббатым қар астында қалмаған

ЖАСЫБАЙДЫҢ ЖАҒАСЫ

Масат күн жайды шатырын,
Жасыбай көлдің жағасы.
Сөйлейді толқын ақырын –
Бізді айтып жатыр, шамасы.

Толқынға күлаш біз ұрлық.
Сылқылдап күліп жарысып.
Сұп-суық суда кызындық
Сезіммен ыстық алысып.

Келгенше қоныр екінді
Шомыллық мөлдір шуакка.
Адам мен Хауа секілді
Жасыбай атты жұмақта.

Езуін қалды жия алмай
Арқаның көлі ақ маңдай.
Атандық біздер қия алмай
Тамұққа бара жатқандай.

Жаз келген шақта жыл өтіп
Жасыбай жаяр мақпалын.
Аққуларменен ілесіп
Келер ме ең, менің аппағым?!

Періште қалпың өзгермей
Келер ме ең, күткен көгілдір?!
Көлінен құсы безгендей
Не деген қатал өмір бұл?!

Ару қыздын ақ тәніне
Қара түн кеп шөккенде.
Түнгі құстын тәтгі әніне
Елтіп, есін кеткенде,
Күндізгі серт - қорқау қасқыр.
Қорқаулығын еткенде,
Арман азып, мансұқ болып.
Мақсат халге жеткенде,

Қара көздер қара түнге
Налып жасын төккенде,
Ардың аппақ нажағайы
Жаныңды осып өткенде —
Алғысын мен қарғысыңды
Қоса айтасын көктемге.

ӘКЕМЕ ХАТ

Амансын ба?
Қалай. әке, денсаулық?
Жарар еді денсаулыққа болсаң нық.
Жетпіс бес жыл өмір сүру оңай ма, -
Кетеді өмір жастың өзін дел-сал ғып.

Әке, саған бара алмадым биыл мен,
Хабарсызбын жайын менен күйіңнен.
Өзінменен қауқылдасып отырып,
Дәм татпадым туып-өскен үйімнен.

Сенің алып көлеңкенді пана ғып.
Туседі еске: той боп өткен балалық.
Туседі еске: келе жатып мектептен.
Ойнағаным портфелімді шана ғып.

Пеш түбіне жатып алып жамбастап,
Ертегінді тыңдаушы едім талмастан.
Жылауық жел тыным алмай тырнайтын,
Үй іргесін қалын күртік қар басқан.

Бала кезде түсінбестен жөнге түк,
Жігіт болуды армандадым ержетіп.
Енді, міне, сол күндерді сағынып,
Отырамын немеренді тербетіп.

Сол күнімді тәтті қылған сен едің,
Енбегіңді ақтай алмай келемін.
Балалығым қалай өтер, кім білсін,
Сен болмасаң, менін қайсар еменім.

Маған көмек бермедім деп қиналма,
Тірі жүрші.
Соның артық сыйдан да!
Киіп алып көзілдірік минус үш.
Жата берші кітап оқып диванда.

Хат жазып тұр -
Саған айтар базына,
Сенің сөзін - сарқылмайтын қазына.
Қызылжарға қалған шығар қар түсіп.
Жүдемей жет сағындырған жазына.

Біздің жағдай келе жатыр жақсарып.
Кездескенде айтамын ғой ақтарып.
Көріскенше күн жақсы. әке,
Сәлеммен:
Балаң Ерік Хафизұлы Асқаров.

1979

(Баянғали Әлімжановқа)
Жаң аға. менде түсіне білсең арман көп,
Қайрама бекер. -
Мұқалып жүзім калған жоқ.
Қайрама бекер:
Кешеіт батыр бабамыз
Отқа да суға сескенбей жанын салған деп.
Заманның мына оты да өзге.

Суы озге.
Тамсана бермес батырлар қылған мінезге.
Тамсанба сен де.
Таңданба және түңілме -
Мың ердін әлі келмей де жүрсе бір езге

Кессе де басын
Құлагер бәйге алар деп.
Күнелте жүрміз тубінде қайыр болар деп.
Қайраулы қылыш кынапта сақтап жүрміз ғой.
Сағаты соқпай суырып алар амал жок.

Қайрама мені.
Қайрауыш келмей жүргем жоқ.
Алдымызда әлі аламан бәйге күндер көп.
Аға мен іні ұранға сүрен қоспаса –
Бейбақыт жанға бәйгенің аллын кім бермек?!

Аға боп кейде ініге ақыл салмадын.
Іні боп мен де тілінді кейде алмадым.
Оқасы жоқ-ау,
Түсініп жүрсе болды ғой
Аға мен іні бірінін бірі арманын...

НЬЮТОН ЗАҢЫ

Жер озіне тартады барлығын да,
Жүрмейді оған үкімін, жарлығын да.
Жарылсаң да аспанда, самолетте,
Жерге түспей қалмайды қалдығын да.

Тіршілікте шыға алмай бар құмардан.
Жөнелесің,
Қалдырып артына арман.

Елден бұрын бұл заңды дәлелдеген,
Ньютонды да қара жер тартып алған.

Тартуынан қара жер жаңылмаған,
Кұшағы кең, бәрін де қабылдаған.
Кұр жоғалма көбіктей көлге батқан,
Адамзат
Жер үстінде дамылдаған.

Сөккеніңмен жалған деп бұл өмірді,
Үзе алмайсың ертеңнен күдерінді.
Көсіле алмай,
Өтесің сыпыра алмай,
Құрсап қойған тіршілік шідерінді.

Жөнелсін,
Бәрі де жөнеледі,
Тек ұрпақтың тозбасын кебенегі.
Әлдилейтін, біз өлсек, жер-ана бар,
Көктем сайын өйткені ол көгереді.

Көгерсін,
Көгеруден жаңылмасын.
Жаңылмасын,
Бәрін де қабылдасын.
Тек қана адамзаттан қалған мұра,
Ньютонның заңдарына бағынбасын!..

РИГАДАҒЫ ҚАРЫНДАСҚА

Жалған ғой деп қараймыз жалғаныңа,
Тотеп беріп тауқымет, салмағына.
Сан салауат айтамыз өткен күнге,
Сансыз үміт арнаймыз алдағыға,

Бірде оңдырмай кетсе де, бірде оңдырып,
Иланамыз - келеді күндер күліп.
Бір-ақ уыс жүректің батпан мұнын
Сеіілтеді, қалқам-ау, кімдер біліп?!

Түсер талқын көпке де, азға да сын,
Шыдау керек-басқаны жазбағасын.
Көк бөрінің зәузаты - жаралы арлан
Тілмен жалап жазады өз жарасын.

Кеткеніңде бел басып, Балтық асып,
Елге себім тисе деп шарқ ұрасың.
Көпке қылар кайраның қалмағада -
Көтерместі көтерер жалқы басың.

Жүргеніңде ту ұстап, майданды саи,
Жігеріңді сәт сайын кайрар бұ шақ.
Жанкештілік керек-ау біздің істе
Қырғи жұтқан жұрты үшін торғайға ұсап.

* * *

Сары күз қол жайған,
Жасыл бақ сарғайған.
Алатау тұр, әне, томсарып,
Жандай боп
Көнелге қайғы алған.
Мәуелі бәйтерек,
Өрімтал қайынға
Суық жел
Ызындап арнайды ән.
Тасада...
Дұрмектен жырылып.
Көнілдің желкені жығылып,
Қолында бір қоран торты бар,

Паркте жұр бір қыз қыдырып.
Жүрегін ашы мұң тілгілеп.
Паркте сол сұлу жұрді көп.
Нұр жүзі бозарып барады
Тоңдырған болар-ау күзгі леп.
Қолында тәтті торт ашылмай.
Жүректе ашы мұң басылмай.
Аралап паркте жұрді көп.

Көз жасын ешкімнен жасырмай.
Айықпай, арылмай бір нала.
Паркте сол сұлу жүр дара.
Торт сыйлап сызылған күндері.
Кеткен-ау қалдырып мұн ғана.

* * *

Сені ойлаумен атты менің тандарым,
Мен білмеймін сенен артық жан барын.
Білесің сен, білесін сен, аяулым,
Саған деген бір махаббат жанғанын.

Алдында менің жұлдызым боп көріндің,
Мен қиялға талай рет берілдім,
Күндер демей. түндер демей сені ойлап,
Тұңғыық ой тереңімде комілдім.

Жүрек шығып кететіндей кеудемнен,
Көп қаймықтым саған бір сөз деуден мен.
Арманымды. зарлы әнімді түсініп,
Білсен рас, кашпассың сен емдеуден.

Түсін сырын жүрегімнің, аяулым,
Түсірмеші көкірегіме каяу-мұн.
Сөнбе, өшпе, жадырай бер, асылым,
Бізді-дағы шаттық құшар таяу күн...

* * *

Сен кетті деп айтады маған бәрі:
Алматының шамдары, бағаңдары.
Сен кетті деп аспан тұр ішін тартып,
Сен кетті деп гүлдер тұр алаңдағы.

Сен кетті деп мен тұрмын скверде.
Шаттығымды тонатып қысқы желге.
Алатаудын шынына қатқан қырау
Ақ сәуледей шашырап түсті жерге.

Қырау катты жабыққан көңіліме,
Жете алмадым желге ұшқан желігіме.
Жылынам ба деп тұрмын шоғына мен
Темекімді қыстырып ерніме.

Шер ме, мұн ба - таңбасы тұр
өңімде; Маған таныс жан жоқтай
бұл өмірде. Қар астында үзілмей
калған гүлдей Сағынышым сарғаяр
жүрегімде.

Тапжылмастан ұялап жаныма мұн.
Келем жүріп ыңылдап халытық әнін.
Сен кеткен сон бәрі де кетті менен,
Кетсін бәрі, - тек сені сағынамын...

07.11.1979

* * *

Бөлмене сенің кіріп мен,
Отыра алмадым шай ішіп.
Назданып ерке қылықпен
Тұрмадын гүлдей майысып.

Кадамың басқан білінбей,
Жүргенің - үнсіз көлендеп.

Көнілге беіс үніндей
Құйылар еді олең боп.

Шуағың төрге күлімдеп
Қадалса нәркес
көздерін. Отырар едім
дірілдеп, Өзіме жетпей
өз демім.

Ай етіп сені, күн етіп,
Ынғайсызданып біртүрлі.
Отырар едім жыр оқып,
Саусақпен сипап мұртымды.

Батылдық үшін еппенен
Сіміріп алып шампанды,
Жанымды көптен өртеген
Айтар ем тілек, қолқымды.

Үн қатпай іштен тынар ең,
Жүректің үдеп екпіні.
Қош айтып саған шығар
ем Енкейте киіп кепкіні.

Бөлмене күнде кіріп мен
Отырар едім шай ішіп.
Назданып ерке қылықпен,
Тұрар ен гүлдей майысып.

Арман ғой бірақ бұл, жаным,
Пендеден үміт қалған ба?..
Алайда өзім ырзамын
Осынау тәтті арманға.

0711.1979

* * *

Бірде шілде, бірде қантар мына күн,
Біздің тағдыр - қиын тағдыр. шырағым.
Домбырамыз өксіп-өксіп алады,
Қатты тартып бұрағандай құлағын.

Сығырайта көзін ашып тереңнен,
Екеумізді қағып ала жөнелген.
Біздің тағдыр - асау толқын, аяулым,
Бігдін тағдыр - сұлу тағдыр, дегенмен.

Жарамыздан жатпаса да қан шығып,
Сынық қанат жанымызда қанша
үміт. Білеміз біз жеңетінін
тағдырдың, - Біле тұра көрсетеміз
қарсылық.

Кім біледі, қарсылассақ, жөнерміз,
Түсінбеймін, жасқанамыз неден біз?
Мүмкін, тағдыр салғанына көнерміз,
Көне алмасақ, жағаласып өлерміз.

Мейлі, біздің домбырамыз боздасын,
Тек, әйтеуір, сезіміміз тозбасын!
Сеніменен жолықтырған тағдырға
Не қылса да, ризамын өз басым!

* * *

13.11.1979

Білмеймін сор ма, бақ ба-ол арасын,
Білемін сен бір күні «жоғаласың»
Шарабы түгесельмейқалған күнге,
Белгілі қайта айналып қарамасың.

Білмеймін қайда апарып бақ табасын,
Әйтеуір, Алматыдан аттанасың,
Кірлетіп ала көрме, көңілімнің
Ақ қардан саған соққан аққаласын.

Кетесің мен бармаған алыстарға,
Сәлем айт мен көрмеген таныстарға.
Егер де жанына олар жат көрінсе,
Қайтып кел, айналайын, намыстанба.

Жасытып, жаным, мендей аркалы ерді,
Өзіңмен әкетесін жарты әлемді.
Түбінде құмыраның у қалса да,
Сәт сапар тілеп саған саркам еңді.

Қайтеміз жинай беріп нала-мұнды,
Одан да көтер көңіл, сал әнінді.
Ойға алсам, мен осылай мұнаямын,
Көз жазып сенен бір күн қаларымды...

ТАУДАҒЫ ТҮН

Жазғы түнде бір шөкім бұлт
Астында айдың қалқиды.
Толған айдын нұры қызғылт,
Ақ жүзінді шарпиды.

Сылқ-сылқ күліп моллір бұлақ.
Таудан құлап ағады.
Жағадағы балғын құрақ
Желмен сыблыр қағады.

Ойлы шындар мәнгі қалғып
Тұнжырайлы төбемізде.
Бұйра-сылсын ағаш барлық,
Қарай берді екеумізге.

Гитар шегі төгіп зарын,
Түнгі ауада қалақтайды.
Ғашық жүрек ынтызарын
Қосалы әнге, жалықпайды.

Шырқайлы әнші тым жабырқап
Қайғысын кім білді екен?
Әлде ессіз жас музыкант
Бізді жырлап тұр ма екен?!

СЕМСЕР ТУРАЛЫ ОЙ

Исфағанның болатынан жасалған,
Шаш ал десе, бас алған,
Семсер жатыр музейде
Сол күйінде қасарған.

Қалды семсер, болса-дағы қандай дүр.
Семсер күні - шалғай қыр.
Қалғанымен семсерлер,
Қанішерлік қалмай жұр.

Ер қолында ойнаған,
Ей, ақ алмас,
Қызыл қанға тоймаған,
Жаулық неге музейде
Сенімен қап қоймаған?!

Өткен күнің қайтып енді оралмас,
Жаулық бірақ жоғалмас.
Сен де кажет емессің,
Қан ұрттаған ақ алмас!..

МЕН — ЖЕЛМІН

Мен – желмін,
Гуілдеген, ынылдаған,
Жараспас саябыр мен тыным маған.
Лұп етіп

Өттім асып, кеттім тастап
Отауын балалықтың жығылмаған.

Мен – желмін,
Еркесімін бұл даланың,
Құшақтап қызғалдақты ырғаламын.
Құшам да,
Қош айтысып кете барам,
Содан соң сағыныш боп жырланамын.

Мен — желмін,
Желімесем сағынардай,
Кең далам сағынардай жаны қалмай.
Түндігін желпілдетіп әрбір үйдің,
Соңдықтан гуілдеймін дамыл алмай.

Мен - желмін,
Аласұрған, тына алмаған,
Жыр сүйер
Барлық жүрек құмар маған.
Соқсам да тау мен теңіз.
Өзен-көлден,
Даламды бір сәт естен шығармағам.

Мен – желмің,
Хабар берер күз, көктемнен,
Арманын алыстардан іздеп келген.
Аламын бәрінді де құшығыма,
Таусылмас ғұмырым бар тізбектелген.

Күндіз-түн саған гулеп
Барам, жаным,
Іздесен, кашанға мен даламдамын.
Жырлауға.
Тербетуге, әдилеуге
Жел болып,
Ақын болып жаралғанмын!

АСЫҚПАШЫ, МАХАББАТ!..

Бөкендей бөтенсіген жат даланы,
Үркектеп бара жатыр күндер өтіп.
Қош айтып вокзалдардан аттанады,
Асыққан пойыздар да түнделетіп.

Асығып оралады далама ақ тан,
Асығып күннің нұры шашылады.
Анадай ұлын аңсап бара жатқан,
Адамдар әлденеге асығады.

Асығыс ағаштардың көктегені,
Асығыс жапырақтың дір еткені.
Асығып тек сен тастап кетпе мені,
Аяулы махаббатым жүректегі.

Махаббат, асықпашы бұллануға,
«Қош!» деуге, мен өзім де асықпайын.
Сірә да, асыға ма тұл қалуға,
Самалға жапырағын шашып кайын.

Өзінді бір-ақ уыс жүрегімде,
Мәңгілік қалардай ғып көгендейн.
Білмеймін, ей, махаббат, мына өмірде
Не қызық калар екен сенен кейін?..

АЛМАТЫДАҒЫ АҚЫНДАРҒА ХАТ

Талабымды ұштаған, қаламымды –
Қайда біздің Алматы бал күнгі?!
Саған ерте кол сілтеп кетіп едім.
Сімірсем де тауыса алмай шарабыңды.

Қайран біздің Алматы бала күнгі,
Қадіріңді мен сенің жана білдім.
Тізгін тартпай төріңде тайраңдадық
Телісі мен тентегі әр ауылдын.

Талай түнде жүректі жырлатып ем,
Талай дүрге жырымды тындатып ем.
Аманжлов Қасымды көре алмадым, -
Тоғызақов Касыммен сырласып ем.

Қалшылдаған қарты мен балдырғаны -
Жырға құмар ол кезде жанның бәрі.
Сарайларда саңқылдап жыр оқыдық,
Алға салып қарт қыран Әбділданы.

Баласынбай агалар елегесін
Қоздырушы ен сөз сұрап дебелесін.
Қалижан мен Хамиттің өз аузынан
Естіп едік баяғы төбелесін.

Ғафу ағам саңқ етіп қарап маңға
Сөз алған соң тоқтайтын тан атқанда.
Сырдария ағатын Алатаудан
Алшаң басып Сыраған келе жатқанда.

Талантыңды, тегінді танып алып.
Жүруші еді ағалар жанына алып.
Мұқағали, Жүмекен, Тоқаш. Сағи -
Алдын көріп үлгердік тәлім алып.

Келіскен де күндер бар, керіскен де.
Өкпелесіп. артынан өбіскен де.
Кең еді ғой Кеңшілік, көнетуғын
Тай-құлындай інілер тебіскенге.

Жұматай ше? Жұмағаң еркелеткен, -
Өзі еркелен ұлгермей, ерте кеткен.
Жесір қалған Ләйлісін кім жұбатар -
Сұлулығы ақынды өртеп өткен.

Елеңдеген күндер-ай өлен десе,
Мұнсыз адам бар ма еді менен
кеше? Лондон мен Парижді алмас
едік, Алматыға баспа-бас берем десе.

Кайран калам - бәсі жоқ, бағасы жоқ.
Ақындардың жасайсың анасы боп.
Алматыға карайды ақын қазақ -
Тұманбай мен Қадырдың қаласы деп.

Жетісу мен Алатау - абат жерді
Айырбастап кеткенім ағат болды.
Ертегідей откеннін көленкесін
Көк дөнені көнілдін қарап келді.

Иланбасан өзін біл, жалған десең,
Орындалмай қалған бір арман десең.
Кім нанады: келгенде Алматыға
Есенғали дударбас болған десем.

Өткен өмір - бұлдырап кеткен елес,
Оған оты ешкімнің жеткен емес.
Көзі кеткен еске алсам ағаларды.
Жарасқан мен Шомішбай окпелемес.

19.19. 2000

САҒЫМБАЙҒА ХАТ

Тегін тартқан тұп-тұнық тас тұмадан
Арлан жігіт өзін ен, қасқыр ағам.

«Қырық қасқыр соқты,-деп. -осы қыста».
Қайта-қайта көрсетті Москвадан.

Сарыарқаның серісі соңғы қалған,
Санап жүріп Бетбақтан алдын арлан.
Омыраулап өтесің бұзып-жарып
Ат жығылып жататын омбы кардан.

Саят десе қырандай қалғымадың,
Тағылының қаншама алдың аңын.
Шығар ма естен, апарып Ақтау, Ортау,
Мылтық беріп мені де баулығаның.

Тағылының тағысын түре қуып,
Бірде түлкі олжа сап, бірде киік.
Сарыарқада сайрандап жүруші сдік
Азаматтың атпалын күнде жиып.

Ай жарығы астында сығырайған
Табушы едін - күзеннің іні қайда.
Аңшы жары екенін дәлелдеген -
Нысанаға дәл атып сұлу Айман.

«Уазигін* зырқырап ала қашқан
Тау мен тасын даланың аралатқан.
«Мергенмін!» - деп бөсуші ед Сәкен сері
Он оғының тоғызын далаға атқан.

Атқа мінген азамат санаттағы —
Бой түзейтін өзіне қарап бәрі.
Қорықшыдай мылтығын бос сүйесйтін
Ағай менен Бұрманың Мараттары.

Сұрағанға сауғашыл шүлен ерім,
Алты ай қыста — тек сонар тілегенің.
Жолбарысы Балқаштың құрымаса, -
Бес-алтауын жылда алып жүрер едін.

Москвадан көрген соң сені бүгін
Жария боп әлемге серілігің.
Сол күндерін сағынын хат жазады
Өлең қуын «жоғалған» Ерік інін...

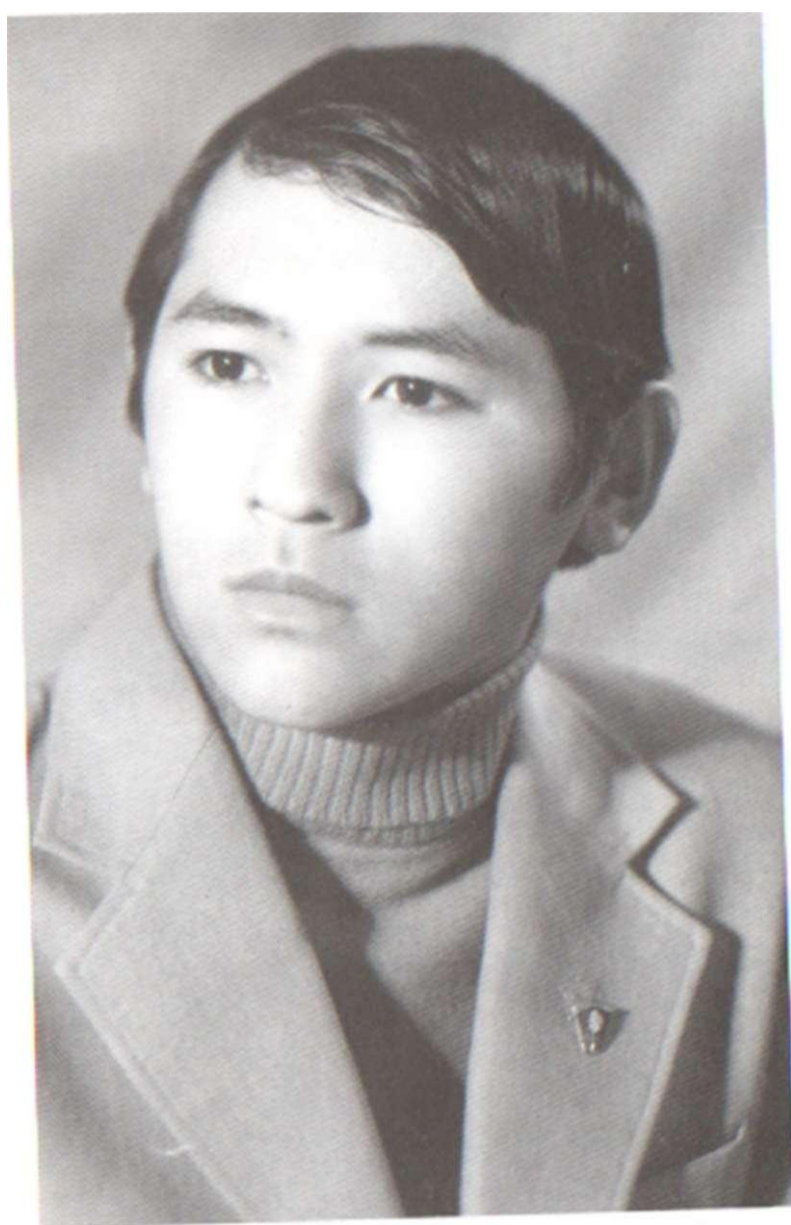
КҮЛТЕГІН

Бабамнан қалған Күлтегін,
Қағаннан қалған Күлтегін.
Тасыңа таңба түскенде
Мен-дағы байтақ жұрт едім.

Қағанатымның атынан
Қарадай дұшпан үркетін.
Төрткүл дүние таныған
Толықсып тұрған Түркі елін.

Қазына түнған қарібің
Таратып келген тәлімін.
Тереңде жатқан тегімді
Тұлғана қарап таныдым.

Нұр қонған мынау астанам
Әспеттен жағыр алыбын.
Данқынды тудай көтерді
Иманы кәміл нар ұлын...

Ерік 16 жаста. Алматы, 1975 ж.

Айтыста

Сөйле, тілім, тартынба!

Павлодар қаласы, 1987 ж.

Сәкен сері мен Ерік Асқаров

Оңашада ой үстінде келемін...

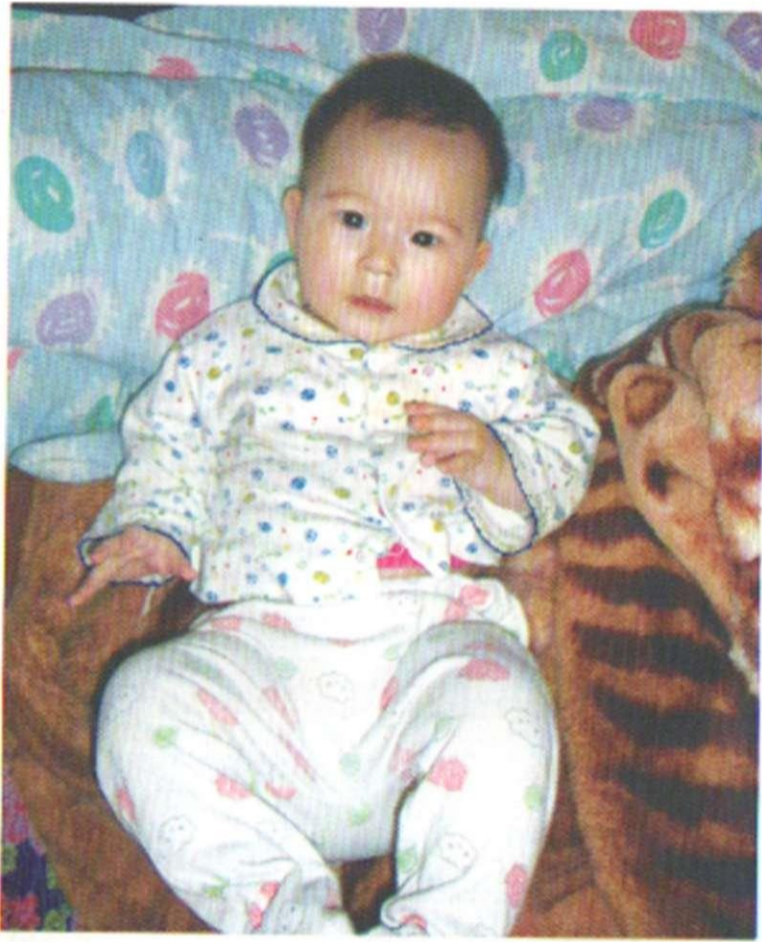
Қайрат Сатыбалдыұлымен бірге, 2000-2001 жж.

Оң жақта күйеу баласы Манас, қызы Айсана және балдыздары

Күйеу баласы Манас, қызы Айсана, жиені Хадиса

Жиені Хадіша

Үлы Бекзат, кызы Айлана, үлкен ұлы Сырым

Улдары Абылайхан, Бекзат (ортала), Еркөкшө, жұбайы Нәсіпжан

(Зеинолла Олжабайұлына)

Жұз жаска жету беріліп койған сертім деи.
Жалғанның кешіп жалыны менен өртін көп.
Зейнеп әжемнің Зекіжан атты жалғызы
Шалдықпай. талмай жетпіске жетті желкілдеп.

Олжабай атам өмірге екен бір талы,
Жетпіс жыл бойы өмірлінің шырқады.
Атанын атын абыройменен котерді,
Батыр Баяндай алдаспан ердің ұрпағы.

Соғыс жылдары жауменен тылда алыскан
Молотилка айдап. өгіз жалына жабыскан.
Соғыстан кейін оқуын жалғап үзілген.
Төртінші кластан сегізіншіге ауыскан.

Тылдағы тірлік - тағдайға дәмі татыған,
Қалмайыншы деп шылауында онын қапыда.
Ауылдастарына Атабайды қору мүн болған
Заманда сонау Мәскеуге барып оқыған.

Темирязевтің академиясын бітіріп,
Білегін түріп, аламнына түкіріп.
Шакырса-дағы Алматыңызға бұрылмай,
Ауылға келген, едім отыр деп күгініп.

Бақыты жанып Марғима тәтемді алғасын.
Өмірі тапқан бұлжымайтуғын арнасын.
Басшығұл болыс шанырағынын тірлігін.
Тәтемнен туған төрт ұл мен төрт қыз жалғасын.

Аллынан тарап келелі топтың алқасы,
Қайда барса да, құрметтеп тұрар ортасы.

Жігіттегі жайнап жетпіске жетсен, жездекке
Барлығы соның — менің апамның арқасы.

Әулетіміздің ауытқымаған безбені,
Өзінен бұрын тұрады ойлап өзгені.
Көнілденгенде баладай мәз боп шаттанар,
Ашуланғанда ұстап қалады безгегі.

Жетпіс жыл бойы алғыстан басқа алған жоқ.
Байтоқа бидің сара жолынан тайған жоқ,
Өмірге жездем, жездеме өмір риза.
Тәтем екеуі бармаған курорт қалған жоқ

Бұл күнде жездем ішінең ептеп тынып жүр.
Өткен өмірден бір қателігін біліп жүр.
Тәтем екеуі Совет елімен шектелсе,
Қүйеу мен қыздар шетелге шауып жығып жүр.

Мәжіліс құрып талай молдадан жол алды,
Иман да бақ қой, кісісін тандап қонар-ды.
Жетпіске келіп, тәубесі түсіп есіне,
Сәждеге құлап, таза тақуа боп алды.

Мейірім-нұрға шүпілдеп тұрар жүрегі,
Ақылты – дана, баладай аңғал мінезі.
Әулетіміздің ендігі қалған үлкені.
Аға да жезде. әке де бізге бір өзі.

Жетпіске келдің, қанатың, жезде, талмасын,
Ұрпағың өсіп, көшіңді алға жалғасын.
Алла жеткізсе, сексен мен тоқсан, жүзің бар -
Үш рет жазам осы өленімнің жалғасын...

18.11.2000

ҚАЖЫМҰРАТ ЫБЫРАЙҰЛЫ

53-КЕ ТОЛҒАНДА

Ыбырай атам Қажымұрат қойып атыңды,
Меккені көксеп, Аллаға азан шақырды.

Ұрпақтарына дарытып кеткен батасын -
Нағман молда жат білген «Құран-хатымды».

Бала күніңнен бұркылдап бойда көрігін,
Бұландап өстің, бұғауға көнбей желігін.
Диплом емес, білім адам деп баянды
Баспана қылдың балконын Сәкен серіңін.

Көтерісем деп елдіктін туын құлаған.
Қуғын да көрдін, арылмай басын кінәдан.
Құлкын деп емес, жұртым деп кіріп етеске
«Неформал» балдын, ақырып теңдік сұраған.

Едіге сынды еңірей сүйіп елінді,
Жалаңтос едін, білмейтін өлер жерінді.
Биікті биік атыстан көріп тұрады -
Нұрсұлтан ағаң таныды бірден тегінді.

Таныды, тапты түңілдірмейтін інісін,
Ауырын жүктің аркана салды, ірі ісін.
Қиындықтарға казанаттайын кайыспай -
Шапқан да сайын ашыла берді тынысын.

Кен қазған елге үміттің отын сен жактың,
Алтайға барып жағын айырдың кержақтың.
Сілтеп келесін сескенбей Сәтбек батырдай
Түбіне жеткен кешегі көпір Жармактын.

Кызылжар келіп кыруар істі қотарған
Ерлігің мәлім, келесін озып қатардан.
Періштелерін қайда да қорған жүреді, Ел-
жұртын аман қаптай ма деген топаннан.

Еңсесі биік қарағай сынды сен бүгін,
Сібірдегі елдің танытып тұрсың елдігін.
Сахабалардың ерлігін күтіп тұр алда,
Пайғамбар жасқа апаратұғың он жылын.

Өленіс құштар, әуенге құштар көнілің,
Жасай бер, аға, салтанатымен серінің.
Мағжан болса өзіне өлен арнар ед, —
Бұл жырды жаздым жоқтатпайын деп орнын.

КЫЗЫЛЖАР

Қабағымды ылғи бағатын
Кайыңы қарынласымдай.
Шалдықсам тіреу балатын
Терегі аға-бауырдай -
Сағындым Қызылжарымды,
Сағындым туған ауылды-ай..

Алысқа самғап кеткенде
Қимайды сені құсың да.
Алқынып жазың жеткенде
Қимайды сені қысың да.
Сағынып Қызылжарымды
Талпынам мен де ұшуға.

Омырау қаққан шалғының ,
Бүлдірген терген орманым.
Қоңыраулатқан бал күнім -
Әлі де менің арманым.
Қызылжар, қайран Қызылжар,
Құмарым саған *қанбады.

Өлең маған дауасыз дерт болды анық,
Бала күннен құдым жолын қамданып.
Ата-анамның батасын ап атандым,
Он бесімде валеткамды қолға алып.

.Алматыға өлең қуып мен келдім,
«Жас акын» деп атағымды ел берді.
Жас ақыннан жақсы ақынға жеткенше.
Қайран басты тау-тасқа ұрып сенделдім.

Сөзін сөйлеу қазақ деген халықтың
Құшағында жүру екен қауіптің ,

«Айтыс деген - ән-күй жарысы емес» деп
Сескенбестен сөздің сесін таныттым.

Жұлдызың бір жүрмегесін жарқырап,
Талантың да қалады екен тамтырап.
Комсомолға Имаш ағам келді де,
Бағамды алып берді менің , жанды бақ .

Алматым деп, Астанам деп келгенмен,
Кім бар маған құрақ ұшып төр берген.
Бас қалада баспананың зардабын
Бұл қазақта Қасымнан соң көрген - мен.

Астанада қарсы алғанмен ақ таңды,
Пәтерден соң пәтер жалдау басталды.
«Әне барам. міне кірем», - деп жүріп
Имаш ағам Атырауға аттанды.

Жақсы інісін Нұрағам да сағынды -
Қайта оралды, ел тілегі қабыл-ды.
Астанада бөркімді аттым аспанға,
Атырауда жылап қалды Табылды.

Тағдырмның талқысынан илегем,
Тартқан кезде даусым бәсең, күй төмен.
Имаш ағам: «Не керек?» - деп сұрады,
Екі әріпті әрең айттым «үй» деген.

Үйдің көзден бір-бір ұшып елесі,
Пәтер іздеп жүргенімде келесі.
Тайраң қағып төрт бөлменің төрінде
Төрт ботамның көкке жетті төбесі.

Төртеуі де ерте танып Құдайды.
Бес уақыт сәждесіне құлайды.

«Имағамды тілегіне жеткіз», - деп
Жаратқаннан жалбарынып сұрайды.

Ағадан ап сұрағанды Алладан ,
Ойланамын: енді нем бар алмаған.
Сөзі бақты, өзі сорлы-ау Қасымның
Иманы бар бір ағасы болмаған...

21.06.2001

АТБАСАР

Атбасар - ат базары ертедегі,
Ертеде көрген күні ертегі еді:
Шаң жұқпас шашасына кіл жүйріктің,
Жібектей жал-құйрығын жел төгеді.

Аямай аттың терін алыс қырдан
Жеткендер мұнда бағын салыстырған.
Атбасар - ат базары алты алашқа
Аттардың неше атасын таныстырған.

Жүйрігін ғашығындай өлең етіп,
Сал-сері Атбасарға жөнелетін.

Арғымақ аялаған ақ маралдай
Алатын көздің жауын көлең етіп.

Аттардың қырда гүдлей түр-түсі
көп, Ат десе алаңдамас бір кісі
жок, Ақанның Құлагерін айтушы
еді Ар жағы
Атбасардың жылқысы деп.

Атқұмар ел көргем жоқ мынау
елдей, Жай таппас ат ойнатып
шыға келмей. Атасы Атбасарлық
Сәкен сері Сіңіскен Көкшетауға
Құлагердей.

Көңілім өткен күнге
алаңбысың, Ат базар бір
сілемін табармысың? Ей. бала.
құла тайға жайдақ мінген Сәкен
мен Құлагердей болармысың?!
06.08.2001

ЛӘЙЛІ-МӘЖНҮН

О, Жаратқан. махаббатты қылдай қылып
бөлсеңші,

Азабын да, ғажабын да Ләйлімен тең
көрсемші Мәжнүн (Қайс ибн әл-Мұлауах)

Араб елі ықылымнан ынтық еді өлеңге -
Аузыменен құс тістеген ақындар көп ол
елде. Жаһил Мекке аят емес. жырға елтіп
тұратын, Хазіреті Мұхаммедке
пайғамбарлық келерде.

Пайғамбарға құран түсті, надан елге ес
кірді, Сөз біткеннің ең абзалы: «Лә Илаһа»
естілді. Мекке білді, хижра болды, дінге
кірді Мәдина - Мұның бәрін түйе баққан
бәдеуилер кеш білді.

Келе-келе түйесіне артқан өмір мұратын.
Қазақтардай көшпелі елде жырға елтіп тұратын.
Бәдеуидің баршасынан шықты сол кез мойны
озып Бану Әмір руынан Қайс атты бір ақын.

Ақындықтың әбілхаят суын ішіп, ой бақты,
Қайс аты алып тұрды алыс қырды, аймақты.
Махаббаттың жеке-дара бұлбұлына айналды,
Гүл сипатты перизатты сүйіп қапты Ләйлі атты.

Сөзі балдай, көзі шамдай, қаз омырау, ай мүсін -
Ертелі-кеш бәйіт етіп жырға қосты Ләйлісін.
Бірде жанып, бірде тынып жымыңдаған
жұлдыздай, Қылымсыған Ләйлі сұлу күнде
арттырды қайғысын.

Ағызды ақын көзінен жас, көмейінен өлеңді
Сүйген жүрек азапқа да, мазаққа да көнер-
ді. Ләйлісінің ізін сүйіп. ел көзінше есалаң
— Мәңгілікке Мәжнүн деген атқа қалды ол
енді.

Қуады ақын Сахараның сағымы мен елесін,
Қиялына өзі патша - ел не десе, о десін.
Махаббат та ақындықтай Тәңірінің зор сыйы -
Ақындардың арасында жоқ Мәжнүн емесі.

Ләйлі деді, қайғы жеді, күні-түні зарлады,
Аспандағы ай мен күннен алыс еді арманы.
Қайран Қайс, махабаты – шалқып жатқан
дария, Ләйлі соның бір шетіне аяғын да
малмады.

Аятпенен айырбастап, арзымаған өлеңді.
Қиябаға кеп Аллаға кеп жалбарынды ол енді.
Алла мұны азат етті: сақифтың бір шонжары
Қалыңмалын санап беріп, Ләйліні алып жөнелді

Кеудесінде байыз таппай туған жүрек сүюге,
Бөлмесінде Қайс жатпай аласұрды үйінде.

Ақыл айтты жанашыр дос: Ләйлі деген көрген
түс, Салауат айт өткеніңе, қосыл келіп үйірге.

Ақыл — тегін, ағыл-тегіл айтып жатыр жан-
жақтан, Ағайынның ақылымен қай ғашық бар
жан баққан?! Қайысады Қайс ақын ақыл-естен
адасып, Ет жүрегін езіп өткен
қара жердей салмақтан.

Жыры сылап жаза алмады жүректегі әжімін.
Ойы тұрақ таба алмады, адастырды қазығын.
Адам тілін қалды ұғудан, түз тағысы – сырласы,
Маң далаға маңын кетті мұнлық ақын Мәжнүн.

Қасына кеп ай астында ат доғарған керуеннің:
«От керек пе? Ал, - дейді, - өртін күйіп тұрған
кеудемнің
». Керуен одан су сұрайды: «Теңіз, -- дейді, -
көз жасым,
Қандырайын сусыныңды, қаталаса шөлден
кім».

Түніменен қосады ақын жан қайғысын өлеңге.
Аттанады суыт керуен таңғы ала көбеңде.
Отбасында қалады ақын, жыры кетер
керуенмен Ләйлі - Мәжнүн әнгімесін
жариалап әлемге.

Бары осы еді болған жайдың. Өткен күнді
Шаң басты,
Ай мен жылдар судай ақты, заманалар
алмасты. Ұлы Шығыс шайырлары дастан жазды
жарысып - Ноуан мен Низамиден Шәкәрімге
жалғасты.

Олар-дағы жер қойнынан тапты мәңгі мекенін
Жырлап баққан білгеннен соң дүниенің өтерін.
Біліп баққан баба ақындар - інілері Қайстың
Махаббатсыз бұл жалғанның таза жалған екенін.

Рахмат Раббым! Кешіре гөр Қайс атты
пендеңді - Сорлы ақынның таухиты да, тәубесі
де кем болды. Қайс ақын, Ләйлі қатын
хикаясын тәмамдап, Тәубе қылып намазыма
жығылайын менде енді...

* * *

Сібірге келді сары күз -
Жапырағы жаздың
жайрады. Атала болды
айраны. Айрандай болды
қаймағы.

Сібірге келді сары күз -
Қақаған қыстың жаушысы.
Қырау тіс дырау қамшысы -
Мұз болып түсер тамшысы.

Сібірге келді сары күз -
Артынан қары
қаптайды. Қаптарда есік
қақпайды, Төріңе бір-ақ
аттайды.

Сібірге келді сары күз
Қорғасын бұлттар көшеді.
Азынап желі еседі,
Күндері қуып кешегі.

Сібірге келді сары күз -
Желегін алып жаз қашты.
Қыз бенен кемпір
алмасты, Сібірдің күзі -
албасты...

СІБІР

Атамыз орда салған жер,
Кіндігім қаны тамған жер.
Сібірдің құйттай қойнауы -
Ермаққа бермей қалған
жер.

Сібірде туған бөрі едім,
Арқада болды көрерім.
Алдымнан таулар
анталар, Артымда –
қаиың, терегім.

Сібірдің қысы келгенде
Ие жоқ боран, желдерге.
Арқаның қысы —
ойыншық, Сібірдің қысын
көргенге.

Орманға бойлап
енбесең, Жидегін жалдап
термесең. Жаз көрдім
деуге бола ма, Сібірдің
жазын көрмесең.

Сібірдің төсі - ақ орман,
Алғыснен елі ағарған.
Бабаның балдай арманы
- Сібірім - бізге әлі
арман.

Мекенім - Ібір-Сібірде,
Сібірден, елім, түңілме.

Көкелеп кірер құшаққа.
Көшімнің жұрты
түбінде...

ЖОЛАУШЫНЫҢ ЖОЛ ЖЫРЫ

Тағдырдын бар ма тосқаны -
Сапарым қырдан аспалы.

Сұркөжек мініп шығып ем -
Сәскеге жетпей ақсады.

Сақылдап маған жел күлді.
Желменен бірге ел күлді.
Бурыл мініп шығып ем -
Бесінге бармай болдырды.

Көрді де менің түрімді
Күлкіден елім қырылды.

Жирен ат мініп шығып ем -
Жерошаққа кеп сүрінді.

Тағы да «қызық» ел күтті.
Дәрменім құрып, дем бітті.
Ақбозат мініп шығып ем -
Аттамай жатып мертікті.

Ат деген енді менде жоқ,
Сақылдап күлер жел де жоқ,
Күлген жоқ , ешкім білген жоқ-
Қосылдым жаяу елге кеп...
Қайран, Елім-ай!..

СЕН ҚОҢЫРАУ ШАЛҒАНДА...

Сен қоңырау шаласың ара-тұра,
Демін жұтып, калғандай қала тына.
Аз ғана сәт мен сонла қосыламын
Ең бақытты жандардың санатына.

Анда-санда көремін, тілдесемін,
Көрген сайын ғажайып күй
кешемін. Менің нәзік жанымды
қайдан ұқсын, Өзіме ұқсап
өргеніп сүймесе кім.

Бозбаладай бозарам сені көрсем,
Қай орманның қылықты елігі ең
сен?! Күлімсіреп қарасаң қабақ
керіп Көтеріліп қалады менің
еңсем.

Аққу мойның, сүйріктей
саусақтарың - Елестетіп отырам,
аңсап бәрін. Екеумізден
басқа кім көріп-білген Дарияға
дарияның қарсы аққанын.

Ара-тұра қоңырау шалғаныңда
- Қолыма кеп қонғандай
арманым да. Сынғырлаған
үніңді ести берсем -
Өтпейтіндей көрінер жалғаның
да...

АРАЛДА

Қайғы-мұң, дерті
ғаламның - Айдынын
көрдім Аралдың. Жаралы
теңіз әлі де Алады
жауын жанардың.

Басынан кешіп мың
қайғы Тулайды теңіз,
тынбайды. Ақ қаба
толқын алқынып

Жарасқанға ұқсап
жырлайды.

Жырлайды теңіз
тапжылмай, Естіп пе ең
бұрын ән мұндай?!

Тіліп түседі тастары
Жарасқан айтқан қалжыңдай.

Адамға бар ма өкпеңіз?
Аралым, алыс кетпеңіз.
Далаға Жарас жырлаған

Төр беріп жатыр көк теңіз.

Бұйығып құмы бұғады.
Булығып теңіз жылады:
-Жарасқан ағаң кайда? — деп,
Толқыны тынбай сұрады.

-Өртеніп Ақын өлгенмен,
Ажалға жыры көнген жоқ.
Шарлап жүр қазақ даласымн
Аралдан ұшқан көкжендет...

* * *

Күндер зуылдал аққан.
Түндер дуылдап баққан,
Айналдыңдар ма сағымға:

Жұлдыз аспанды кернеп,
Дүр қыз жас жанды тербеп
Бозбала балғын шағымда;

Көңіл - өшпестей табы.
Омір - көшпестей мәңгі
Жастықтың жасыл бағында:

Жүрек достарға шөлдеп,
Тілек аспанға сермеп
Ұмсынып айды алуға;

Досым селдіреп қалды,
Жасым мөлдіреп
тамды, Мұңдасар жан
жоқ жанымда:

Заман озады бастан,
Маған ажары қашқан
Қарттық таңбасын тануда...

• • «

Алапат боран...
Келген бе ауып жат елден?..
Сол күні Анам өмірге мені әкелген.
Ақ қарды кешіп ақ атпен келген хабаршы
Жиырма бес теңге сүйінші апты әкемнен.

Мен туған қыста тойлапты бір ай ақборан.
Алапат боран...
Зәредей тыным таппаған.
Мұз-қарға бермей,
Ызғарға бермей сәбиін
Анамның ыстық құшағы мені сақтаған.

Қысылып желге сарнатып күйін қобыз-қар

Ұлыса керек -
Ұлысын, онда неміз бар?
Сезгенім - жалғыз Анамның ыстық құшағы.
Құшағында оның шуақ бар, әсте жоқ ызғар.

Алматы қысын талайдан көріп жүрсем де,
Көрмедім көптен аязға тоңып бүрсеңдеп.
Аңсаймын жиі алапат боп бір боранды,
Бораннан қашып құшағына, Ана, кірсем
деп!

КӨКЕН АҚЫН

Кернеген кең кеудесін ерке жыры,
Көкшенің Көкен аға көркем ұлы.
Тебіреніп сексен көлдей ертелі-кеш
Ағытар аңыз-дастан, ертегіні.

Не дерсің табиғаттың мырзасына,
Барлығын үйіп берген бір басына.
Дана ой, бала мінез, асау жүрек -
Үйлескен Оқжетпестей тұлғасына.

Ақындық дарыған соң он жасында,
Бір басын отқа, суға салмасын ба?!
Оң қолын қапияда қаптырыпты,
Қаңғырған қырық бірде қорғасынға.

Айтысып, әлі ешкімге алдырған жоқ,
Аяғын ақтаңкерім шалдырған жоқ.
Бұрқатып, бұрқылдатып жөнелгенде,
Ойлайсың: «Осы, міне, сал Біржан!» - деп.

Ол - дүлдүл,
Шежіренің шертсе бірін,
Ол – бұлбұл,
Тамылжытып төксе жырын.
Көзіңе көрінеді біріңдей боп,
Көкшеде кешегі өткен көп
серінің.

Теңселген ән теңізі, жыр әлемі,
Шаттанын шабысына тұрады елі.
Алатын аламанда бәйгесі көп.
Құламай жсесін соған Құлагерім!..

Жиырма сегіз жасымды мынау көп демен,
Аз демен және күпірлік қылып текке мен.
Әрі де сәрі, қоныр да төбел бұ л күнге
Біреулер жеткен,
Біреулер. бәлкім, жетпеген.

Жетем бе. жоқ па тағы да жиырма сегізге?
Жетпейсің деуге табылмай тұр-ау негіз де.
Тіршілігімнің тал түс шағында күн салып,
Қарайлаймын мен артымда қалған көп ізге

Артымда менің арту ла арту күн қалды;
Ащы күндер де, тәтті күндер де болған-ды.

Тігерге лашық таппасам да кейде,
Кей жерге
Салуалы ордам салтанатымен қонған-ды.

•••

Мен ертең Қызылжарға тағы аттанам,
Мен ертең Қызылжарға қанат қағам.
Ат ізін а.тты ай қысқы салмап едім -
Сағыныш таптырмады тағат маған.

Есілдің жағасында ақ қайыңға,
Сырымды сыбырлап бір айтпаймын ба?
Желіне көкірегімді айқара ашып,
Көңілдің шаңын қағып қайпаймын ба?

МАҒЖАН АҚТАЛҒАНДА

Мен білмеймін.,саған жала жапқан кім,
Жарты ғасыр жапа шегіп, ақталдың.
Топырағыңнан табам ба деп бір белгі,
Өзің туған Қызылжарға аттандым.

Сен туған жер танымастай өзгерген,
Бақиға өткен қатарласың көз көрген.
Алқындырып екі өкпемді құладым
Боз көліңе сүйіншілеп боз белден.

Перзентімнің арылды деп тұманы,
Қар астында көлің бұлқып, тынады.
Жағасында өзің еккен сол қайың
Қабағынан су сорғалап жылады.

Қыз кайыңдар сілкіп мұнар кеудесін,
Көңілімнің күмбірлетті пернесін.
Бұл ақынға асқақ қарап тұрды олар,
Ұлы ақыны қайта оралып келгесін.

Табанымда сықырлайды қар ән сап,
Күй төгеді, жыр төгеді дала аңсап.
Шыдармын ба мұндай күні жыр төкпей,
Сенің туған топырағыңнан жаралсақ.

САҒАН АРНАЙМЫН

Саған арнаймын...
Саған арнаймын барлығын,
Қымтырылмай ал. күнім.
Ғұмырымды саған арнасам -
Орындағаным жүректің жалғыз жарлығын.

Қалған тірліктің саған арнаймын барлығын.
Саған арналар
Бар шаттығым, бар мұңым.
Сарқып ал, жаным,
Қалмай-ақ қойсын
Тамтығым, яки қалдығым.
Саған арнаймын,
Саған арнаймын барлығын.
Алмасаң, жаным. жанымды менің -
Зарлап өтеді зарлығың.
Мырзамын шексіз,
Мырза ғой шексіз
Саған кезіккен тағдырым!

АХАҢНЫҢ 60 ЖЫЛДЫҒЫНА

(Ақселеу Сейдімбекке)

Серісің «Сарыарқам» деп ән қайырған,
Шешенсің бал тамызған таңдайыңнан.
Білімі болмаса егер бой теңесер
Әр қазақ сүйе алмайды маңдайыңнан.

Су шайқап, жел долданып жұлғанда да,
Былқ етпес жартастайын тұрған дара.
Төзімің - сахабаның сабырыңдай,
Қыңқ етпес Мұхтар ағаң ұрғанда да.

Кез келген оба, қорған, моланың да,
Тарихын қаза алдың да, жаза алдың да.
Тарқаттың әр ауылдың шежіресін,
Бар қазақ өскендейін көз алдыңда.

Еліңнің ен жайлауын, кең өрісін,
Межелеп бере тұғын дерегісің.

Танисың әр төбесін, сай-саласын,
Далаңмен бірге жасап келемісің?!

Кешегің бүгінгімен жалғасқасын,
Қиялың қалай шалқып, алға аспасын.
Насыбай үгіп беріп Құнанбайға,
Тоқаның ерттегенсің Тайқасқасын.

Халқым деп атқарасың ірі істерді,
Халқыңа әрбір сөзің ырыс болды.
Арқанды, Алашыңды сүйген үшін
Желкеңе Желтоқсанда қылыш тонды.

Сан рет дау-дамайда калған басың,
Әлі де арыла алмай армандасың.
Қасыңнан ел қашқанда жалғыз панаң -
Жан досың Құлқыбайдың Ғабдолласы.

Төреңнің теріс келсе жарлығы да,
Жас қыздар кінә тақса шалдығыңа.
Ұмытып кетсеңіз де шақшаңызды,
Кінәліі Кәдірбек қой барлығына.

Кезің жоқ кем түсіріп орталаған,
Қашанда алдың - базар тарқамаған.
Алпысың, жетпісің не - сексенге жет,
Сары атан елдің жүгін арқалаған.

Алдыңнан өнер біткен қашар емес,
Келесің қас батырдай жасап егес.
Ал Мағжан «Ахам» десе Ахметті,
Еріктің «Ахасы» да осал емес.

ҚАЗАҚСТАНЫМ

Арту да арту белдерің, Айнадай мөлдір
көлдерің.
Апайтөс дала, сай-сала
Өзендер салған өрнегін,
Қазақстаным, беу, менің!

Әуелеп тұрар тауларың,
Мәуелеп тұрар бауларың.
Құшағын жаяр көргенде
Қайысқан қара орманың,
Қазақстаным, ардағым!

Бұйыққан бұйра құмдарың,
Шағылдар созар мұңды әнін.
Дүбірлеп тұрар күй тартып
Ақбөкен жортқан қырларың,
Қазақстаным, іңкәрім!

Қазына жатқан қойнауым,

Жазыла жатқан жайлауым.
Көркіңе сенің қанбадым,
Қызықтап сені тоймадым,
Отаным, алтын аймағым!

ДҰҒА

Қабылдасын Алламыз дұғамызды,
Жарылқай гөр, Жаратқан мына бізді.
Таңда мақшар алдында тап-таза ғып,
Жуар ма екен дұғамыз күнәмізді?..

Бес уақыт сәждеге бас қойғанда,
Бір Алладан бұрылмай басқа арнаға.
Миғражға шыққандай Расулымыз, Шарықтасын жанымыз
аспан-жайға.

Адалдықтың ақ адал арнасымен. Жүрмегендер жоғалар
зәузатымен.

Теріс ақсын қара су,
Бастамаған тірлігін Алла атымен!
23. II. 2002

НҰРҒОЖА АҒАҒА

Қаршығалы қойнауында туғасын,
Қаршығадай алғыр болмау –ұлға сын.
Өмір - айдын қалықтатқан жыр құсын
Арманыңа балап жастан қуғансың.

Сол арманың Алматыға апарған,
Ақын болдың, қалған жоксың қатардан.
Қалжырай ма Сәбит, Ғабит інісі Әдебиет атты ұлы
сапардан.

Ай маңдайың апамызға тап келіп,
Ай маңдайың жарқырады бақ қонып.
Қызылжардың қызғалдағын алды деп,
Күндегендер қызғаныштан «жатты өліп».

Түрен салып даламызға тың келді,
Нан көбейіп, мән азайған күн болды.
Астананың келетінін білгендей Ақмоладан аудармадың
іргеңді.

Өр толқынға қарсы салған кемесін, Теңізшідей арпалысып
келесің.

Алқалы елге журнал ашып беріп ең Қалталы ерлер бола
алмады демесін.

Ер емессің елден ақы сұраған,
Жүзіп барып, қанып іштің тұмадан. Қасиетіңді, қадіріңді
білмесе,
Он бес өлең арнар ма еді Тұмаған?!

Келе жатсың тек жақсылық іздеумен, Серілерден қалған
сара ізбен сен. Төмендетіп жетпіс жастың беделін,
Әлі күнге қутыңдайсың қыз көрсең.

Бел аса бер, белін дәйім бекем боп.
Ер парызы еңбегімен өтелмек.
Сізге қарап тойлайды енді бұл қазақ - Жетпісті де жігіт
жасы екен деп.

МАЛАТЪЯ СУ ҚОЙМАСЫ

Сылдыр-сылдыр,сылдыраған, Тасты жарып, таудан
аққан.
Ерке толқын былдыраған
Жас баладай аунап атқан.

Дәмі тілді үйіргенмен,
Тіс сынады татқанында.
Аласұрған күйін көрсең,
Тас тепкілеп аққанында.

Су сарайы тастан өрген,
Су шағады тасқа мұңын. Жұмысы жоқ басқа әлеммен,
Тасыған су патшалығы.

Соқыр толқын дүлейленген, Колына түс, өлгендейсің!
Су иесі Сүлейменнің Қазынасын көргендейсің.

Жас аққаңдай әлсін-әлсін, Тамшы тұнар іргесіне.
Шыққаныңша асығасың Мөдлірліктің түрмесінен.
24. II. 2002

* * *

(Ғабит Мүсіреповтің 100 жылдығына)

Ғабе,

Сен бір ғажайып әлем едің, Сөзің-дағы, өзің де әдемі
едің.

Ақ өлеңдей төгілген қара сөзің, Қара өлеңдей өрілген ақ
өлеңің-

Саңғырлаған сұлулық әлемі едің.

Қазақ тілін қанындай қасқалдақтың

Қасиетпен, қадірін жастан бақтың.

Арулардың сезімін мөлдіретіп, АНА деген ұғымды
аспандаттың.

Тамыршыдай таныған қыз жүрегін

Қаламгердің нәзігі, үздігі едің.

Ғашық болып көрмесең Төлегендей,

Ақық болып түсер ме Қыз Жібегің?!

Құмда кезген алдына қара салмай,

Маңғаз едің маң басқан сары атаңдай.

Тамырыңның бүлкілі терең еді,

Асық ақын болсаң да сері Ақаңдай.

Қасиетін қастерлеп алып қалдың Арыстардың, кешегі
алыптардың.

«Мен де жаумын!» деп өттің қоғамыңа

Апаныңда тұрсаң да арыстанның.

Халқың аштан қырылып жатқанында.
Қайтпадың да, тіліңді тартпадың да.
Бірі болып бесеудің, бесатардың
Бір оғындай жауыңды атпадың ба?!

Он сегіз жыл арылмай бастан құрық,
Жаншып бақты заманың
жасқандырып. Жан жарасын емдедің
тіліңменен
Көк бөрідей оңаша аспанға ұлып.

Етегіне ел сыйған кемеңгерім,
Елің үшін еңіреп не көрмедің?!
Ғасырлардан озарсың көктей тіліп,
Омырауымен мұз жарған кемем
менің.

Тот баспайтын тарихтың көрмесінде
Сөзің қалды, өзің жоқ жер бетінде. Сен
қазақтың басына қонған бақсың,
Жарқыраған жұлдызсың кеудесінде!

ЖЕР

Өз кіндігін күн сайын,

Күн белдігін жыл сайын Айналады
жер.

Бір алсам деп тынымды.
Кімге айтсам деп мұңымды, Ойға да
кірер.

Жердің мұңын, арманын, Түнде келіп
жан жары –
Ай ғана білер.

Жарты бетін күн жалап, Жарты бетін
түн қамап,
«Қай мазағы?» дер.

Шыр айналып шар басы, Зыр жүгіртіп
Аласы Қылған әбігер.

Жеткенінше бұйрығы, Жер иіскемей
құйрығы Айналады жер...

ҚОСТЕРЕКТІҢ ҚҰДЫҒЫ

Қостеректің құдығы әлі бар ма екен,
Көсіп-көсіп кім қауғасын салды екен?..
Сорлы құдық суалды ма елсізде,
Қай мұсылман бір дерегін алды екен?..

Уақыт орман - ұзақ орман, көш-
керуен,
Бір ағаштай бауырында өскем мен.
Кіл қайындар арасында қос терек
Айнымайды ару бойда қос меңнен.

Әкем шындап берген қара шалғының
Жүзін сынап баудай отап шалғынын,
Терегіне тереңдегі сырды ашып.
Қостеректе өткен талай бал күнім.

Қауға тастап самауырға су алып,
Қарагерді кәусарына суарып.
Шоғырмағын теріп беріп шешеме,
Кетем ойнап, кеш кіргенше күн ауып.

Әке-шешем аяқтады ғұмырын,
Сұм жалғанға тастап жалғыз құлынын.
Жалғыздықтан аспанға ұлып
аңсаймын
Ата-анамды, Қостеректің құлығын!
07 04. 2001

АСТАНА - БӘЙТЕРЕК

Әні: Серік Әбдінұровтікі

Сөзі: Ерік Асқаровтікі

Нұрлы қала шуағына малыңған,
Астананың алқасындай тағынған.
Бәйтерегім, мәртебелім сен менің
Шұғыласы айға-күнге шағылған.

Елімнің еңсесіндей,
Жерімнің өркешіндей
Бәйтерек бой көтерді ерке Есілде.

Ақша бұлттар аймалаған асқарын,
Ақ отауда Алатаудай асқағым.
Астанада бой көтерді Бәйтерек,
Нұрландырып алты алаштың аспанын.

Елімнің тілегіндей,
Жерімнің тірегіндей
Даламның қайсарлығы бір өзінде.

Бәйтерегім - мерекесі елімнің,
Бәйтерегім — берекесі төрімнің.
Бәйтерегім — халқы берген байғазы
Елге сіңген еңбегіне ерімнің.

Бабаның көзіндейсің,
Даланың сөзіндейсің

Бәйтерек, жақсы ағаның өзіндейсің.

БАТТАЛ ҒАЗЫ

Сейіт Баттал Сәруәр Ғазы мен емес пе?!

Бар дейді сіздің қолда бір сұлу қыз,
Сол кызды мағам берсең тең емес пе?!
(«Сейіт Баттал» жырынан)

«Сал-сал», «Зәркүм». «Сейіт Баттал»
жырларын
Мен әкемнен бала күнде тыңдадым.
Рақыш атты тұлпарымен Батталдың
Қиялымда талай жауды қуғанмын.

Елтуші едім әкем айтқан жырларға,
Кектенуші ем Таридондай сұмдарға.
Рақыш деп қойып едім есімін Кер
биеден қасқа құлын туғанда.

Елжіредім екі көзден жас парлап,
«О, Алла!» деп қолым создым аспанға.
Қасқа құлын кісінеді санамда Баттал
Ғазы топырағын басқанда.

Қызыл іңір.

Ібір-Сібір орманы,
Орманымды орап алған қар қалың.
Қарлы қыста пеш түбінде іңірді Іңірге
әкем жырларымен жалғады.

Қызыл іңір, қарлы орمامым алыс қап,
Ақты күндер, айлар, жылдар жарыс
сап.
Дұға қылдым Баттал Ғазы басында
Әкем менен Сейіт Батталға бағыштап.

Ұзын кештің уын жырмен қайтарған,
Әкем марқұм жырау еді майталман.
Келіп тұрмын Баттал Ғазы басына,
Мәді маған жолығады қай таудан?..

САҢТАС

Бұлты - шанға,
Шаны бұлқа айналған,
Қалың қолды күтіп тұрды қан майдан.
Жаушылар да қансорпа ғып жүйрігін,
Хабар айтып кетіп жатты,
Хабар алып келіп жатты шалғайдан.

Дала - теңіз,
Шайкалады ел сеңі,
Жігер-намыс көтергендей еңсені.
Қаһарлы ерлер,
Тықыршыған тұлпарлар
Аласы да,
Торысы да,
Керсейі.
Ат ойнатып
Сардар шықты төбеге,
Жаркыл қағып сауыты мен семсері.

Ата-қыран,
Қалың қолға
Қалың оймен қарады.
Берді жарлық.
Кетті даусы
Жанғыртып кең даланы.
Түсіп аттаң,
Тұрған әскер жасанып,
Қолдарына

Барлығы да тас алып.
Бір орында қалады.

Биік төбе
Талай тастан қаланған,
Үшкір болды
Семсердейін жаланған.
Кез еді бұл
Адам басы,
Қара таспен саналған.

Қозғалды кол,
Жер тенселтіп.
Күнірентіп аспанды.
Алда - майдан,
Алдаспандар
Қағатұғын бастарды.
Жетімсіреп қала берген
Үшкір биік тобеде,
Сансыз боздақ аманаты —
Сансыз қара тас қалды.

Күндер өтті,
Қара бұлттай
Көкте жүзген үдеріп.
Хабар да жоқ
Кеткен қолдың
Кімі тірі,
Кімі олік?..
Ұмыт қалған дулығадай
Сантас тұрды түнеріп.

Сүйір басын көкке қадап,
Әлдекайда үңіліп.
Сантас тұрды,

Жүрскжарды Қолды күтіп,
Күдер үзбей
Түніліп.
Шан көрінді!..
Шан көрінді!..
Шаңға оранып кеткен кол,
Шанға оранып,
Қанға оранып.
Келе жатыр шұбырып.
Сантас егер
Төбе болмай.
Ана,
Бала,
Ата болса ақ шашты,
Құшақ жайып,
Қолға қарай
Кетер еді жүтіріп.

14
5

Күтті Сантаc,
Қол оралды.
Найзасыңда
Женіс туы желбіреп.
Қол оралды
Қатары тым селдіреп.
Талай тұлпар қайтты иесіз, оқтасы.
Қан қырғынға алып кірген
Талай ұлды ержүрек.

Түсіп агтан
Қалын әскер,
Алғандайын кеңесіп.
Бір-бір тастан
Қалап және
Тұрғызды бір төбешік.
Төбе дейтін -

10 0024

Төбе де емес,
Әншейін бір соқтасы.
Мұнда арманда шейіт кеткен
Боздақтардын жоқ тасы...

..Неше жыл
Кіші сол төбе
Үлкейіп заңғар бола алмай.
Құлайтұғын өз тасын
Боздақтар қайтып оралмай,
Ғасырларды
Алға уақыт
Әкетсе де жылжытып,
Теңелетұғын бір күнін,
Бір күнін Сантас,
Тұр күтіп.

Содан бері канша заман?!
Жетім дала жетілді.
Тенесе алмай қос төбе тұр,
Ескендірдің таразысы секілді...

САУЫР ТІЛГЕН

Ат баптап, ит жүгіртіп. аң аулаған,
Осы елдің болып еді екі бегі.

Жел жетпес тұлпарларды
жараулаған,

Дос болып Балпыш, Некей отіп еді...

(Бір ақсақалдың әңгімесі)

Саятқұмар қазақтың қара шалы,
Күтті асығып сонарлы қарашаны.
Жылда осылай кансонар қарсаңында
Бәйге жирен белдеуге таң асады.
Елегізіді қазақтың қара шалы,

Сағынады дүбірлі тамашаны.
Карт аңшы «Уақ орман» нуларына,
Қазақтың даласына жарасады.
Қансонарда —
Қанда думан басталғанда.
Оралар карт Некейге бала шағы.

Күн көзі күміс нұрын күнгірт етіп,
Түнерген бұлт ішіне кірді кетіп.
Енген шақ мал қораға,
Жұрт үйіне,
Қар жауды жапалақтап дір-дір етіп...
Керілген карт кеудеден күміс аспан,
Баяулап үн катқандай сынғыр етіп:
Жібектей түн етегін түре берді,
Үстінен орамалдардын сырғып өтіп.
Жирен тұр ашы тері алынбаған.
Аттанар сәт те бірақ тұрды жетіп.

Атына қонды Некей тан атпастан,
Таң атып,
Жарық сәуле таратпастан.

Қасқырдың қанды ордасы - жын ұясы
Ауылдың іргесінде таяқ тастам.
Серпіліп сері көңіл қондырды атқа,
Аңшыны таңғы ұйқыға қаратпастан.
Тыншымай жүрек тулап маза кетіп,
Қарт көкжал меңіреуге аяқ басқан...
(Япыр-ау, мәні қалай, мініп шықты
Жиренді терін алып жаратпастан?!)

Некейдей
Елегізумен таңға асыққан,
Балпыш та таң сәріден аңға шыққан.
«Сартайда» сонар сайын кездесетін,
Бүгін де айнымапты сол машықтан.
Екі дос -
Егіз аңшы, орман мулгіп,
Бұйығып,

Жатты бұғып қар басып ман.
Дала аппак,
Орман аппак, бәрі ағарды,
Шуақты,
Жарық күнге жалғасып таң.
Ақ балтырт қайындар сияқтанды,
Әзілқой құрдасы кеп қарға тыққан!

Кешікпей ардан шықты қашып қырға.
(Бейшара, ажалына асықты ма?)
Некей қап,
Балпыш қуып кете барды,
Жирен бе, әлде Некей жасып тұр ма?
Жалғыз із арлан кеткен зымыраумен,
Сен-дағы жирен атқа қашықсын ба?
Сонда да қалмай Некей жатыр,
Тұнжырап,
Ерік бермей жасық мұнға.

Төсінде зыр ұшырып жарау атты.
Қымтанып,
Қарға оранып дала жатты.
Созылып,
Жан ұшырып кашқан көкжал
Көп жерін ну орманның аралатты.
- Балпыштан қайтсем-дағы қалмаймын, - деп,
Булығып,
Некей қинап барады атты:
- Қу қолқан шіріп кеткір, бәйге - жирен,
Тіл ұқсан,
Күйік көп те, жара қатты!

Күн шықты.
Бие сауым мезгіл өтті,
Арлан, Балпыш мінген сандал торы
Болдырды,
Болмай қалды, енді нетгі?
Жануар тексіз бе әлде қолтық сөккен,
Шабыстан шабыт алып сергімепті.
Тақымдап,
Тебінгенің місе тұтпай,
Сауырдан қымшыменен пергілетті.
Булығып,
Күйіп-пісіп дседі Балпыш:
- Жылкы деп міндім бе осы елбіректі?!

- Бұйырмай мына көкжал кете ме енді,
Ойпыр-ай,
Не етем енді, не етем енді?
Осы шак жирен атпен құстай ұшып,
Некей де қуып жетіп, өте берді.
Балпышқа өте бере деді жалғыз:
- Торшолақ
Қөкшолаққа бекер ерді.

Тан асыр торшолақты, казір қайтам.
Қинама жануарды, жетер енді! —
Деді де
Құтырынған жирен атты

Арланның ізіне сал кете берді.

Біле алмай
Қайдан шықты, кайда барып,
Отырды Балпыш налып, ойда қалып,
Көнілі осы шақта карт аншынын,
Қазадан кайтқан жандай, тойға барып.
Танертен көргенінде жирен аттын,
Тұр еді-ау ашы тері бойда қалып.
Сол жирен жарау аттан қалай озды? –
Әйтеуір, бір ғажаптын болғаны анық.
Сәскеде Некей келді сар жеддіріп,
Терісін көкшолақтың сойған алып.

Көнілмен дос олжасын күндемеген,
Некейге деді Балпыш:

- Бұл не деген
- Керемет?!

Келгенімше осы жасқа
Мұндайды көрмеген ем.
Білмеген ем!..

Карт Балпыш кереметті сонда көрді.
Сауырын жирен аттын тілген екен.
Тілектен ақ тер, көк тер - көбік атып,
Бусанып

Арылыпты зіл денеден...

Танданып,

Тандай қағып деді Балпыш

- Мұндайды көрмеген ем., білмеген ем!..
- Некей де күліп тұрып жауап қатты:
- Адамға не істетпейді жүлде деген...

СЕГІЗ СЕРІ

(Олжас Сүлейменовке)

*Қылышпын қынабынан алынбаған. Алтынмын
таразыға салынбаған..
Сегіз Сері*

Амандасу

Арқырап ағады Есі арнасында,
Күркіреп көк толқындар жалғасуда.
Мәңгілік сапардағы су көшіне
Қөл бұлғап кайын калар жар басында

Шашуын шартарапқа шашып келіп,
Есілдің қайтқан шағы тасып болып.
Жас кыран жағасына қонақтады,
Омбыдан он сан белді асып келіп.

Қисапсыз ұяда алған өнегесі.
Мұхаммед-Ханафия деген осы.
Баһадүр Баһрамның бел баласы.
Шын тұлға Шақшақ бидін немересі.

Шідерлеп Бозшұбарды Балқашына,
Есілдің қонақтады жартасына.
Жасырып эполеттің алтын зерін,
Жамылған жібек шапан арқасына.

Отырды тұғырында бала қыран,
Ұшады ұшқын ойнап жанарынан.
Кернеген кең кеудесін қалың арман
Бұлттанып белгі берер қабағынан.

Батыр бұл тұрысқанға тұр десетін,
Ақын бұл ән-жырымен күн кешетін.
Жасынан гадеті бар қанға сіңген –
Есілмен анасындай тілдесетін.

- Армысын, Есіл-Ана, аманбысын,
Балаңның қас-қабағын бағармысын?
Тосады төрткүл дүние толған сауал,
Шешуін, шерлі өзенім, табармысын?!

Жыбырлап атжал толкын еріндері
Есілді сөйлетуге бейімдеді:
- Қондың ба тұғырыңа аман-есен.
Сен едің бала қыран көгімдегі?

Сен едің бала қыран көгімдегі,
Бейтарап қалдырмаған шерің мені.
Арысым, алдаспандай жаркылдарсын.
Жаныса жігеріңді елдің кегі.

Сен едің сл деп туған бір арысым.
Еліңе есе әпермей тынамысын?!
Қайнайды қазақ үшін зығырданың,
Бойыңда бұлықсиды бұла күшін.

Күні жоқ жаны алкымға таянбаған,
Сонда да елің марғау оянбаған.
Тамұққа Жерұйығын айналдырып,
Білмеймін, не күтеді хақ Алладан.

Кеңге жай қыран болсаң керегенді,
Елге жай өнеріңді, өнегенді.
Сәуле күй санасына ән-жырыңмен.
Ірікпей бойыңдағы төк өнерді!

Шерің де, шеменің де елін болсын,
Ел десең төзімің тек темір болсын.
Өлсең де ел тілегін талақ етпе,
Жігітке өмір де - сын. өлім де - сын.
Аттан, балам!

Бірінші бөлім

Қол қойып, ояз басты хатқа мөрді: «Ал, патшам,
әскер жібер, аттан енді!
Қызылжар, Көкшетауды дүрліктіріп, Тоғызы
Есенбайдың атқа қонды.

Ала алмас нысанаға жау садағы, Ерлігін ел-жұрт
айтып тамсанады. Артына тастап кеткен өрті қалың,
Заманы Абылайдың ауса-дағы.

Ұйтқиды қалың қолы өрепкіген,
Қалаға шабар деген дерек білем.
Кешегі бұратана басқа шықты, Жындарын қағатұғын
керек бір ем».

Хат келті.
Бір офицер келді жетіп:
-Тақсыр-ау, амалдаймыз енді не етіп?..
Ат қойды Қызылжарға қалың қазақ. Алаштың жасыл
туын желбіретіп.

- Зеңбірек! Зеңбірекке от беріндер. Бар күшті
бекініске жеткеріндер. Алдынан оқ боратып қарсы
алындар,
Болмасын қорқу-үрку шептерінде.

Басталды кидаласқан қиян-кескі, Нөпір күш
қалдырмады жиярға есті.

«Ашынып алған екен мынау алаш.
Тоқгату енді мұны - қиял», - десті.

Тоғызы Есенбаидың топ басында,
Көнбейді келісімге, анттасуға. Соғыспен көзін ашқан
қаншалектер,
Жауының осал тұсын тап басуда.

Тигенін тоғыз батыр шүйлеп кетті.
Төледі, толастамай түйдектетті. Бекініс бұзып ішке
кірмегенмен, Екеуін зеңбіректің сүйреп кетті.

Шеп құрып, добын атты олар-дағы,
Қорқытып қорқауларды қамалдағы.
Жартысын гарнизонның жусатса да,
Бұл күні Қызылжарды ала алмады.

Қызылжар айналған соң алынбауға, Серпілді қазақ
қолы дамылдауға. Таң ата жауға тағы ат қоймақшы,
«Ел үтшін, - деген ерлер, - жаным - сауға».

Ой-қырға шабармандар сабылуда,
Жөңкіліп кол келуде әлі мұнда. Атбасар, Омбы,
Түмен, Қараөткелден Қызылжар - Кокшетауға ел
ағылуда.
Лапылдап ағылуда ойдан-қырдан –
Бір зауал патша әскерін айналдырған.
Қоруға атасынан қалған жерін Бұл қазақ көз ашкалы
майдан қылған.

Қара бұлт кезге келіп бір айығар.
Қаланы ертең алмақ сынайы бар...
Таң ата ояз тапты бір амалын, Дегенмен ақ
патшаның Құдайы бар.

Шен тағып, шекпен киген патша құлы.
Еліне жеткен лаулап отша жыры. Әрі ақын, әрі
батыр - түсті есіне - Мұхаммед-Ханафия Шақшақұлы.

Аузында ән менен жыр - жебегені. Тумысы көп
қазақтаң бөлек еді. Жігіттің бір жампозы сегіз қырлы
- Ел-жұрты Сегіз сері деген еді.

- Туып тұр алағай да бұлағай күн, Жеңбекке қазақ
бізді қылады айбын.
Еліне басалқынды айт, солығын бас,
Мен сізден басқа ештене сұрамаймын.

Поручик, сізден мұны өтінемін. Атқарам болса-дағы
не тілегің. Ұстаса етегінен адаспайды
Ел деген еңіреген жетіметің.

Жауығып жұртыңа мен жасанбаймын,
Жазалап ешкімді де, бас алмаймын.
Келмейді жеріңізге «карашекпен»,
Тоқтатсаң тоғыз ұлын Есенбайдың! –

Деп ояз Ер Сегізді үгіттейді,
Көкейін қайран ердің үміт жейді: «Қаруын тастап
елім, айтса зарын. Патшаны қалай ғана жібітпейді?..
Ояздың айтқан жолы жеңіл болар, Болмаса, бір
бәлеге елім қалар. Іргеде ел Ресей, қалың әскер,
Ертең-ак Қызылжарға шоғырланар.

Құлпырып мынау далам сәні кеткен. Ел-жұртым
арылар ма қалын өрттен?..
Алаштың арман-мұңын алып барсам,
Ақ патшам адасар ма әділеттен?..

Апыр-ай, мына бір өрт асқынар ма, Елімді
Есенбайлар бос қырап ма? Барайын, дүрлігуін
доғарайын», — Деген сегіз қамшы басты Бозшұбарға.

Самсайды найза-қылыш жарқылдағам.
Тұрпарлар дүбір сезіп алқылдаған. Кенеше «кертiк
сапка» шел түзеуде, Тоғыз ер тоғыз жерде
саңқылдаған.

Бар тұстан бөрі байрақ бұландайды, Аруақ шақырып
қол ұрандайды. Тоғыздың томағасы –
Қодар батыр
Сөйлейдi, сөзi елiне Құрандай-ды.

- Уа! – дедi, алдаспаны жарқылдады, -
Келiп тұр қыл үстiне халқым жаны. Ақ өлiм - осы
жолда шейiт кетсек. Майданға бiз кiрмеймiз
тартынғалы.

Халқымның қалын тұр ма көрмегенi, Өз жерiн мола
қылып көмбек едi; Елмiз ғой өлерге бар, көнерге
жоқ, - Дедi де Бұқар сөзiн термеледi:

Көкшетауға салдырған
Қара үңгiр жолдары.
Сабантаудан жиылып,
Бес сан болды қолдары.
Өзiң қонған Көкшетау,
Кәуiр қала салды, ойла.

Атбасар мен Қалқұтан
Балығы тәтті су еді,
Өне бойын шандып ап, Сүзекісін салды, ойла.
Қарқаралы деген тауларға Қарқарасын шанышты,
ойла. Бетеге мен көденің
Берекесі қашты, ойла. Көкмұрын деген жерлерге
Қыстауын сонан төкті, ойла. Жылқынын суат-суына
Шошқасын әкеп екті, ойла. Нұрада бар Көрөткел,
Есінде бар Ақмола.
Екі өткелдің аузына
Тас қорғанды салды, ойла. Баян-Аула, Қызылтау,
Оны да кәуір алды, ойла. Ұлытау шеті Созактан,
Созактан бергі жерлерден Көкорай шалғын көре
алмай Шұбырып қазақ кетті, ойла. Ішерлікке жетер
суды ойла. Шүршітпенен құлақтас, Қырғызбенен
жұбаптас, Кетейін десе жері тар.
Кетпейін десе алды-артын Қоршап алған кәуір бар:
Ұйлыққан қойдай қамалып, Бүйірден шаншу
қадалып Сорлы қазақ қалды, ойла...

Осылай зарлап өткен Бұқар бабан: Бұл дұшпан бүтін
елді бұтарлаған. Жігіт не осындайда атқа қонбай,
Намыс на осындайда тұғанбаған?! -

Деп Қодар түйндеді айтар кебін, Аспанға бір
орғытып Шайтанкөгін. Бөрілі байрақ бұлғап қол
шулалы. Ер сөзі жанығандай қайсар кегін.

Сол кезде Сегіз келді қолға жақын. Сөз басын Ер
Қодарға арнады ақын
Алла жар, батыр аға!
Қол алдында
Ер Көкше айбынындай салтанаттың.

Ортақпын жаныңыздың жарасына. Қазақтың нәубет
келді баласына. Түйіпсіз жаныңызды шүберекке,
Азаттық әперем деп алашына.

Сен де бір еңіреген ер емес пе ең. Жұлқынып атқа
мінген төбелеспен. Әскери білім алдың шен қададың
Жөн болар қолбасылық көмек етсен.

Аянып қалушы ма ем, тегі, елімнен.
Жанымды зекетіне беремін мен. Ресейдің әскер
жайы емес танық, Сескенем сеп болмас деп
көметімнен.

Ақынсың аты мәлім бүкіл елге,
Ер едің еңкеймеген күштілерге,
Ей, Сегіз! Олқы емес пе мына сөзің, Аузынан
арыстанның шықты дерге!

Азаттық болмаған сон келер тегін, Аллалап
арғымақты сен ерттедін. Мерт болса арыстаны айға
шауып, Ей, аға, кім ойлайды ел ертеңін?

Елімнің таптаптаймын ар-намысын,
Салаға — жаным, тәнім, арда күшім.
Арыстан мерт болады, артындағы Қабыланы сондай
өрнек алмақ үшін.

Кырылса арыстан да, қабылан да,
Ту ұстар елге тұлға табылар ма?.. Әзелде ақыл серік
емес пе еді, Өзінен күшті басым жауы барға?!

Ойлама ақ патшаны жеңемін деп,
Көп нәрсе ала алмаспыз ереуілдеп.
Ояздың арнап айтқан сәлемі бар:
«Тілегін Ер Қодардың беремін», - деп.

Баптайды жер-суыңды «қарашекпен» -
Белгілі, саған соның наласы өткен. Қайтеміз елді
босқа арандатып, Қасірет аз емес қой дала шеккен.

Ер Сегіз сөзін зерлеп сабақтайды, Бір сөзі ойға күдік
жолатпайды.
Қас батыр жас батырды тыңдады ұйып,
Айтқаны ақылына қонақтайды.

Тоғызы Есенбайдың - тоғыз пері,
Көндірді перілерді Сегіз Сері. Жүзбасы, елубасы,
онбасылар Жиылып, кеңес тағы өрістеді.

Ер менен жер тағдыры таласқанда.
Ұйымас ақынына алаш бар ма?! Жырғасып жақсы-
жайсан ұзақ күнге.
Пәтуа баталасты намазшамда.

Қуанып елі берген келісімге Ер Сегіз қонып қалды
қол ішінд.
Ұласып сауық-сайран жүре берді,
Назары қалың елдің Серісінде.

Ерсі ме ә дескендей ән қалауы, Мүмкін бе мұндайда
ақын самғамауы?!
Ауызда бар қазақтың «Гауһартасы», «Мақпалы»,
«Қарғашы» мен «Қарғам-ауы».

Әуезі әлдилеген Арқа өңірін, Өнерпаз арнап өскен
әнге өмірің.
Үкілі домбырасын көкке сермеп,
Ағытып қоя берді «Алқоңырын».

«Еркем-ай, дәнекерсің айналадағы,
Шашақсын жалаулатқан найзадағы.
Бейуақыт сейілге шық сылаң қағып,
Жаратқан ақбоз аттай жайна-дағы...»

Екінші бөлім

Жасыды-ау жасын жігер, асыл қайрат,
Туып тұр ер басына осындай шақ.
Іңірде үріккен бір Үркердей топ Жортады орман
кезіп. Есіл бойлап.

Найзадай омырылған сағағынан.
Келеді топ басында жаралы жан.
Жалындап ыза-кегі жүзінде ойнап,
Борайды қаңтар қары қабағынан.

Есілмен бақұлдасып, көріскелі, Бұл жүрген
жампозыңыз – Сегіз Сері.
Жан бағып жазалаушы отрядтан,

Тарылды күннен-күнге өрістері.

Жатып ап бір қуыста шатқалдағы.
Жаратып неше күндей ат қамдады.
Тәуекел, бел байлады Нарындағы
Исатай, Махамбетке аттанғалы.

Оянып ұлы намыс дес білмеген.
Ол елдің ереуілі өскіндеген.
Сегізге Махамбеттен салем жетті: «Бауырым ат
тізесін қоссын», - деген.

Жауының саны қалын, жарағы көп.
Соңына жаздай түсіп қамады көп. Ағаның ұранына
сүрен қоспай, Бұл жақта омалудың амалы жоқ.

Жол қарап Нияз Сері келді барып, Бекініс бойлап
жүру енді кәдік. Аспақшы Аяққұмға Сырды жалдап,
Шалқайып Арқадағы елді жарып.

Бұл топқа тарылып тұр жалған бүгін,
Бір Хаққа тапсырады қалған күнін.
Іркілді тобы шоқта,
Жалғыз Сегіз
Ағытты Есілге кеп арман-мұңын:

- Жүргейсің бұл балаңды есіңе ала, Осындай күйге
түстім, Есіл-ана. Жапанда жалғыз жортқан
жолбарысың
Аман-сау үйіріне қосыла ма?

11 0024

Елімді жеткізсем деп арманына, Иландым жау
сөзінің жалғанына. Тоғызы Есенбайдың шортан еді.
Ояздың іліп бердім қармағына.

Оязға келіп жайды мәлімдегем: «Тақсырым, тілегіңіз қабыл», - дегем.

Алдырып әскербасын қылды пәрмен:
«Ұрыңдар горнизонға дабыл», - деген.

Тоғыз ер мәмілеге аттанады. Соңында хабар күтіп топ қалады. Кіргенде Қызылжарға көкжалдардың Алдынан алай-түлей оқ борады.

Сегіз ер оқ қабылдап кеудесіне, Ақырды: «Сен жөнел!» - ден кенжесіне.
Ол салды аттың басын кері бұрып, Қорғасын қарша жауды өңгесіне.

Боларын бұл сұмдықтың білмедім ғой,
Тұзаққа ерлерімді күрмедім ғой. Ер Қодар ақтық сәтте аласұрды, Қан жауып екі көзін, дым көрінбей.

Қасіреті күңіретіп сар даланы, Соңдағы сегіз ердің сарнағаны. Естіліп тұрады әлі дауыстары, Кетпейді құлағымнан қарғағаны.

«Шекпенге арын сатқан азғын», - деді.
«Еліңнің көрін өзің қаздың», — деді. Дауа жоқ не кылсаң да, күнәм батпан,
Су-ана, сен де сөгіп жазғыр мені!..

Қайтейін, қайран басым қапы ұрылдым,
Оязды екі бүктеп атып ұрдым. Сауырлап
Бозшұбарды ұзай бердім, Болжаған мұндай істің ақырын кім?..

Қолға кеп патша әскері салды-ай бүлік,
Түсірді баудай қылып, қойдай қырып:

Бас кетіп, бей-берекет қашқан елді Қуалап сай-
салаға қоймай жүріп.

Жағалай жатқан жұртты ойрандады.
Бір ауыл бұл жазадан жай қалмады.
Шайқалып шаңырағы кеткен елдің
Қалмады үрер иті, айдар малы.

Қайырылып жауға салған майданым көп,
Ажалға тура бастым, тайғаным жоқ. Қодардың
қалған қолын құрай алмай,
Қауқар аз, дұшпан қалың, қайраным жоқ.

Түз кезіп, тағыланып мен кеткенмін, Кім қиып жауға
өмірін бсрмек тегін?!
Басыма бәйге тігіп қыруар қаржы, Соңыма салды
патша жеңдеттерін.

Гүл терін Гүлтөбенің етегінде,
Бұла өстім Маманайдай мекенімде. Қызылжар -
атамекен,
Есіл — анам,
Қия алмай барам тағдыр жетегінде.

Туған жер, қош-аман бол, мен кетемін,
Тірліктің кім болжаған кер кетерін?.. Оятып
алашымның ар-намысын, Жұртымды жырымменен
тербетемін...

Қоштасып осылайша өзенімен,
Аттанбақ Сегіз Сері өз елінен.
Сипады Есіл-ана толқындары
Өзінің шыққан ұлын өзегінен.

Сонда айтты Су-анасы: - Тергемеспін,
Күнәң жоқ, елің кешкен, мен де кештім.
Сүйемін перзентімді алаламай, Анамын, мен
анамын, пенде емеспін!

Жортқанда жолын болсын, қарашьғым,
Қамын жеп өскен қозым алашының.
Ел шіркін, есіне алып елер ме екен, Шырылдап отқа
тускен жанашырым?

Иесіз елің жетім қалды бүгін,
Ел үшін сарп болар бар ғұмырың. Күңіреніп мен
шертермін сарқылғанша,
Мәңгілік қасіреттің мәңгі жырын...

Түс жиып қанды жастай құла күрен,
Бір әні зарлы шығып бір әнінен, Қоштасып, өксіп
ағып, Есіл қалды Дүниеге екі келмес ұланымен.

Есілмен, Кызылжармен амандасып, Беймәлім бір
сапарға қадам басып, Жөнелді Сегіз Сері
Нарынқұмға, Сыр жалдап, Арқа бойлап, Аралды
асып.

Тас түйін, ақтармайды жанға жайын, Күреспен
өткізбекші қалған айын. Ыңылдап бара жатты
«Гауһартасын»:
«Анаңнан сізді тапқан айналайын...»

АБЫЛАЙ ХАН

(Балташ Тұрсынбаевқа)

Батыр

**Құдайым бұл қазақты қарғаған ба? Үмітпен
үзілгенін жалғағанда, Құлаған туын қайта
көтергенде
Қош айтып зарлай-зарлай зар заманға.**

**«Алқакөл сұламадан» арылғанда, Етегі
елдің енді жабылғанда,
Қол келді ел шетіне жер қайысқан, Кәнішер
қара қаймақ қағынған ба?!
Сейдін қол селдей тулап ақтарылды,
Талауға тапқаның мен баққаныңды. Аллалап,
аруақты аузына алып Бөгенбай, Кабанбаймен атқа
мінді.**

**Бөгенбай, Кабанбаймен атқа мінді, «Сақта, - деп -
қаратқаннан жатқа күнді» Төбе би - Төле бастап,
майталмандар Тағы да суырылып топқа кірді.**

**Дүрбелең күндер келді дабылаған,
Ер жігіт ат жалында дамылдаған.
Жер тарпып, тықыршиды жас тұлпарлар
Соғыста қан сорпа боп сабылмаған.**

**Қол келді жерді алғалы, жанды алғалы, Жаугер ел
жан бермеске қам қамдады. Жоңғардың қол
басында Галдан Церен - Қазақтың қарғыс айтқан
Қалдан ханы.**

Өмірі өткен жұлыс, алыспенен, Жоңғарда жошын
деген дабыспенен; Бұл жолы баулымаққа бастап
кепті
Жас батыр - жан бауырын Шарыш деген.

Қазаққа Шарыш жолы жаман болды, Жортады
соңына ертіп тамам қолды. Шолғыншы ұшқыр
топты ұшырасқан Шарыш ер жоқ қылды деп хабар
келді.

Қан тартқан қалмақтың жас өлермені Арқаға
ендей бойлап тереңдеді. Қалданның бөлтірігі
қалай соғар? Қабарып қазақ қолы елеңдеді.

Жүлмеге жайылуда салған лаңы, Жолыңда
кезіккен ел сау қалмады... Тоғыспақ бүтін -ертең
алаш қолы - Аламан сауын айтқан саулауда әлі.

Түскен соң ел басына мұңдай заман - Намысқа ер
қайнамай кім қайнаған? Ішінде Төле бидің
түйешісі –
Түстіктен бір қол келді ту байлаған.

Жуыспай көп малшыға жапа көрген, Тосыңдау
түр-тұлғасы қатар елден; Ішінен кебенектің
ерді танып,
Ұлы би аттанарда бата берген.

Төле би түйешісі аттанарын Білген сон:
- Оң болғай, - деп, - бақ-талабың! Татитын
төрт аяғы төрт қос малға Көлденең тартып
еді Көкбалағын...

**Көтеріп намыс еңсе, иықтарды,
Жігіттер бойға жарақ киіп те алды. Атаның
ұрандары түгенделді, Сонымен қазақ қолы
тұйықталды.**

**Бір Аллаға сиынып ерлер енді, Байланып бес
қаруын ерге қонды. Сәскеде сап түзеген
қазақ-қалмақ Қолдары кескілесер жерге
келді.**

**Екі қол бір-біріне тұр қадалып, Қолына
желбіретіп тулар алып. Қалмақтың қисабына
көз жетпейді - Шұбырып арты жатыр
шудаланып.**

**Жауының көп болғаны – мықтылығы, Қазақтың
арта түсті күптілігі.
«Жекпе-жек! Жекпе-жек!» — деп сүрен салып
Ішінен көп қалмақтың шықты бірі.**

**Күнменен шағылысып шарайнасы,
Қазаққа мына қалмақ қарайды асып.
Үстінде қара арғымақ найқалады,
Жауынын қырыққандай талай басын.**

**Қазаққа қарай қалмаққ мығым басты, Секілді
тіккен туы жығылмас-ты.
Бір келіп бір кетеді шабуылдап, «Шарыш!» — деп
таныған ел шуылдасты.**

**Алаштан топ жарған ер табылмады,
Қалмақтың айдыны асып дабырлады.
Намысы ұстарадай қарт Бөгенбай Қорлықтан
аз ғана тұр жарылғалы.**

**Бөгенбай - жекпе-жектің майталманы, Қартпын
деп ғадетінен қайта алмады. Ақ найза қолына
алды, қолға қарап Көіп ед, -
Талапкер жас байқалмады.**

**Шырыш ер жаңа да асқан жиырмадан,
Қазаққа жау болып тұр қиындаған. «Ажалым бір
баладан бола ма», - деп. Бөгенбай аруағы жоқ
сиынбаған!**

**- Талай бас қанжығаға өңгеріп ек, Еліме
қысылғанда дем беріп ек. Дарабоз, бата сұрар
бір бала жоқ, Екеуміз алты алаштың соңғы ері
ме ек?**

**Деп Бөген Қабанбайға мұң шағады, Күйзеліп
көрмеп еді мұнша жаны. Тұрған жоқ жаудан
қорқып күйінеді Соңынан ермегенге бір
шабары.**

**Шашағын найзасының желбіретіп, Шабуға
қарт Бөтенбай енді бекіп. Тебіне бергенінде,
қарсы алдына
- Ата! - дсп бір жас жігіт келді жетіп.
-
- Жолыңды маған берші, мен шабайын,
Жауынның жағасына қол салайын.
Бас байлап қанжығама қайтар ма екем - Илаһи
Әумин, батаң болса дайын!..**

**Бөгенбай тұр жігітке барлай қарап, Батасын
мұндай ерден қалған ба аяп?! Құдайым қияпатын
келістірген - Қандай көз, қандай көрік, қандай
қабақ!**

**Жас батыр - бес қаруын сайлан тұрған, Астында
арғымақ ат ойнап тұрған. Жайнап тұр екі көзі ұшқын
атып, Тәңірдей бұлттан жанып жай лактырған.**

**Бұл жігіт жауға қылмақ бір өнерді, Жалы да
күдірейіп түрегелді. Бөгенбай бата берді
қолын жайып, Шапқылап жас арыстан жүре
берді.**

**- Абылай!..
- Абылай!..
- Абыла-ай!!!
- Абылай!**

**«Абылайлап» ұрандаған,
Жөнелді жауға қарай қыран балаң. Шуласып
қазақ-қалмақ қоя берді, Мұсылман жәрдем
күтті бір Алладан.**

**Ат қойды бермен қарай Шарыш-тағы, Ширықты
қос арыстан намыстары. Ұштарын ақ найзаның
ұмсындырып, Тап ұрып қақ жүректен
салысқалы.**

**Ешқайсысы таппады ойлап тың амалды Қос батыр
бір-біріне тура барды.
Қос найза қос қалқанға кадалғанда
Қос тұлпар көкке шапшып тұра қалды.**

**Батырлар беріспеске қамданады, Ширығып,
шамырқанып, шамданады. Тұлпарлар
тарпығанда тұяғынан Жабардай күннің көзін
шаң борады.**

Шуласып қазақ-қалмақ тұра берді, Мұндайда
көтереді ұран ерді.
Аз уақыт арыстандар арпалысты - Ойнақтап қара
арғымақ шыға келді.

Қазақтың жолы болар бүгін анық, Бірі өліп, қос
батырдың, бірі қалып. Жас батыр жекпе-жекпен
жеке келді, Найзаға жаудың басын іліп алып.

«Абылай! Абылайлап» ұрандады, Ұранға ермей
алаш тұра алмады. Қалың қол қалың жауға лап
қойғанда Алдында Көкбалақ ат бұлаңдады.

Екі қол мидай болып араласты, Өлгенге,
тірілгенге қарамас-ты.
Әр тұстан «Абылайлап» атой салып, Бір ұран
желіктірді бар алашты.

Алды-арты бұл ма алаш ерлігінің, — Ежелгі жауға
есе жоқ енді бүгін. «Абылай!» — деген бір сөз ұшып
жүрді Айналып ұранына ендігінің.

Талайлар ажал тапты, жараланды, Талай ер бұл
соғыста дараланды. Жау қашты, алаш қуып кете
барды, Атанып «Қалмаққырған» дала қалды.

Жау қашып Қара Ертістен асқанда әрі Алашқа
тыныш тірлік басталғалы, Жайына жас
батырдың ел қанықты, Данқы Абылайдың
аспандады.

Айналып Қызыр, Ілияс жолдасына, Қолдады
күн туғанда ел басына.
Ту тіккен Астанасы Түркістанда, Алдырлы
Әбілмәмбет ордасына.

- Қарасам, тұлған бөтен бір баласың, Майысып
сәмбі талдай ырғаласың. Мәні не «Абылайлап»
шабуыңның. Жарқыным, жөніңді айтшы, кім
боласың?

-

- Айтылмай қалмас саған аға, шыным, Алдыңа
келіп отыр қарашығың. Қанішер Абылайға
немеремін,
Өз ағаң Уәлибақы баласымын.

Қызғаныш қиын екен кірген ішке, (Мен бейбақ
бұрын-соңды білген іс пе?) Ата-ана, аға-бауыр
арасында Он бірге жасым жетті Үрг еніште.

Жаза жоқ бұл жалғанда жауызға әлі, Жазықсыз
бізге салды ауыздарын. Ата-ана, аға менен
бауырымды
Қойдай ғып қорқыратып бауыздады.

Сұрама менің сонда көргенімді, Көргеннен артық
көрдім өлгенімді. Ажалдан Ораз ата алып қашты,
Талай күн тыя алмадым еңіреуімді.

Ол өзі дос еді бір шын берілген, Әкеммен қиын
күнде бірге жүрген. «Барайын кайда бастап?» - деп
сұрады,
«Арқаға, алашыма жүр», — дедім мсн.

**Алаштың аулиесі, иесі деп, Жалдандым Төле
биге түйеші боп. Тегімді таныса да тіс
жармады - Тиді ғой қарияның киесі көп.**

**Бөгдеге белгісіз боп жабылған сыр, Шын
атым азан айтқан — Әбілмансұр. Алты жыл
Сабалақ боп мен атандым, Ей. аға, сұрасаңыз
бауырдан сыр.**

**Сездім де қаста жүрген қасым барын,
Ешкімге сыр ақтарып ашылмадым. Басыма
бір қастандық қыла ма деп, Затымды,
атымды да жасырғанмын.**

**Өзіңнен не сырымды жасырайын, Бүгесі,
шігесі жоқ - осы жайым. Атаның Абылайдай
атын алдым, Хан аға, дәргейіңе бас ұрайын!**

**Жағдайын Абылайдың жете білді, Ей, Алла,
бердің, - деп, - бір өтеуіңді». Бауырын
бауырына басу үшін Тағынан Әбілмәмбет
көтерілді.**

**- Кел, кірші құшағыма, күнім менің, Осы екен
өлгенімнің тірілгені. Жеттің-ау зарықтырып,
Жан ағамның
Бір ұлы тірі екенін біліп едім.**

**Алмадым ешбір жақтан дерегіңді, Білмедім
көрмесімді, көрерімді. Майданда «Абылайлап»
ұран салып, Бас байлап қанжығаңа келеріңді.**

**Даң болған батыр аты, ардағым-ау,
Намысты жекпе-жекте қорғадың-ау!
Сен енді санаттасың, Абылай сұлтан, Баурасаң
сарай мынау, орда мынау...**

Сұлтан

**Бірлік те бұл қазаққа бұйырмады, Тірлік те
күннен-күнге қиындады. Байжігіт күй
арнаған Көкбалақпен
Абылай сан қиырды шиырлады.**

**Арқасын алты айшылық аралайды, Алашы
жанын күнде жаралайды. Астына бір
байрақтың басын косу - Сұлтанға қара
ормандай қара қайғы.**

**Іргелі елге айналу - алыс әлі. Күн кешкен ит
ырғылжың, әрі-сәрі. Жау келсе жұдырықтай
жұмылады, - Жау кетсе бірін-бірі шабысады.**

**Бұл елді бұрынғылар баққан қалай, Жатпайды бір
күн тыныш аттандамай?.. Жан-жақтан анталаған
калың дұшпан Тұрғанда
Ағайынын шапқан қалай?!**

**Бастырмай жатқа жерін көшкен қалай, Қисапсыз
қалың ел боп өскен қалай? Алдыртпай ата жауға
атажұртта Тірлігін ықылымнан кешкен қалай?**

**Ән десең, өлең десең ағылған ел, Парасат,
ақыл-айла табылған ел.
Ерлік те, өрлік те бар, ездiк те бар - Тамырын
ұстатпайтын неғылған ел?**

**Алашым, Сарыарқам деп сағынғанда - Аянып қалар
ендi жаным бар ма?! Алашты айбынды елге
айналдырмай, Мен сорға бұл жалғанда дамыл бар
ма?**

**Алланың көнейiн де салғанына, Алаштың
төтейiн де салмағына», - Деп сұлтан Ұлытауда
құрбан шалды Сиынып Жошы баба аруағына.**

**Тұзақ сап тағысы мен бөрісіне, Төр беріп батыр-
балпаң, серісіне, Жұртымның көшін жөнге салам
ба деп, Абылай кірісті енді ел ісіне.**

**Жылытып жалғыз сөзбен жаурағанды, Асықтай
атып тастап алдағанды, Жаманды жолда тұрған
жайқап өтіп, Жақсыны жақын келген баурап
алды.**

**Тұзағы тырп еткізбей тулағанды, Туғандай
қылып алды тумағанды. Ордасын орнатты
әкеп Бурабайға, Желбіреп Көкшетауға ту
қадалды.
Жорық пен дауға жүрді, тойға жүрді, Қалт
қылмай ел қамымен ой бағуды. Күн сайын
керегесін кеңге жайды, Касымы құлдыраңдап
тайға мінді.**

**Абылай алқағанын ұлық қылды, Қармаққа
қарғағанын іліктірді.Ел іші құзырына
құлдық ұрып. Елшісі ырт елге де жүріп
тұрды.**

Қыранша көзін қадап жан-жағына, Қамданып
қан шеңгелін салмағына. Жүргенде сайын
дүзде суыт қолмен Қапыда түсті арыстан жау
қолына.

Тал түсте тұтылдырып жарық күнді, Ақыры,
аңдыған жау алып тынды. Арқандап қол-аяғын,
Абылайды Алдына Қалдан ханның алып кірді.

Сөйледі тақта отырған қара қалмақ:

- Оғымды көп жонып ем саған арнап. Алдыма
алып келген Аллаң шығар,

- Күн туды өзіңізден жауап алмақ.

-

- Ей, Қалдан, ез бе едің сен, есіл ме едің, Өз төрің.
өз тағыңда көсілмегін. Тұтқының болғаныммен,
терезем тең - Тілеймін қол-аяғым шешілгенін.

-

- Абылай, тұтқынымсың енді менің.

- Жөн емес тегіңді айтып кергігенің. Сен едің
қанды мойын құныкерім - Тағдырың қалай
шешем, мен білемін.

-

- Көп болса өлтірерсін, не қылайын, Ол үшін
бола алмаймын сарыуайым. Байлауда тұрып
саған тілдеспеймін, Алаштың кім деп едің
Абылайын?

-

Мына сөз Қалдан ханға шым батқаны, Тосылып
уәжінен сырғақтады. Жауапқа тартпақ еді —
Тілін жұтып
Қойғандай Абылай бір тіл қатпады.

Жаныған Абылайдың ар-намысын Қыл арқан кешу боп тұр қалмақ үшін. Шештірді қол-аяғын қайтсе-дағы Қалдан бір жауаптасып қалмақ үшін.

— Еліміз кеңге жайған керегесін, Қалмаққа қазақ бұлдар неменесін?! Өзінен зорға шапқан зор айыпты — Інімнің орайына сен өлесің.

—

Алаштың алапасын асырмаған Шарышым есер ме еді тасырлаған. Ер еді, ердің құнын ер өтейді, Абылай, қазір сенің басыңды алам.

Деп Қалдан алдаспанның балдағына Қол салды, қаһар шашып жан-жағына. «Қадаймын қан шеңгелді қанды басқа!» - Сөзінің жан төзгісіз салмағына.

— Ей, Қалдан! -
Деді Абылай міз бақпастан,
Қырандай қиыр шолпан құз-жартастан.
— Мен саған жаным қи деп жалынбаймын,
— Қайтпаймын қаһарыңнан ызбар шашқан.

—

Ініңді іздеп жүріп өлтіргем жоқ, Сандалтып Сарыарқаға келтіргем жоқ,
Айтқам жоқ: қол алдында хан ағаңа Шығуға жекпе-жекке сертің бер деп.
Ерсітіл ершігештеу бір інің-ді.
Еліме сен жібердің бүлігіңді.
Ішпекке еңсеп-еңсеп ырысымды, Шашпаққа шайқап-шайқап тұнығымды.

Атажұрт, аға-бауыр. бала-шаға Қырылып
дұшпан батса тамашаға. Қолына қару алып,
атқа қонбай
Жан баққан аталы ерге жараса ма?!

Қанменен ауызданған қаскүнемің Елімнің
шашты қанын, басты белін. Сен – куә, елің -
куә, Тәңір – куә, Ерлігім жекпе-жекте асты
менің.

Қапыда қолға алаштың ерін алдың, Жазбады
жазы түзде жолығар күн. Жайдақ ат, жалаң
найза қолыма бер, Кегіңді содан кейін жеңіп
алғын.

Каумалап, қару құрсап жұрт тұрғасын, Белгілі
менің саған түк қылмасым.
Ер құнын ерше қайтар ер боп тусаң, Қатын да
қырқа алады тұтқын басын!

Деп салды ер Абылай діні мықты, Танытып
ірікместен ірілікті. Шарболат шарт сынуға шақ
қап тұрған Қалдан хан мына сөзге шімірікті.

Кезікті қайту білмей өскен ерге, Мұндай ер
екіұдайда дес берер ме?! Тұтқыны терезесін тең
ұстайды — Өзіндей бұл да көсем көшпелі елге.

Салмақтап ой безбенін көп толғады, Толғаған ойын
көпке ақтармады. - Бағыңдар! Бос қойыңдар! — деп
тұнжырап,
Қабағын ой ұйысқан қатпарлады.

Қалмақтың ер Абылай қақпанында, Санадан
сарғаюмен жатқаныңда. Шұбырып күн артынан
күндер өтті, Қалдан хан қалың ойдың
шатқалында.

Сарылып таңға ойлады, кешке ойлады, Шатасқан шырмауық ой бас байлады. Тұтқынның басын қырқу киын емес. - Таптайды одан түсер еш пайданы.

Көп болып табысқаннан шабысқаны, Сан ғасыр бұл қазақпен алысқалы. Көкжал ел Көкбөріден тудым дейді, Абылай - көп бөрінің арыстаны.

Бұл барып тұтқа болса ендігі елге, Ендігі ел илеуіне көндігер ме?
Қу қазақ Қалдан түгіл, қарайды асып Ежен хан, Ак патшаға, Қондыгерге.

Аздан соң тамақ қырнап Қалдан ерің Сөйледі, аң-таң қылып қалмақ елін:
Мен сенен пұл да алмаймын, мал да алмаймын. Алаштың азат қойдым ардагерін.

Жау қалың сақтап жүрген бізге кегін, Қалар ем желкемізді үзбегенін. Туыссақ қазақ-қалмақ тәуір болар Күйеу ғып аттандырам, қыз беремін!

Ей, қазақ, сен де қырдың, мен де қырдым, Ұйықтатпай тыныш ұйқы елге бір күн. Қырда өскен құлан-тарпаң – қазақ қалмақ —
Қырқыссаң, енді бірің көрге кірдің.
Қырандай қонақтаған қарағайға Қалданның қайсар сөзі қонады ойға. Қошемет айтысуда қазақ-қалмақ Табысқан шортан менен шорағайға.

Кешіріп бұл да кегін, ол да кегін, Қаумалап қазақ-қалмақ қолдады ерін. Қызын ап Қошамерген -

Топыш ханым, Қайын ғып қайтты Абылай Жоңғар елін.

**Алаштың Абылайдай арыстаны Жоңғармен
желкедегі табысқалы. Айналды алаңына
орыс-қытай - Аңдыған ауыр дұшпан
алыстағы.**

**Қоқан мен Хиуа жатыр қоқандаған, Қырғыз бар
Алатауда аттандаған. Арқада алты арысы -
алтыбақан – Аттансыз бір күн тыныш жата
алмаған.**

**Қайғыдан ет жүрегі жараланып, Кигені
Абылайдың - қара қамыт. Жайраған жаһан -
теңіз, қазақ - қайық, Толқыны қай жағаға
барады алып?**

**Орынбор от қарумен үркітті елді, Айламен
асқындырмай іркіп келді! Қырғызды
тәубесіне түсіргенде, Ілеге жер қайысқан
шүршіт келді.**

**Фу Денің тоқсан мыны мошап жатыр, Жеріне
селдей қаптап басар ма ақыр?.. Алаштың аламаны
отыз-ақ мың,
Ал енді тоқтатып көр болсаң батыр.**

**Қазақтың қытай көнбес шарғысына, Қайыспас
айбатына, қарғысына.
Аллалап ер Абылай атқа қонды
Алқымға келгеннен соң жан қысыла.**

**Алашта жан қалған жоқ аяр енді, Аламан аттың
басын қоя берді... Қайтарды жаудың бетін, жерлеп
қайтты Аяулы жас батыры Баян ерді.**

Тоқтатып отыз мыңмен тоқсан мыңды Қытайды
қазақ қалай жасқандырды: Алла ма, аруақ па,
шайтан ба деп,
Таба алмай кейін талай бас қаңғырды.

Қазағы ол күнгінің бүгінгі емес,
Жау көрсе жапырақтай дірілдемес. Кытайдын
Фудесі мен Чао Хойы Соғысқа Абылайдай
жырыңды емес.

Қалайда жаудың беті тойтарылды, Алашқа
ұлан-асыр той табылды.
Ел тойда, Абылай ойда: бермеймін деп Қайткенде
қалың жауға байтағымды.

Бұл түнде Қалдан өлген, қалмақ алаң - Нояндар
ата жолын жалғамаған. Қырқысып, таласуда тәж
бен таққа Алганда ит етекпен, жау жағадан.

Ел азып сабылса да, шабылса да, Бермеді
нояндарға сабыр-сана. Тығылды Абылайдың
етегіне Жоңғардың соңғы ханы - Әмірсана...

Хан

Көкшетау: «Жер төресі менмін» деген, Басында
балапан бұлт желкілдеген. Ақ орда Абылайдың
алаңында, Абылай қатын ойла серпілмеген.

Басына келер-кетер ойтар мыңдап, Түрі жоқ ел
жайының жайландырмақ. Тағы не?!
Жерді жарып. көкті тіліп,
Бір дауыс шықты «аттаңдап, ой, бауырымдап».

Жол тосты, Абылай да, ел дс үрейлі: Қолында
қаралы ту желбіреді. Алыстан ат өксітіп келді
аламан: «Хан ағаң Әбілмәмбет өлді», - дейді.

Бір молда дұға оқыды сұңқылдатып, Бір шешен
көңіл айтты жыпылдатып. Бір ақын жоқтау айтты
бүлкілдетіп,
Бір күйші күй тербетті былқылдатып.

Жоқтаған жабырқасып ел ағасын Дұғадар
намазшы топ тарағасын, Абылай ақ ордада
жалғыз қалып, Сағынып есіне алды хан
ағасын.

«Жалғаннан сен де кеттін, кемелім-ай,
Саяңда алшаң басқан мен едім-ай. Бүлк стіп
сыртқа сырды шығармадың, Тұңғиық дариядай
тереңім-ай.

«Сенсің, — деп, — жауға салар алдаспаным, -
Ауырға жегетұтын нарқоспағым», — Тізгінін
алты алаштың колға беріп, Көзедің,
шаужайыма жармаспадың.
Мәрт едің ел өсегін бастырмаған,
Қарт едің тақтың дерті асқынбаған. Қызғанбай,
қызықтаумен отырушы ең
Даңқымды күннен-күнге асқындаған.

Білген соң қамдарымды елдің қамын Пиғылды
пенделікке алдырмадың. Бердің де хан құзырын,
кұлдай жұмсап, Сен қалдың биігінде,
шалдырмадың.

Болғанда мақсат біреу, ақыл басқа, Не қайда
елді дауға батырмасқа? Қолымнан бір
Абылай жүгімді алса, Абылай жанын күтіп
отырмас па?

Қасымым әлі арынын баса алмай жүр, Уәли
келінімнен аса алмай жүр.
Әділ мен Ғұбайдоллам жүйріктерін Жаратып
аламанға қоса алмай жүр.

Сен барда әр нәрсені уайым қылмай
Жүруші ем, болды сенің жайың мұңдай. Алдыңды
Алла өзіңе жарық қылып, Артыңды алты алашқа
қайыр кылғай!..»

Батпаңдай ойлар басып жаралы ерді, Би-батыр —
соңына ертіп тамам елді. Аттанды кіндік шаһар
Түркістанға, Көкшетау қолын бұлғап қала берді.

Ағайын көп тілесіп: «Алла жарды», Үмітін
алдағыға жалғаған-ды. Арқада аялаған елі
қалды,
Отыз ұл - отыз ауыл ол да қалды.

Қарты да зыр жүгіріл қолбаладай, Жолында
жапырылып ел қоғадай, Астана, әзірет Сұлтан -
ат маңдайы.
Абылай қадам басты өрге қарай. * * *
Абылай Түркістанда тақ үстінде Қырандай
көз салады алыс күнге.
Ертеңі алашының не болады? Намысын
бермеп еді әлі ешкімге.

**Бұл қазақ өр келеді, ер келеді, - Ақылға
ерсінген ел кем келеді. Жойылды жер бетінен
Жоңғар елі. Ерлікке нояндары кенде ме еді?!**

**Ерлікке ақыл серік қыла алмасаң, Белгілі бұл
жалғанда тұра алмасын. Тәубе мен тәуекелі
тайталасса,
Бұл қазақ тез ұмытар бір Алласын.**

**Далада бала мінез ескен елі
Жауын да жақауратқан дос көреді. Дос
кайда?!
Бәрі - дұшпан, бас салуға
Алаштың айбынынан сескенеді.**

**«Сенсің, — деп,— жауға салар алдаспаным, —
Ауырға жегетұтын нарқоспағым», — Тізгенін алты
алаштың қолға беріп, Көзедің, шаужайыма
жармаспадың.**

**Мәрт едің ел өсегін бастырмаған, Қарт едің
тақтың дерті асқынбаған. Қызғанбай,
қызықтаумен отырушы ең Даңқымды күннен-
күнге асқындаған.**

**Білген соң қамдарымды елдің қамын Пиғылды
пенделікке алдырмадың. Бердің бе хан құзырын,
құлдай жұмсап. Сен калдың биігінде,
шалдырмадың.**

**Болғанда мақсат біреу, ақыл басқа. Не қайда
елді дауға батырмасқа? Қолымнан бір Абылай
жүгімді алса, Абылай жанын күтіп отырмас па?**

**Қасымым әлі арынын баса алмай жүр. Уәли
келінімнен аса алмай жүр.
Әділ мен Ғұбайдоллам жүйріктерін Жаратып
аламанға қоса алмай жүр.**

**Сен барда әр нәрсені уайым кылмай Жүруші ем,
болды сенің жайың мұндай. Алдыңды Алла өзіне
жарық қылып, Арғынды алты алашқа қайыр
қылғай!..»**

**Батпандай ойлар басып жаралы ерді, Би-батыр -
соңына ертіп тамам елді. Аттанды кіндік шаһар
Түркістанға, Көкшетау қолын бұлғап қала берді.**

**Ағайын көп тілесіп: «Алла жарды», Үмітін
алдағыға жалғаған-ды.
Арқада аялаған елі қалды.
Отыз ұл - отыз ауыл ол да қалды.**

**Қарты да зыр жүгіріп қолбаладай, Жолында
жапырылып ел қоғадай, Астана, әзірет Сұлтан -
ат маңдайы,
Абылай қадам басты өрге қарай. ***

**Абылай Түркістанда тақ үстінде Қырандай көз
салады алыс күнге. Ертеңі алашының не болады?
Намысын бермеп еді әлі ешкімге.**

**Бұл қазақ өр келеді, ер келеді, - Ақылға ерсінген
ел кем келеді. Жойылды жер бетінен Жоңғар
елі, Ерлікке нояндары кенде ме еді?!.**

**Ерлікке ақыл серік қыла алмасаң, Белгілі бұл
жалғанда тұра алмасың. Тәубе мен тәуекелі
тайталасса.
Бұл қазақ тез ұмытар бір Алласын.**

**Далада бала мінез өскен елі
Жауын да жақауратқан дос көреді. Дос қайда?!.
Бәрі - дұшпан, бас салуға
Алаштың айбынынан сескенеді.**

**Ерліктен еліке кім шақ келуде,
Әттең-ай, от қару жоқ
әскерінде;
Қарт Бұхар қасарысып
бастырмады, - Шабар ел
Бейжінін де, Мәскеуін де.
Осындай қайсар ойды ойлауы**

шын — Мәңгілік елін тыныш
қоймақ үшін. Қазақтың
камыменен хан Абылай Сарп
етті ақыл-ойын, арда күшін.
Қажымай қалың жаудан, қан
майданнан
Арманда өтті арыстан бай
жалғаннан. Алашқа арлан
қымбат ештеңе жоқ - Абылай
ұрпақ үшін арға айналған...

03. 03. 1991-10.

01. 1999.

Бурабай —

Астана

Мен қаншама
Асығамын, талпынам,
Бірақ-тағы электричка жүрісі
Айнымайды қалпынан.
Асықпайлы бұлттар да
Көк жүзінде қалқыған.
Бағандар да асықпай
Баяу ғана сырғиды.
Көк ормандар мүлгиді,
Асығуды олар тіпті білмейді.
Мен асықтым,
Түсе қалып,
Жүгіруге де оқталдым.
«Отты ғасыр екпінімен
Жаңылған ба?» - деп қалдым.
Жай-күйімді байқаған.
Қасымдағы қарт адам: «Асықпаңыз!», -
деді де,
Үнсіз қалды қайтадан.
Сәл отырып сұрақ қойды:
- Кімге асықтың?
Барасың қай қатаға?
- Ауылыма, анама!
- Олай болса,
- Асыққан жөн, карағым,
- Айтар деп ем:
- «Сүйгеніме барамын».
- Сүйгеніме асығуға
Болмай ма?
- Маған салсан, ол жайды:
- Сүйгеніңе асығуға болмайды.
- Бұл созіңіз көкейімсе конбады.
Қарттың сөзі, сондағы:
- Тында, ендеше!
Мен де сендей
Жас болғам. Ғашық
болғам, Кемеріме
сыя алмай,
- Тасып-толған
Сол шағымда,
Тулап жүрек,
Тасып қаным,
Қан майданда
Жауды жеңіп,
Сүйгеніме
Жету үшін асыққам.
Женіспенен оралғанда —
Көргенім:
Ошағымды ойран етіп
Ол менің,
Әлдекіммең
Қол ұстасып кетіпті...
Ал мен оны
Сүйіп едім қаншалық!...
Жә... қайтесін,
Қарт сөзіне тамсанып.

Замандасым да емессін, Ақтарылам
несіне?
Бірақ-тағы бір сөзімді
Ала жүргін есіңе.
Сен сүйгендей ол да сені
Сүйеріне көзің егер жетпесе. Ұлым,
ондай «ғашыққа»
Еш уақытта асықпа,
Болма босқа жарадар!
Қүткен жар тек —
Жар алал.

Сырласардай замандасым
Емес кой деп қысылып.
Қарттан мен сол шынымды жасырып ем,
Анығын,іа анама емес,
Сүйгеніме
Жетуге асығып ем.
Енді ол жайлы ауыз ашпай,
Терезеге бұрдым-дағы бетімді,
Ойға қалдым не түрлі.
Енді аптыққан коніліме
Күдік келіп бекінді-
Әр сезімнің толқындары
Жүрегімді ұрғылан.
Отырғанда тұнжырап.
Көз жіберіп далаға,
Элскричқа қеп кірді
Мен түсетін қалаға
Терезеден қарап едім,
Перронда тұр сүйгенім.
Анық көрдім ОНЫҢ жүзін,
Ақтарыла күдгенін.
Колындағы гүлдерін.
Жадырадым кеудемдегі
Күдік бұлтын сырғытып.
Дедім қартка:
- Мені қызым тұр күтіп!..
- Бақытты бол! - деді картым.
Күлімсірей бір қарап.
- Сақалына мөлдір тамшы
- Агып түсті сырғанап...

ҚАЗАҚСТАН ҒАСЫРЫ

(Публицистикалық поэма)

Өткен тарихымыз бізге талай-талай тағылым қалдырды. Халық озекті ортер окінішті сәттерді бастан кешудей кешті. Ал бүгін қазақстандықтар өз тағдырына оздері ие болып отыр. Жаңа ғасыр келіп қалды. Мен бұл ғасыр Қазақстанның тарихындағы ең ғажап ғасыр болады деп сенемін.

Нұрсұлтан Назарбаев

1. Бастау

Әлем мымау ғарасат майданында,
Жайлануға мұрша жоқ, ойлануға.
Қайғысына қабарып қаралы жер
Күннің көзін көңілсіз айналула.
Бір-біріне ел мен ел жасануда,
Кек құрсағы майланмен босануда.

Күнді айналып қара жер қартайса да. Жылды айналып адамзат жасаруда.

Жағасында жайқалып бал құрағы Өмір-озен қалайша сарқылады. Халық біткен ұмтылып азаттыққа, Адам біткен тірлікке талпынады.

«Інжілге» де иланбай, «Күранға» да, Алданады жалғанға құмарлана: Халықтардың билігі патшаларда, Адамзаттың билігі бір Аллада.

Алла әркімге несібе берген болар, Қасында онын бұйрыққа көнген қалар:
Мүсіркейміз үйі жоқ адамларды, — Жер бетінде елі жоқ елдер де бар.

Шолге қонған елдер бар көл көрмеген, Мұзға қонған елдер бар жер көрмеген. Ырғын ел ғып өсіріп шүйгін жерде - Алла бізді ешкімнен кем көрмеген.

Алла біздің халыққа иігеіндігі — Тәуелсіздік қолына тигендігі.
Тәуелсіз ел тізгінін сізге берсе – Сізді де Алланың, Нұр-аға, сүйгендігі.

Елуінде ел құлап дәргейіне, Алпысында толыстың деңгейіңе.
Бұл қатақта қыран көп қалықтаған, - Әркім шыға бермеген ел көгіне.

Толастамай шайқасын, тартысын да, Бақтың
қордін омпысын, алшысын ла. Аға болып
еліне елуінде.
Атасына айналдың алпысында.

Тындап жүрсіз жырауды, жыршыны да, Көріп
жүрсіз міншіні, сыншыны да. Табылар ма
тоқсанда Бұкар баба, — Қырықтағы құлақ сал
қыршынына.

2. Империяның күйреуі

Қазақстан КСРО құрамында.
Көтерісті бейнетін, ұранын да; Коммунист боп
көз жұмын ақсақалын,
Атеист боп тұатын ұланың да.
Шыр айналып тарихтың дөңгелегі, Аз-ақ
жылда өзгерлі ел бедері.
Маркс пен Ленинге ұйығандай
Біздің қазақ Аллаға сенбеп еді.

Пұт көрген соң әркімді бағландары Сонына
ерген ел кімге алданбады?! Абай, Шокан,
Ыбырай, Ахметтін. Өсінтін ұғатын жан
калмады.

Иман еді солардың үндегені,
Иман өлссе- арың да бірге өледі.
Ар-имансыз калған ел жау деи ұқты.
Арыстарын атылған турмедегі.

Дінім бар деп дінсіздің «дініменен»,
Айыменен теңсді, Күнменен. (Хрушевқа
күмәнмен қараса да). Сталинге ел сенді,
шыныменен.

Сөге алмайсын ешкімді сенім үшін,
Сенімінін болаттай берігі үшін. Миллиондар
бас тікті құрбандыққа Сталиннің жолында
өлу үшін.

Жылдан-жылға ұлғайып елде сенім,
Тіршіліктің ұмытты өзге есебін.

Қырық бір мен қырық бес біздің қазақ
Өз Отанын қорғады, өз көсемін.

Ашықты деп отандас Сібірдегі
Тың көтерді, даласын тілімдеді.
Көзге шұқып саналды кірген ырыс. - Есеп
болмай жерініл бүлінбегі.

Түрен түсіп жатса да жайлауына
Жатсынған жоқ күректі, қайланы да.
Өз елінде өгейлік көріп жүріп,
Оз жерім деп таныды Тайганы да.

Елдігінің жұрнағы қалмаса да,
Құмар болды данғаза, далбасаға.
«Менікі,- деп, - Байқоныр!» - кеуде қақты
Маңайына бір қазақ бармаса да.

Бірер жылда мал кетпей өрісінен
Шығып жатты озаттар ел ішінен.
Білім берді Отаны көл-көсір ғып, Тек
тарихты оқыпты терісінен.

Ертегімен елігіп алдағанға Диссидент
деп ат бердік нанбағанға. Ұлт боп
ұйып отырар кім бар еді, Қырғиқабақ
соғысы болмағанда.

Өгей ұлдай тепкілеп өзегіне
Империя таянды кезеңіне.
Алматыда, Бакуда. Балтияда Сына
қақты Горбачев өз еліне.

Жетпіс жылғы жентекгің өтеуіне Келіп
қалды озбыр ел кетеуіне. Жездет кетті
Мәскеуге. Өзіңіз кеп Жегілдіңіз туған
ел жетегіне.

Бір жағыңыз – өрт еді жалындаған, Бір
жағыңыз - өр толқын қабындаған.
Қырық темір қылауы қосылғанда Жорға
едіңіз жүрістен жанылмаған.

Янаевтың бүлігін талдағанда, Шегінегін
жерініз қалмағанда. Лукьяноктың
айтқанын сіз туралы Жария етті Олейник
бар ғаламға.

Билеген жан кезінде тамам елді, Задда
отырып әркімге баға берді: «Назарбаев
осылай сөйлеген соң,
Бітті бәрі. КСРО тәмам енді».

Шемен болған шерініз тарағасын,
Он екі елдің шақырып ел ағасын. Тұсау
кесіп ТМД-ның Алматыда, КСРО-ның
шығардың жаназасын...

Достық қолын ешкімнің қақпаймын деп.
Дәстүрлердің озығын сақтаймын деп.
Ту көтеріп шықтыңыз аренаға
Еуразия тұлпарын баптаймын деп.

Гумилентін ілімі бірге бізбен; Көршілермен
бір мақсат-мүддеміз де. Көшім жұрты
мәңгілік жат қолында. Ресей де мәңгілік
іргемізде.

Шығарсаң да басына қай төбенің
Бауырында бұл күнде байтақ елін. Керей
менен Жәнібек салған ізге Тарих бізді
түсірді қайта әкеліп...

3. Тәуелсіздік тағылымы

Сар далада азат ел сайрандаған...
Күн бар ма еді сағынып қайғы алмаған?!
Көзден ұшып кетіп еді, басқа қонды
Ата-баба аңсаған кайран заман.

Өз-өзінен азаттық келе ме енді,
Талайлар тан: кім берді? Неге берді?
Тәуелсіздік емес деп мынау келген,
Сөз шығарды дүбәра: «егеменді».

Тал бесіктен жеткенше жер бесікке
Бір арманды бабалар тербесіпті.
Құлдық сана оңай ма сілкінуі — Жатырқады
дербес ел дербестікті.

Тексіздікті тегім деп тепсінгендер –
«Жана қазақ» дентұғын екпінді ерлер. Талай-
талай тұнықты лайлады
Бас азаттық - бассыздық лсп білгендер.

Қараусыз кап ауылда қара шалыын, Жастар
дәмін татуда «жаңашаның». Жезөкше қыз
таптатып ар-намысты,
Ұл айналды құлына анашаның.

Шенеуніктер тыйылмай ұрлығынан. Сұмдар
пайда табуда сұмдығынан. Азаттықты
көрмейді Қазақстан - Арылмаса қазағын
құлдығынан.

Өз туысы жатса да соры қайнап, Көтермейді
шенеунің бөрі байрақ. Майшелпектен айырсаң,
тұшталандап
Шыға келер қарсыңа «Елім-айлап».

Өременен тоқтатып өрлегенін.
Керек боп тұр күн сайын тергегенін.
Дауысыңызды естісе дауаламдар
Үш мәртебе дауысын берген елін

Жүз халықтың баласы бауырдағы.
Бабын табу баршанын - ауыр бәрі.
Абылайдан аманат калған жұртың - Қарақат
көз қазағың ауыллағы.

Тәубесінен жанылмай, танымынан,
Ажырамай ел өссін тамырынан. Аузындағы
уызын айырбастап
Күлше қылар бөтеннің қамырынан.

Ел қылсам деп елімді амалдайсын,
Әр шарғыны безбендеп, бағамдайсын. Еркек-
әйел, жас-кәрі арақ ішсе –
Имансыздан ел құрап, баға алмайсын.

Әзәзілдің қызықтап арбағанын
Сәби халық сезбейді сорлағанын. Шенеунігің
түземей ел түзелмес,
Дін түзелмес жөндемей молдаларын.

Жаксылыққа ел жарып жөргегінде,
Қалықтаса бейбіт күн ел көгінде.
Ар-иманды ұрпағын жетілгенде
Қайтар, аға, азабың, енбегін де.

Оған шекті дамыл жоқ жаныңызға, Сорыңыз
да – мынау ел, бағыңыз да. Еліңіздің елдігі,
ездігі де
Елбасылық сын болар арыңызға.

Зұлқарнайын сақтармен соғысқан жер, Батыс
пенен Шығыс кеп тоғысқан жер. Қазақстан
барысқа айналғанла –
Әлем сізді мойындап арыстан дер.

Жүгін артып жүрген соң «Ақтабанның»,
Елдің сырын бұл күнде жаттап алдын.
Өзіңде теңіздей тілегі бар
Көзіңізге көлдей ғып мақтағаннын.

Желден оңай нәпсінін козғалмағы.
Пендеге оңай нәпсіге алданбағы.

«Ұлы!» - деген ұлы сөз ұрпақ айтар –
Замандастың аузында арзандады.

Дәмесі бар әркімнің ұлылықтан,
Ұлылықтын қайсы бар сырын ұққан. Ұрпағының
алғысын алары анық-
Елін алып шыққандар тығырықтан.

Үміт гүлін ектіңіз бақшамызға.
Әрбір танды дұғамен ашқанбыз да.
«Тауық берсін жердегі патшаларға.
Саулық берсін елдегі патшамызға!»

4. Ақадағы Астана

*Еліміздің астанасы Қызылордадан Алматыға көшкенде қырғыз
ағайындар: «Бу қазақтар өздері көшуін қойғанымен, астанасын
көшіруді қоймайды». - деп әзіл айтқан екен.*

**(Мағжан Жұмабаевтың жары - Зылиха
апайдан естіген әңгілем)**

Көрмегендер көрсем деп қиялдаған.
Тамсануын көрген жан тыя алмаған.
Алатаудың алқасы алтынлатқан -
Алматыны қиналмай қияр ма адам?!

Қиналдыңыз, әрине. толғандыңыз,
Батпан жүкті гүрзідей қолға алдыңыз.

Жәнібек пен Керейдей Шуға көшкен
Алатаудан Арқаға қозғалдыңыз...

Алаң да алан. алаң жұрт.
Ақ ала Ордаң қонған жұрт.
Алаң қағын жұрт үшін
Арқадан іздеп тапқан жұрт;
Бөгазы менен Дәндібай
Қалдырып кеткен мұраның
Марғұлан шаңын қаққан жұрт;
Абылай қоңған Көкшетау
Көз ұшында жатқан жұрт;
Қазақтың қамал - қорғаны -
Бөгенбай дабылдатқан жұрт;
Жез таңдайлы. алтын жақ
Бапан би мен Саққұлақ
Алашқа сөз қатқан жұрт;
Кәуір салған қамалды
Кенесары шапқан жұрт;
Ұзын қыпшақ хан Нияз
Каракөлге қаптатып
Қырық мың жылқы жапқан жұрт;
Балуан Шолақ бағланым
Ғалиясын тапқан жұрт;
Иманжүсіп саңлағым
Түрмесінде жатқан жұрт;
Ғазиз бенен Құлтума
Әннен алқа таққан жұрт;
Күңіреніп Ықылас
«Ерден» күйін тартқан жұрт;
Сағынайдың асында
Үш жүзге сауын айтқан жұрт;
Ақан сері ардағым
Құлагерден айырылып
«Бөрібайлап» қайтқан жұрт;
Күш атасы - Қажымұқан —
Қобыланды тапқан жұрт;

Сары бел мен саумал көл
Жаудың көзін тартқан жұрт;
Қарақұрттай шұбырып
Қарашекпен жапқан жұрт;
«Сарыарқам!» — деп еміреніп,
«Зар заман!» - деп күңіреніп,
Ақындар зарын қаққан жұрт
Совдеп құрып Сәкеңдер
Жаңа күні атқан жұрт;
Жаңа күні кеш болмай
Ескі орнына батқан жұрт;
АЛЖИР-іне айдалып
Жампоздардын жарлары
Жалаңаяқ жар кешіп,
Кызылқияқ қыр кешіп
Кызылдың қойын баққан жұрт;
Тын көтеріп, ұран сап,
Ту далаға түрен сап,
Тентіреп келген тексіздің
Тепкісінде жатқан жұрт;
Моласына дән сеуіп
«Алтын жұллыз» таққан жұрт.
Қазақшаның тамырын
Қара балта шапқан жұрт;
Қарт бабаға жас бала
Орысша шүлдір қаққан жұрт;
Жан алқымға келгенде
Тұяқ сергіп баққан жұрт;
Ерейменді неміске
Бер десе де бергізбей.
Шиыршығын атқан жұрт;
Батырдан қалған ерлігі.
Билерден қалған елдігі,
Мінезінің кеңдігі
Суалса да сарқылмай
Жылғасында аққан жұрт;

Жақсылар мен жайсандар
Жамбасы тиіп жатқан жұрт;
Өткен күнге ой салып,
Келер күнге көз салын,
Күмәнменен тоқталып,
Тәуекелмен оқталып,
Талайдарға сөз салып,
Күні-түні толғанып,
Бүгінім деп беркініп,
Ертеңім деп емініп,
Осынау байтақ даладан
Өзіңіз іздеп тапқан жұрт;
Көк туыңыз желбіреп,
Көк қызықты қаққан жұрт;
Алты құрлық адамы
Аттың басын тіреді –
Көп көңіліне жаққан жұрт;
Мәңгілікке сапарын
«Иншалла» деп тартқан жұрт!..

Көз қуанып күн сайын көркеміне,
Көңіліміз сенеді ертеңіне.
Қазақстан - алып ел, төрі - Астана,
Тағзым ғана лайық ел төріне.

Сын сағаты соққанда арымызға –
Туған ұлдар аз емес бағымызға.
Талғат сізді ғарыштан кқттықады.
Тоқтар тұрды жарасып жаныңызда

Талай дүбір, бәсеке әлемдегі
«Қазақ!» - деген дауысқа елендеді.
Жас ұрпақтың пәрменді ақыл-ойын
Үндістанда Дәрменің дәлелдеді.

Ұл-қызыңның нұр жауып талабына,
Додалардан тартты сый, бағаны да.

Астананың өнерін мойындайды
Әлем құлап Айманның аяғына.

Паворотти тамсанып «Ла Скаласын»,
Өз әнімен жеңер-ау бақталасын;
Бекболатпен бой тенер қайда бұлбұл
Әнмен қырап қазақтың Астанасын?!

Таңсық көрдік қаңсығын өзгелердің,
Туар ма екен бұл мінез өзгерер күн?!
Жайлауыма татысын қадам менің,
Ойнағына айналмай кезбелердің.

Шаңқан ауыл тіккендей көк белге кеп,
Елден қолдап салдыңыз, көктен жебеп.
«Синеманың» фрагын сыпыратын
Астанаға қазақы шекпен керек.

Алты алаштың ендігі құтханасын
Болаттай қыл, іргесін мықтағасын
Қазақ салған қаланың келбегі деп
Жұрт танысын адлымен ұлт қаласын.

Түйін

Абыройлы істер бар атқарылған,
Ерлік те бар дос танып, жат табынған.
Қазақ деген бір ұлтты біріктіру
Оңай емес жүз ұлтты баққаныңнан.

Оймен шолып, бағамдап айналаны.
Қиналасыз: елдіктің қайла амалы?
Қазақ деген бір елге айналғанда
Әлсмідсігі ұлы елге айналасы.

Қазақ деген - дана жұрт, дара батыр,
Сарқыт емес, сыбаға алады ақыр.

Қазақ жүзге бөлуін қойған күні
Жау басмна орнайлы заманақыр.

Алла жазса, ол күнді көз көреді
Кемеліне толалы ел, өзгереді.
Қазақстан кемесі Сізбен бірге
Тапқынында тарихтын тербеледі.

Жаулыққа бар. достыққа болған елің.
Шейіт кету - жігітке арман өлім.
Қоқан-лоқы жасаған көрші-қолаң
Тауып алсын картадан Жоңғар елін!

Өкшең мұзға тірелсе, алдын жарға.
Қаймықпа, аға, қара орман халқын барда.
Халық Сізге сүйенсе. Сіз - халыққа.
Бұдан артық жалғанда салтың бар ма?

Жау жағаға жармасып, бөрі етсекке,
Айырғанда ел-жұртын берекеттен.
Ер шиыршық ататын шырғаланда
Арпалысқан арыстан әрекетпен.

Тарылғанда тынысын, өрісің де –
Келу қиын пәтуа, келісімге.
Ақыл деген кімде жоқ, ақыл - арзан, —
Дана керек даңғайыр ел ісінде.

Барады озып уақыт Құлагерден
Барады асып көшініз құба белден.
Айқара ашты есігін еліңіздің
Қазақстан ғасыры - мына келген!..

БОЗЛУЫЗ АТ

Шұбыртпалы Ағыбай батырдан қалған сөз

Аңыз анасы — ақиқат

Ғабит Мүсірепов

Бұл шығарма 1979-80 жылдары жазылды. Қылышынан қан тамған кеңестік цензурадан өткізе алмасымды білген соң, аяқтамай тастап едім. Сол кездерде қазақ қауымын өксіткен жалғыз идея — ұлт азаттығын көксеген көңілдің көрінісі. Жиырма жылдан соң, бас-аяғын бүтіндеп, оқырманға ұсынуды көрдім.

Автор

Келемін құбылаға бетімді ала –
Сары дала. сайын дала, жетім дала
Сұлық жатыр.
Көмкеріп мөлдір сағым шетін ғана.
Даламды тонап кеткен –
Қаскөй дұшпан –
Қарғыстың қаны жапқыр.
Қарайды қарайғанға ел ме екен деп,
Сай-сал ішін тартып, аңырап қыр.
Ей, елім!
Туған Елім!

Өскен Елім!
Шұбырып ақтабан боп көшкен елім,
Сары далаң қаңырап тұр:
Ел де жоқ.
Дұшпан да жоқ,
Соғыс та жоқ -
Жоңғар мен қалмақ кетіп.
Елімнің ен дәулетін жалмап кетіп,
Сарыарқа тұлдыр жатыр.

Адамның қурап қалған басындай боп
Барады домаланып қаңбақ кетіп...
Болдырды күрең ат та астымдағы.
Өзім де қалжырадым.
Қайтейін қалжырасаң,
Қайта көрме!
Батырым, алжымағын, алжымағын!
Иіскедім жерден уыс топырақ ап,
Сездім де қанның иісін.
Қан жыладым.
Сарыарқам, көңіліме арзымадың.
Тыя алмай қанды жасым қалжырадым.
Қайтсам ба екен?
(Қой, батыр, алжымағын!)
Ағыбай емес не едім.
Ерлігім қайда менің?!
Ерлікпен қанатымды
Алашка жайған едім;
Алтайға шалғайдағы
Бара алмай қайта көрме.
Таба алмай қайта көрме
Найман елін!
Атағы асын жеткен
Алтайдан Көкшетауға -
Бозауыз тұлпарды алып
Қайтады ерің!..
Қалсыншы бір қуанып
Науандай қайран ерім.
Тұлпарым - Бозауыз ат -
Құсқанатым!
Мен сені ұрламақпын,
Көрсін деп Науан Сұлтан -
Жүректі жолбарысым -
Қызығын ұшқан аттың.
Боз ауыз — құсқанатым,
Мен сені ұрламақпын,

Жалыңнам ұстамақпын,
Көкшеге бастамақпын.
Қара көзен талай түн ұйқы қашып,
Алма беттің қызарған қаны қашып.
Жапанда арып-ашып
Жортып келем,
Бозауыз ат!
Бозауыз ат!

Түн жүріп таң атқанда
Көзіме тау шалынды —
Көрінді Алтай!
Сиындым Жаратқанда;
Осы екен жер көбесі,
О, тоба!
Жер ғой жаннат,
Аңқидым қарап маңға.
Ағыбай енді армансыз
Алтайды аралайды...
Сәскеде келіп кірдім.
Ормаңға қарағайлы.
Орманға қарағайлы
Сәскеде келіп кірдім
Орманнан адам емес. —
Шалғында кісеңдеулі
Бір атты жолықтырдым –
Жұлындай қара арғымақ,
Көп тұрдым сол арада
Тұлпарға санам құлап
Сүйсіндім жаңуардың
Көлеңдеп тұрғанына.
Қызықтым күміс жапқан
Айшықты тұрманына.
Жетектеп алып шығып,
Шабысын көрер ме еді!

Бозауыз осы екен деп.
Науанға берер ме еді!
Ер Науан ерін салып арғымаққа,
Қолына алдаспанын жалаң алып,
Сан қолға кірер ме еді дара барып!
Кетсем бе, кетпесем бе
Жетекке қараны алып?
Ку нәпсі:
- Арғымақтың
Тізгінін білегіне іл, - деп еді.
Арқаға жүр. - деп еді:
Ар келіп:
- Ілме, — деді.
Ешқайда жүрме, - деді.
Ағыбай қақ жарыллы.
Арлы да, нәпсіні де қолдамады.
Ләм-лим деп үндемеді.
Сол шақта қарағайдан бір шал шықты.
Сүйретіп қомақтылау бірдеңені.

- Ассалаумағалейкум. қария!
- Уағалейкумәссәләм! Кім боласын?
- Ақсақал, не көрінді, танымайсың қазақтың түмен қолға татитын Ағыбайын.
- Жөн-жөн...

Сонда ғана көзім шалды - қарияның орманнан сүйреп шыққаны енгезердей аю екен.

- Балам, аттан түс! (Аюын нұсқап) Мынадан сауға сұрмадың ғой.

- Алда разы болсын, ақсақал. Арық атқа қамшы ауыр. Атымның да халі жоқ.

- Содан болар. қара атқа көз сұғынды қадғаның? Байқаймын, алыс жолдан келе жатқан түрің бар. Ерліктен де кеңде болмадың, әліптін артын бағып, күткеніңе карағанда.

- Ер болсаң атқа қалай аңсар аумас? Ат үшін арып- ашып жол шексең және қалай ер болмассын?

- Ат үшін деймісін? Арып-ашқан сапарыңа татитын бұл өлкеде қай жылқы екен? Бозауыз ат болмаса еді дітіңе?

- Ақсақал демей. әулие дейін. Адаспай таптыңыз. Сол үшін шықтым сапарға. Мандайға алып Алтайды. Артқа тас- тап Көкшені.

- Кенесарының жаушысы болдын ғой.

- Иә, ақсақал.

- Олай болса айтайын жөн, сілтейін жол, карағым Ағыбай. Мына тауды камшылар жағына алын, мына көлді мінер жағында ұстап, мандайыңды ана шыңға беріп тарта бер. Ақшам болмай бір сайға құлайсын. Жалғыз үй бар отырған. Сонан сұра ендігі жол мен жөнді. Тек айтарым - тымақты жігітпен күреспе. Жолын болсын, балам!

- Әумин!

Жолым анық,
Бетім айкын –
Жақсарғандай халім шын.
Оң жағымда - биік тау,
Сол қапталда - айдын көл.
Қарсы алдымда - қалың шың,
Айналамда — қарағай.
Қайын менен самырсын.
Табанымда — қара жер.
Төбемде - аспан мауыты.
Жарқыл қағды үстімде
Ақ кіреуке сауытым.

Бозауызды көргенше,
Тізгінін қолға ілгенше,
Сарыарқаға жүргенше,
Өрекиді жүрегім.
Сергек басып келемін,
Серпе аяңдап күреңім.

Енді сені көрейін,
Іліп алып, жөнейін,

Жөнөмөсөм, өлейін,
Бозауыз ат.
Бозауыз ат!..

Бозарған көк түнеріп,
Мұнға батқан секілді.
Ағарған күн қызарып.
Шынға батқан секілді.
Қаранғылық тұмшалап.
Қатпар-қатпар тауларды
Ұрлап атқан секлді.
Түсті қара екінді
Қас-кірпігін шаң басқан,
Қаранар түн келеді.
Маң-маң басқан, маң басқан.
Аз уақытта болды ақшам:
Жер менен көк тұтасып.
Біртін-біртін жалғасқан.
Ызғар жайлап барады
Салқындатып ауаны.
Бір сайға кеп құладым –
Тастақ екен табаны.
Қарш-қарш басып келеді
Сал қуреңім тағалы.
Темір таға көк тастың
Үстін басып барады;
Тас пен таға қаржасып
Ұшқындасып қалады.
Батыр-батыр десек те.
Дүрсілдейді жүрегім.
Алқынады қос өкпе.
Алғанымша тұлпарым —
Бозауызды жетекке...
...Кешікпей-ақ кезіктім
Жалғыз үйге етекте.

—Уа, сөйлес!

Ешкім жауап қатпады. Үш мәрте сөйлес қылдым. Тым-тырыс. Аттан түсіп, ергенекті түріп, іпіке ендім. Тас шамның жарығы үй ішін айқын көрсетті. Оң жақта. жер төсекте теріс қарап шағын денелі біреу жатыр. Әйел болар, жамылған шапанының қаптырмасы жарқ-жұрқ. Төр алдыңда - басына қауқиған тымақ киген, еңгезердей бір жігіт... кесте тігіп отыр. Қарқылдап ала жөнелуге шақ қалдым. Ол маған бас көтеріп қарамады да — көз қиығын серпе тастап бір өтті де. кестесімен бата берді.

— Ассалаумағалекум!..

Сәлемімді де ешкім керек қылмады. Сәлден соң жатқан адам басын көтерді. Қартаңдау әйел екен. Мына жігіттің шешесі болар.

-Төрге өз. балам.

Дулығам мен қамшымды алалбақанға іліп, кісемнің бауын бостау байлап, наркескенімді жұкаяққа сүйеп, төрге барып отырдым. Тымақты жігіт төмен ысырыллы. ісін узбеді.

—Қай баласың?

—Жоқ, шеше. Алыс елдің баласымын. Шалғайдан келем шалдығып...

-Құдайы қонақ болдын ғой. (Жігітке) Тұр. мал сой.

-Не соям? Ұсак мал таудан ертең түседі.

Еңгезердей жігіттің дауысы жіңішке екен. Шолпыдай сынғыр етті.

— Торы биенін тайын сой.

Әйел маған сырлы керсеннен бір тостаған қымыз құйып берді. Қотарып ап, жігітке қолғабыс қылайын деп сыртқа шықтым. Жігіт күреңімнің ер-тұрманын алып, ашаға қаңтарып қойыпты. Тайды жығып, бауыздап та болыпты. Жалғыз жігіттің бір жылқыны лезде жыққанына тандан- басқа болмады.

—Көмектесейін...

Жігітін сапысына қол создым.

— Аулак тұр!

—
Ол мені иығымен қағып қалды. Әрине, оқыс ұрды - кескен теректей жалп еттім. Жүрек тулап ауызға тығылды. қан шапшып басқа тепті. Ызыдан талағым тарс айырылды.

- Тамтырап тұрғанда қапыда ұрғайды қайдан үйрендің, бала?! Алыспағын бар ма өзі?

- Кел, кел!

Сапысын тайдың қоңына кірш қадап. бері басты. Бел-десе кеттік... Масқара! Алып ұрды! Масқара!.. Қыз! Жігіт деп тұрғаным - қыз. Әне, басынан ұшып түскен тымағын алды. құтап түскен бұрымын түйіп жатыр төбесіне.

Тұңғыш рет жеңілдім,
Тұңғыш рет жерге тиді
Қос қақпақтай жауырын.
Тентіреп кеп таптым-ау
Қорлықтың ең ауырын!
Шарт сынатын шарболат ем ежелден —
Оның арғы қашанда
Жақсылыққа беттемейді -
Сезем мен.
Алыс әрі ауылым.
Жазым болсам,
Басым сүйер
Жоқ Алтайда жанашырым, бауырым;
Жер болдым-ау, жер болдым!
Бір өрекіп, бір басылам;
Тұңғыш рет жеңілдім -
Масқара-ай -
Ұрғашыдан!..
Енді не етем.
Енді не етем?!
Неге Алтайға келдім екен.
Бұл жорыққа жүрдім екен.
Сұлтанға серт бердім екен?
Елге қарай жөнейін бе,
Қорлыққа әлде көнейін бе.

Жолыңа әлде басты байлап
Құрбаның боп өлейін бе.
Бозауыз ат.
Бозауыз ат!..

Әл-хал дегенде саябырлап басылдым да. қыз шешесі- мен тілге келдім. Жайға түгел қанықтым. Бұл кісі Бошан байдың байбішесі екен. Жалғыз құрсақ көтеріпті; ол әлгі қыз. есімі - Айпара. әкесінің атастырған адамына шықпапты. дегеніне көнбепті. сөзіне ырық бермепті. «Өзімнен күші асқан жігітке ғана шығам. нәуетекке қатын болар көп төмен етектерің бірі емен», - деп сері таққан. Наразы әке шешесі мен екеуін сай табанында жалғыз үй қалдырған. алайда талақ тастамаған. Қызынан күші басым боп, алапасы асып туар бір жігіттен Бошан бай да үміткер.

Ақтабан боп шұбырын қалжыраған. қарындастан айырылып кан жылаган, керегесі кергіліп, іргесі түрілгем ел еңді- енді еңсе көтеріп келеді; талайдан бері Алтайдың елі де. жері де көрмеген той болады екен ертен. Ат аяғы жетер жердегі дүйім алаш жиылмақ. Той болған сон. бәйге болар. Бәйге болсан соң, жүлдесін шаппай алар Бозауыз ат та келер... Ендігі істі бара көрейік.

Еділден арғы қалмақтан.
Ертістен арғы жонғардан
Жөнкіліп келген қолдардан
Ұшырып қатын қырғынға.
Кетердей болған құрдымға;
Амалсыз басы біріккен,
Құрымас күнге іліккен
Қайратын жиып беркініп -
Болаттан берік жауының
Ұйығанын іріткен,
Ертістен арғы жоңғарын,
Еділден арғы қалмағын
Ініне қуып жайратып.

14-0024

Жеңіске жеткен алаштың
Коптснгі көрген тойы екен
Жалғанған шақта үзігі.
Алғашқы көрген қызығы.
Ұлан да асыр мына той -
Қоңырат пен Қыпшаққа.
Керей менен Уаққа.
Үйсін. Дулат, Албанға,
Арғын менен Найманға
Қанатын түгел жайғанда,
Әуелеп ұшқан ән мен күй
Жаңғыртып төбе-сайларды,
.Алтайдың басы айналды.
Күйрықта жалы сүзіліп
Бәйгеге аттар айдалды.
Айдалып аттар кеткен соң,
Балуандар топта сайланды.
Айпара барып отырды -
Ортаға кілем жайған-ды.
Бас балуан осы деп
Жаршылар түгел сайраулы.
Сайраған сайын жаршылар
Зығырдандым қайнаулы,
Отыз тісім қайраулы!
Шықпасам ба, шықсам ба? —
Таба алмадым байламды.
Сайлана шығып жықпасам -
Бағым анық байланды,
Бармағым кетер шайнаулы.
Қысылғаннан Ағыбай
Бір Алланы ойға алды: -
Басыма туды киын күн,
Жаратқан, саған сиындым!
Әзірет Әлі қайраты
Бойыма менің құйылғын.

Жалғыздың жары - бір Алла,
Абырой бүгін бұйырғын! –

Дедім де қадам бастым топқа қарай.
Дем беріп періштелер жақтағаны-ай.
Келдім де Айпараны алып ұрдым -
Ризамын құдіретіңе. Хақ тағалай-ай!

Ел - Айпараның елі ғой, күйініп күпілдескені де, сүйініп «бағы қайтты, шүкір» дескені де бар; әйтеуір. гүлдеп кетті. Айпараның сөзі байлау болды: «Өзімнен күші асқанға тием деген сертім бар еді, сен жолаушыға алсаң да тием, алмасаң да тием», - деді. Меңде шегінер жер жоқ еді. Түйетоғыз бас-татқан бар бәйгемді (қыз түтілі ердің құнына татыр дүние) Бошан байға қарғыбау есепті тартым.

Кешегі жалғыз атты жолаушы — бір белдескенде үйлі-баранды боп шыға келдім. Тәубә. Жасаған, тәубә!

Алғашқы түтннің айқасы сәл саябырлап, ендік басылған шақта Айпараға бар сырымды баян қылдым.

- Ағыбай, — деді сонда жарым маған, —
Жаратқан несібеде жаңылмаған.
Біздерге бұйырғаны осы болса -
Алғашқы. соңғы ерімсің қабылдаған.
Білемін енді Алтайда қалмасыңды
Бір маған басыбайлы болмасыңды.
Көкшеге тез жеткенің мақұл болар
Күттірмей Ер Науандай жолдасыңды.
Жеткендей болып едім арманыма.
Тағдырдың көнеміз де салғанына.
Өтермін шүкір етіп, ердің ерін
Бірер түн құшағыма алғаныма,
Жоқ саған ере кетпек талабым да,
Білесің қарт анам бар қарауымда.
Қалдырып ол бейбақты кете алмаймын,
Қаптаған көн тоқалдың талауына.

Аз күнгі кызығымды көп көрермін.
Жұбанып соған ғұмыр өткерермін
Бойымда қалған сенің нәсіліңді
Иншалла, өзіндей ғып жеткерермін...

Айпара осылайша жан сарайын ақтарып келіп, көз жа-сына ерік берді. «Жыламай қайтем, сен менің затым әйел екенін білдірдің. Енді қалған тірлікте ерге шығуым халал болмас. Сендей ер табылмас та. Аяғына тұсау да болмайын. Хан Кене мен Наурызбай, қала берді қалын ел саған менен де гөрі мұқтаж. Тілектеріне жетіндер!» - деді.

Бұдан соң Бозауыз ат жайын кеңестік. Айпара айтты:

- Кешегі той әлі тарқаған жоқ, Бозауыз ат тойлы ауыл- да. Ат иесі - ер талабы бар сері жігіт. Ауылының жастары Бозауыз аттың жанына алтыбақан құрып, айнала от жағып, түні бойы күзетіседі. Әйтсе де, амалы табылар. Ертең сол ауылдың жастарына екеумізді алтыбақанға шақыратын қылайын. Бара көрерміз істің орайын.

Ертеңіне кеште бәрі де дәл Айпараның айтқанындай болды. Айнала - самсаған от, шырқалған ән, қаптаған қыз-бозбала. Бозауыз ат көп көздің назарында.

Таңға жақын Айпара орайын тауып мені оңашалады.

- Қазір мен ән бастаймын. Ел менің әніме айналған сәтте Бозауызға мен де, жөнел. Қайтып көрісеріміз екіталай... - деп, сәл босап, мүдіре берді.

- Жұбайлық тілеулестігіңнен жолдастық қамқорлығың асып түсті-ау! Ердің әйел алдында көп парызы болушы еді, бәрін де өтей алмай барам. Өле-өлгенше ризамын. Қош. Ай - пара!

- Қош бол! — деп, Айпара лезде бойын тіктеп алды да, топ ортасына беттеді. Бір жігіттен қайындағы домбырасын алды да, тез күйге келтіріп, ән бастады.

О, дүние жалған! Көмей біткенде мұндай әнші көрсемші. Таңғы аспандай ашық та таза, мөллір үні алпыс екі тамырымды идіріп, бар денемді баурап алды. Елтің қалсам керек. Сөзін де Айпара осы шақтағы өз халіне лайық-

тап, жанынан шығарып. жанымен салып тұр. Арманды асық күйін айтады. Енді аңғардым, Айпара екінші әлді үшінші қайырымға келгенде: «Жөнел. батыр» . — деген сөзді әнге қосып, маған жалт етін бір қарады. Мен лезде есімді жидым.

Бозауыз ат тұсаулы емес еді. Мана ағашқа байлаулы тізгінін шешіп алар мұрша жоқ. қанжармен қиып жіберіп, жайдақ атқа қарғып міндім. Сол кезде етегіме қақпандай екі қол жабыса тусті. аттандаған әйел дауысы қоса шықты. Ат иесінің әйелі, түн бойына ат маңынан ұзамай жүр еді. Айпара әнін үзбесе де, ел назары маған ауып. жігіт-желең аз уақытта ес жиысып, маған қарай ұмтылысты. Енді болмаса аттандап ойбайын салған келіншек мені аттан аударып аларлай. Шылбыр кескен қанжарымды әлі қынға салмап ем, сол абырой болды, шапанның етегін әйел ұстаған жерден шорт кестім. Бозауыз ат ойнақтап жөнеле берді, қаптай ұмтылған елден үрікті ме, ытырына тартты. Мен де тақымды қағып қалдым. Төңіректе Бозауыздан басқа ат жоқ еді, ел соңымнан улап-шулап жаяу жүгірді.

Ұзап алған соң Бозауызды шылбырдың ұшымен ауыздықтап, тізгін тарттым. От басында алтыбақан ағашына сүйеніп Айпара жалғыз тұр екен. Әлі де әнін үзбегендей көрінді...

Ағаш арасындағы алдын ала жабдық қамдаған жеріме келіп. Бозауыз атты ерттедім де, бес қаруымды асынып, жол азығын бөктеріп, Сарыарқаны бетке алдым.

Сарыарқам қолын жайып қарсы алғанда,
Артымда алтыңдай тау Алтай қалды;
Еске алсам ет жүрегім езіледі –
Ай маңдай Айпарадай қалқам қалды... —

деп Шұбыртпалы Ағыбай батыр қартайған шағында қарлыққан дауысымен әнге салар еді. Ел естімеген ескі ән. «Айпаранын әні». - дейтін. «Алтайдан шыққан Бозауыз

тұлпар Сарыарқада Наурызбайдай ерлі алып сан майдан-ға кіріп еді. сүйегі Алатауда қалды» . - деп қарт батыр әнгімесін тұжыратын.

Бұл күнде Бозауыз атқа мінген Наурызбайдай ерлерді шексіз сағынамыз. Келер ме екен?!

АЙТЫСТАР

ЕРІК АСКАРОВТЫҢ ӘСЕЛХАН
ҚАЛЫБЕКОВАМЕН АЙТЫСЫ

Ерік:

Алдымен мен берейін елге сәлем,
Тізілген әлілқазым - төрге сәлем!
Айтыста асуы жоқ, кешуі жоқ
Ақ сеңгір -
Әселхандай белге сәлем!

Әселхан, сен де бұлбұл, мен де бұлбұл,
Әніміз уайым болды-ау елге бұл бір.
Өзіңді Ерік інін «апалайды»,
Біреулер түлен түртіп жеңге ғып жүр.

Шақырып Наурыз той жетеледі,
Көңілді көркем шіркін көтереді.
Түркістан тайқазаны колда болса,
Көжесі бар қазаққа жетер елі.

Құт кетті. ол қазанда есе кетті,
Ақынсың, соған бір сөз десен етті.
Магнит толқыны көп Алматыда,
Әселхан. Көктем қалай әсер етті?

Әселхан:

Алып ең ел-жұртынның ақ алғысын,
Шабыт құс тағы қанат қағармысын?!
Елімнің мәртебесін биіктеткен,
Алматы, Алатауым, аманбысың?!

Есен бе, құрбы-құрдас. жалпы халық,
Ақын ба. қол соқпаса халқы танып?!
Хал қалай. қатарласқан әріптесім,
Екеулеп жыр-өзенін шалқыталық.

Есеміз әр жерде де кетіп жүр ғой.
Кештеу боп парызымыз өтіп жүр ғой.
Ерікжан, айтпай-ақ қой сол қазанды.
Айтқанын бұдан басқа жетіп жүр ғой.

Ерік-ау, өлеңнен бар ырысымыз,
Асады біреуінен бір ісіміз.
Бұлбұл деп Көпбайларды айтады ғой,
Қопалдау, не де болса. ірі ісіміз.

Беремін жалғыз сұрақ бастамаға.
Көңілім саған деген - ақ шағала.
Қарқынды серпіліс бар біздің жақта,
Ерікжан, не боп жатыр астанада?

Ерік

Салған соң жырындыға жырындыны.
Айтыстың туып тұр-ау бүгін күні.
Ел бізден өрескел сөз күте ме екен,
Котлет қылса екен деп бірін-бірі.

Айтыста жалын аттық, гул аттық қой.
Бауыр боп бір бірімізді ұнаттық қой.
Ең үлкен жаңалығы Алматынын –
Олжасты аман-есен құлаттық қой.

Ел ме сдік ерлерінің құнын білер.
Батыраш болып алдық сүріңдірер.
Сабаса Абайынды надан қазақ,
Олжасты сабап жүр ғой «білімділер».

Құлашын кең дүниеге жайған адам,
Халқына көнілін қалды-ау, қайран ағам,
Қазаққа бұдан кейін өкпелеп көр,
Шоқанын аға сұлтан сайламаған.

Шырылдап отқа түскен халық үшін.
Ақыннан арылмайды-ау бәрібір сын.
Біреуге жақпады ма күрескені.
Атомның тоқтатам деп жарылысын.

Әселхан:

Гәп бар ғой сайланбаса дара мұнда,
Аз әлі жетілуі сананың да.
Топанын тоқыраудың сілкіп тастап.
Енуі оңай емес жананың да.

Қазақтың бар әлемнің арман-мұны
Олжастың тұнып тұр ғой қабағыңда.
Туса да азаматқа бақ сынар күн.
Дерт пе еді әр жыл сайын асқынар бұл?..

Қып-қысқа бұл ғұмырда неге-неге.
Жолдары болмайды екен жақсылардың?

Ерік:

Бірік деп қалың елге сайрап жүрем,
Құлжа ғып әр ағамды сайлап жүрем.
Бәрін де жақсы көрем оздерінің
Бастарың піспей қойды, қайдан білем?!

Әселхан:

Адамбыз жақсылыққа жаны құштар,
Адам бар жерде бірақ жаңылыс бар.
Жатады жүрегімді дүрсілдетіп,
Сен айтқан Семейдегі жарылыстар.

Жау шапса бұрын бабам аңдайды екен
Сасқанда жаннан қулық қалмайды екен.
Қазанның төңкерілген астында қап.
Бір бала бір ұрпақты жалғайды екен.

Көшіріп келген жаудан сақтанарсың.
Аянбай бар күшінді ақтарарсын.
Газ, ауа, топырақпен енген дерттен.
Жаныңды қалай аман ап қаларсың?..

Ерік:

Қазақтың өз өнерін ту қылған жер.
Шалқыған ән мен күйі бір думан жер.
Тулақ боп бара жатыр Абай, Мұхтар,
Шәкәрім қажымызды тудырған жер.

Ешбір жер Шынғыстауға жетпес еді.
Көтерді ұландарың көкке сені.
Тозаққа айналды ғой, тәуап қылар
Қазақтың Мәдине мен Меккесі еді.

Ұрпаққа жазар ма екен ержетуге.
Тазалық орнар ма екен жер бетінде?!.
Бесігін шырылдаған сәбилерлің.
Жерасты жарылыстар тербетуде.

Осындай біздің жағдай. көрдіңіз бе.
Өлім ғой күреспесек енді бізге.
Банкіде «Неваданын» есебі бар.
Бір теңге жарнаңызды бердіңіз бе?

Әселхан:

Партия - халқымыздың кемеңгері,
Мазмұны бетбұрыстың тереңдеді.
Шындықты суырып ап шыңыраудан.
Сілкініс санадағы жеделдеді.

Тарихты қазған сайын аршылуда.
Мезгілсіз дауыл жұтқан емендері.
Жүсіпбек, Ахмет. Мағжан, Шәкәріммен.
Халқымыз қандай биік, беделді еді?!

Тұрардай азаматтан айырылғанда,
Қи басты, қиқым терді төмендегі.
Қырық жыл қара киіп, жоқтау айтсам,
Шіркіндер қайта айналып келер ме еді?!

Ерік:

Ақынды ел намысы қоздырғасын,
Қалайша ашынып бір сөз қылмасын?!
Әселхан. біраз жайды ақтардық қой,
Ақталып жүрмейікші көп жылдасын.

Әселхан:

Ерікжан, сөз сөйлейсің, кесек-кесек.
Өзіндей жігіттер аз есептесек.
Кезінде ызаланған кетесің ғой,
Колыңмен қызыл шоқты көсеп-көсеп.

Ұмытты талай қазақ ана тілді,
Қалғандай домбырасыз дала түнгі.
Жалынға тастайсың ба демеді ешкім,
Жұлдыздай жарқыраған жанатыңды.

Баланы өзге тілде нанын тапқан,
Оқыды, жетілді деп еттік мақтап.
Сол бала жанымызды ұқпағанда.
Қасқырлай зар иледік қауып қақпан.
Дәрменсіз сыртта тұрып шуылдаймыз,
Есікті қайта аша алмай қатты жапқан.

Қазақша мектептерін жабылған-ды.
Газетке ол жайлы да жазылған-ды.

Қайтадан сол мектептер ашылды ма?
Қаулыны нақты іске асырды ма?
«Қазақ тіл неге керек?» дей салатын.
Даурықпа ағайындар басылды ма?

Ерік

Өсер ел ауруын жасыра ма.
Оларлы әлдебіреу басына ма?
Кесел боп сіңіп кеткен нигилистер.
Өлсе де Алматыда басыла ма?

Аз мектеп бар демейміз қатада біз,
Әрқайсысын бір жеңіске балағанбыз.
Жиырма бес мектеп ашты Алматыда.
Топырағын торқа болғыр.
Шона ағамыз!..

Әселхан:

Нәсіп боп кездестім ғой Ерікпенен.
Ініме тура өзіме еліктеген.
Суырылып шығып айтып Керекуде.
Жырыңмен жан-жүректі еріткен ең.
Өздеген жақын тартып айтыстарда.
Тілеуші ем қайтуыңды жеңіспенен.

Ерік

Құрмет қыл Әселхандай танымалға,
Жюриім. орыңда ойын қабыл ал да.
Әселхан сыйымыздан жаңылмадық.
Сыпайы бізден өткен табылар ма?!

ЕРІК АСҚАРОВТЫҢ КОНЫСБАЙ
ӘБЛОВПЕН АЙТЫСЫ

Конысбай:

Қарадай жасқаншақтап батыл кісің,
Тырнағын тоқыраудың батырды шын.
Халқым-ау. наурыз көжең құтты болсын,
Ел болып өздеріңше жатырмысын?!

Өртейді бір окініш өзегімді
Шетқақпай қылды екен деп неге бізді.
Наурызды діңге апарып шатастырып.
Қанша жыл кере қылдық көжемізді.

Қазір де жайымыз жоқ мақтанарлық,
Кезінде талай-талай артта қалдық.
Ұсталған 37-де ағамыздай.
Әзерге тілімізді ақтап алдық.

Алатау - ак жаулықты асыл анам,
Көргеңде көңіл қалай тасымаған?!
Төсінде бауырларым басын қосты,
Жан-жаққа тарыдай боп шашыраған.

Ерікжан, сыртқа салар айбарым-ай.
Түріңнен кетпеймін бе айналып-ай?!
Балама айырбастар бауырым ең,
Өзіңе қарсы салып қойғанын-ай.

Ерік

Ассалаумағалейкум, мен бастайын.
Жарқылда, қызыл тілім. алмастайын
Құмарын қалын елдің бір қандырып,
Алдында жақсы ағаның ойқастайын.

Қонысбай, жөн білетін інің едім.
Жарасып, сыйластықпен жүріп едін.
Қоңысбай әнге салып құбылтар деп.
Менің де түрлендірген түрім еді.

Сәлемін пайғамбардың бермей кеттін.
Аспанын астананың көрмей кеттін.
Өкпелеп қалдың ба, аға. қазағына.
Айтысқа бір жыл бойы келмей кеттін

Көп сұрап сағындық қой ағаны біз,
Алдымен құтты болсын қаламыңыз.
Жабылған облыстан газет аштың,
Және де құтты болсын талабыңыз.

Азырақ сөзді бұрып сол жайына-ай.
Хадари-халімше мен толғайын-ай.
Күн туған бастарына тыныш күнде,
Па. шіркін, Маңғыстау мен Торғайым-ай.

Білеймін қай басшының бүлдіргенін,
Ел жайы қиындап тұр бұл күндері.
Жапқанда қасиетті екі отауды,
Білмеймін кеңігенін кімнің жері.

Даламның ен дәулетін тонайын деп,
Құныққан аш қасқырдай «ағайын» көп.
Торғайды таратты ма тоз-тоз қылып.
Мұнайын Маңғыстаудың талайын деп.

Дөмегін көр-жерді інің не қылады.
Қызмет таппай қазақ қаңырады.
Жабылған облыстан үлкен елдің
Ұлдары үлкен жерге барды бәрі.

Облыс болса егер кажетіңіз.
Ашынып ел алдында сөз етіңіз.
Ағасы. осы жайлы не жазуда.
Көл ққйып отырған сіз газетіңіз?

Қоңысбай:

Лықылдап кеудеге сөз кеп тұрғасын
Мысымды талайлардан еттім басым.
Мақамың өзгеріпті, Ерік інім,
Халайық, сындырындар шөптің басын.

Ақындар жүрегінен күй ақтарар,
Халықтың еркетайы сияқты олар.
Мақамын Ерік мұндай құбылтқанда.
Бір әнмен айтқан маған ұят болар.

Ерікжан басқа әзіл таппады ма-ай,
Жаныма мына сөзі батқаны-ай.
Әлдилеп қолынан бір тусірмеген,
Халқыма өкпелеуден сақта, Құдай!

Сызылтып Кемпірбайдай сәнімменнен.
Өлсем де асқақ әнге салып өлем.
Айтысқа өткен жолы келе алмадым.
Газеттін жаңа ашылған қамыменен.

Осынау өмірімді қызық еткен.
Өнерді биік қоям қызметтен.
Ақын деп таниды елі Қоңысбайды,
Жүзі кеп, редактордың жүзі кеткен

Демеймін Торғайымның топырағы
Ерекше тоқырауда тоқырады.
Күде бір елім қалды-ау. ел басшысы
Терінде министр боп отыр әні.

Тіліне кыздырмалық ермеу керек,
Кінәні тек халықтан көрмеу керек.
Торғайым артқа тартқан болса бәрін,
Хатшысы неге жауан бермеу керек?

Мұндайды көріп жүрміз өмірімде,
Айтатын сөзім көп қой көңілімде.
Тізгілеп осы жайдын барлығын да.
Газеттің жазам әрбір нөмірінде.

Ерікжан кезек күтін қалмасын да.
Өлеңін ағасынын жалғасын да.
Көн болды аттың ізін салмағалы,
Айға отыр. не жаналық Алматыда?

Ерік
Сұраққа жауап таппай қаламыз ба?
Жабыллы екі облысы даламызда.
Бірақ та секрстарьлар кінәлі емес,
Барлық гәп Мәскеудегі ағамызда.

Талайдын қала жаздап табанында.
Бұл күнде ел болуға жарадың да.
Жабыла жаздады ғой Алматың да.
Хрущев пен Юсуповтың заманында.

Тарихтың көп сөйлерсің көрі күйің,
Демегін жырлай айту бәрін қиын.
Қазақта президент сайланбаса.
Е. халқым. хал-жағдайың әлі қиын.

Әрине. әзір халқым. бетін дұрыс.
Дегенмен аздығыннан кетуде ырыс.
Әр елді шарласаң да еш қалалан
Таппайсың біздегідей «жетім бұрыш».

Сыртағы ел Алматыға келмей жатыр,
Дидарын астананың көрмей жатыр.
Газеттер жар салса да жаңа алаңға.
Есімін Тұрарымның бермей жатыр.

Алматым - талайларға арман қала,
Көгінде көп жұлдызы жанған қала.
Дұшпаны не десе де, о десінші,
Жайнатып Димаш ағам салған қала.

Осы сөз маған сор боп тие ме екен,
Сонда да Ерік басын ие ме екен?..
Халқымның ықыласына ризамын,
Ағасын баяғыдай сүйеді екен.

Алматым - ақ жұлдыздай аққан қала.
Жоғалтқан көп асылын тапқан қала.
Халқымның ар-иманын оятпаққа
Медресе ашайын деп жатқан қала.

Ет сөкпес Алла атымен жырлағанды.
Ар-иман сақтап қалар бұл ғаламды.
Алдымен үлгі тастап жігіттерге,
Бермекпін медресеге бір баламды.

Конысбай:

Ерікжан, інім едін еріп жүрген,
Жанымда ақбөкендні желіп жүрген.
Ойына келген сөздің бәрін айғып
Қызығын жарияның көріп жүрген.

Халқымыз болып қалған шошымалы
Бұл сөзін біздер үшін тосын әлі.
Аузынды Мәскеуге салған кезде,
Кейбіреу тыңдауга да шошынады...

Біреулер жеман науқан ашқан еді.
Кеудесін ағамыздың баспақ еді.
Мен неге айта алмаймын Торғайымды –
Кезінде Димаш ағам ашқан еді.

Жағдайды, іншегім. байқадым көп,
Өкініп талай басты шайқадым көп.
Өмірі еш жамандық көргенім жоқ,
Алғыстан басқа ағаға айтарым жоқ.

Қашанда зиялы ақын сүйкімді ғой.
Бірақ та шауып кету біртүрлі ғой.
Кей сөзің жалаң ұран боп барады,
Ерікжан, сенің орның митингі ғой!

Бағанды бір адамдай білер едім,
Қашанда саған табыс тілер едім.
Тұсында төңкерістің туғаныңда,
Басқарып «Қызыл отау» жүрер едің...

Ерік

Әр заман мен әр түрлі жасар едім,
Қашанда осы әніме басар едім.
Тұсында төңкерістің туғаныңда,
Малымды ап, Қытай асып қашар едім.

Елімнің жүрер едім екпіні боп,
Жалыңдап ауыздағы өрт тілі боп.
Ерікті митингіге жіберші деп,
Келер ең «Қызыл отау» лекторы боп.

Демеймің ініні аға күндейді ғой.
Сөйлейді суырылып бұл дейді ғой.
Мәскеуден неге қорқам, Қоңыс аға.
Горбачев қазақша тіл білмейді ғой...

Бұл інің осы жайды саралайды,
Сондықтаң Кремльді жағалайды.
Қазақша тіл білем деп бізді аллаған,
Колбин де тілмаштыққа жарамайды.

Қонысбай

Бәрібір ағана сен ерер едін.
Болмаса теледидар көрер едің.
Мал айдап. Қытай асып кеткеніңмен.
Айтысқа бүгін мынау келер едің.

Төңкеріс бүгін тағы болып жатыр, Көкейге
талай істер қонып жатыр. Парасат
жарасады шын акынға.
Айқай-шу бізсіз-дағы толып жатыр.

Ерікжан, талмады ма жағың әлі.
Айтыста сынған жоқ қой сағын әлі.
Горбачев қазақша тіл білмегенмен.
Аударып беретін жан табылалы.

Тайжы кеп айтқан кезде күй-арманың,
Құмыра сыйлағанға ұялғаным.
Сен сонда түйе шекпен жаптын оған,
Көріп мен көз жасымды тыя алмадым.

Інімсің Атымтайдай сері нағыз,
Сондықтан сол айтысты сағынамыз.
Ақ бозды саған түсіп берді емес пе.
Біреуі шәкіртімнің Жадыра қыз.

Ерік:

Мәрттіктен асар, сірә, қылық бар ма?
Тәнтіміз қашанда елдік ғұрыптарға.
Мен құсап Горбачевті сөз қылам деп,
Қонысбай, партиядан шығым қалма..

Ақынды өресімен ел сынаған.
Сырттағы ел әрқашан да болсын аман
Он бес мың қазағымның ықыласын.
Арқалап қош келіпсіз, Мансұр ағам!

Ол жақта құмар екен ұшқан жырға,
Өкпесін тындаушынын қысқан жырға.
Жадыра екеумізді жақсы корер
Он бес мын ел бар екен Стамбулда.

Жырлаймын, мен жырлайтын шағымдамын.
Халқымның алды лейім сағынғаным.
Халқымның бергені деп ақ боз атты.
Қолынан Жадыранын қабылдадым.

Ол тұлпар тигеннен соң тақымыма.
Болды ғой көп әңгіме ақынына.
Барлығын тізе беріп неғылайын, -
Ризамын Жадыраның ақылына.

Ол жерде ондай мансап іздемеп ем,
Құрмет те көбейді ғой бізге деген.
Осыдан осы жолы тұлпар алсам.
Қос-аға, Жадыра үшін сізге берем.

Әрдайым осылайша жарасайық,
Аға-іні, құбылаға қарасайық,
Қайтейін жақсы ағамен жағаласып,
Осымен мен бітірдім. тарасайық

1990жж. 5кокек

ЕРІК АСҚАРОВТЫҢ
ЖІБЕК СЫЗДЫКОВАМЕН АЙТЫСЫ

Ерік

Ежелден іркілмеген өлеңге Ерік,
Қалайша шаршы топта төменделік!
Мен келдім Сегіз сері ауылынан.
Мәдидің мекеніне сәлем беріп.

Аламан бәйге атындай жарағанмын,
Әлі де талай жерге бара алармын.
Төріңнен орын бердің ақындарға.
Атыңнан айналайын, Қарағандым!

Домбыра - бұл Ерікке ұлы уайым.
Сонда да ағыл-тегіл жыры дайын.
Бипаздап отырғанды ұнатпаушы ем.
Мен енді Қыз Жібекке бұрылайын.

Ежелден тату елміз ізгі бауыр,
Біз - қалқан саған соқса күзгі дауыл
Тушкірсе сіздің ауыл тұмауратып.
«Жәрәкімалла» дейді біздің ауыл.

Қызылжар Қостанаймен тең отыр ғой,
Қызыққа Қарағандым кеп отыр ғой.
Біздерге қалған қазақ ара ағайын:
«Менікі қай жеңгенің», - деп отыр ғой.

Іздесен толып жатыр ағанда мін
Ал. кәне, аянбай бір жаманлағын
Ақтарып іздесем де жарық көрген
Жалғыз жол өлеңіңді таба алмадым.

Ал. кәне. домбыранды сабалашы,
Өлеңмен ойды-қырлы аралашы.

Абайдың өлеңінен табылмайтын, —
Әбіштің алтын иек сары аласы.

Жібек

Бұл күн ғой бәріміз көптен күткен.
Жинатып алуан жүйрік, ақын біткен.
Тындаушы жасыңыз бен кәріңізге.
Қостанайдың атынан бердім сәлем.

Ел-жұртым, бас иемін барлығына,
Бақ сынап келіп тұрмын алдыңызға.
Кездесіп қыз бен жігіт шаршы топта,
Айтысу атамыздан қалған мұра.

Армысыз. абзал аға. жасы үлкен,
Бас иіп алдыңызда бердім сәлем.
Қарсы ал қарындастың жылы лебізін,
Сақтаған сары майдай сізге көптен.

Ақыным. қалай болар хал-жағдайың?
Жолыңыз бола берсін ар кез. лайым
Тілеймін бұл сайыста өзіңізге,
Оңыңыздан жарқырап тусын айың.

Мен едім қостанайлық Жібек ақын,
Бар шығар әзілдесер сізбен хақым?
Қыз Жібек алдыңда отыр айтыс тілеп.
Төлегендей бола ма шама-шарқын?—

Деген бар «Ақын қызда. асыл таста».
Айтыста қарамайды кәрі-жасқа.
Мен де бір ақын қызбын арқасы бар,
Жүрексіңсең тұрып кет, мысым басса.

Ерік

Жібекжан, ілесе алсаң қарқыныма.
Мен сені балар едім алтыныма.
Егер де сен қарыңдас бола білсең,
Татимын Сырлыбайдың алты ұлына.

Деген сөз шығып кетті-ау «Ерік қырғын»
Өзім де сол лақапқа сеніп тұрмын.
Сескенбе, қарыңдасқа қастығым жоқ,
Бағыңды ашайын деп келіп тұрмын...

Қарыңдас, байқап-байқап ойқастағын,
Ағаңмен жақсы болмас айқасқанын.
«Қарыңдас. қарағым» деп отырғанда.
«Төлеген» деп салғанын кай сасқанын?!

Қатерлі Қособадай көл болмай ма?
Төлеген Бекежанға жем болмай ма?
Жібектің игілігін түгел көрген
Сансызбай болсам одан жөн болмай ма?!

Жібек

Берсеңіз кезегімді Жібек дайын.
Делебем қызып келед барған сайын.
Байқаймын сезіп отырсыз. ақын аға,
Қарсы шапқан жігітті аямаймын.

Кезегім келді менің шырқайтұғын,
Домбырам серігім еді жырлайтұғын.
Мақтансам елімді айтып, жырымды айтып,
Етпессің оны айып, халқым бүгін.

Жіберген Қостанайдың түлегімін,
Елімнің сенім артқан тірегімін.
Деген бар «Жүзден жүйрік. мыңнан тұлпар».
Сахнада жүздестім. міне. бүгін.

Түстім мен үлкен топқа алғашқы рет,
Әрине. лүпілдейді толқып жүрек.
Ақыным. жырмен қызу қағысалық,
Халық отыр біздерге табыс тілеп.

Қалайша жай қаламын әзіл айтпай,
Қалмаспын жауап таппай, үндей алмай.
Мұғалім екенімді сіз білесіз,
Жай кетпейсіз алдымнан бағамды алмай.

Алдыңыз мен жайында кімнен сұрап.
Отырсыз көп алдында өлең құрап.
Мен сізге бес қояр ем ағай ғой деп.
Басқаша бағалайды-ау жюри бірақ.

Жібек деп атымды сен қайталадың.
Демеші Біржандайын айта аламын!
Қалдын ба талантыма тәнті болып.
Басынды бұлғай-бұлғай шайқалмағын.

Ерік

Әндетіп келіп қалдың тоқтар тұсқа.
Шырағым. шырақ қылып өнерлі ұста.
Апамыз Әсияның жолын қуып.
Айтыста кім бар одан өленге ұста?!

Сөздерің жігерлі екен лапыл төккен.
Шырағым. жаумайды ғой ақын көкпен.
Шынымен сөз танитын қазақ болсам.
Кем емес ақындығың Ақылбектен.

Қарындас, өлең айтып заула деймін.
Осынау бағытыңнан аума деймін.
Бағынды саудаға сап отырсың ғой.
Шәкіртің болмағанға тәубе деймін.

Жібск:

Тобылдың толқынында өстім түлеп,
Қостанай қалып еді-ау табыс тілеп.
Жібектің жетегіне ілісе алмай.
Кетпегін өз еліңе жадап-жүдеп.

Бас қостың Қарағанды қаласыңда-ай.
Шырқасам шабыттанып кетем самғай.
Тәттіге өкпелеген баладай боп.
Ойын сөзді жүрмеңіз көтере алмай.

Қыз-жігіт болған әр кез айтыс сәні.
Қашанда сүйіп тыңдар жас пен кәрі.
Мен сізге оңайлықпен алдырмаспын,
Гүлдей нәзік болғанмен қыздың жаны.

Үлкеңді сыйлап өскен қыз баламыз.
Алдыңғы ақындардан үлгі аламыз.
Мен едім қостанайлық Жібек ақын,
Қызылжарлық сіз-дағы мұзбалақсыз.

Тиістің осы айтыста өзін маған.
Шыңдасам шығады ғой пора-пораң,
Ызғарлы солтүстіктен келін едің.
Еріп кетпе демімнен от шарпыған.

Айтыстың Жібекжан ден еркелетіп,
Отырсыз-ау, шамасы, есің кетіп.
Ашуланып жеңешем қалмас па екен,
Көзіңізге көк шыбын үймелетіп.

Неше күн айтысқа да шаршамайтын.
Мен емес қорғанып бас сауғалайтын.
Шамаң келсе аянба сен де. ақыным.
Құмарым бар айтыспай тарқамайтын.

Ерік

Құмардан тарқай алмай Ерік отыр.
Әр жақтан өлен лықсып келіп отыр.
Қалқам-ай. сені біраз терлетер ем,
«Бітір» деп жюри белгі беріп отыр.

Айтпайды саған әзіл Ерік тегін.
Ағаңның алжасқанын көріп пе едін?!
Бір көрген ақынменен салғыласып.
Қарыңдас. ұрысуга келіп пе едін?!

Шақ екен сұлулығың ойыңызға.
Сай екен салтанатың бойыңызға
Он жақта ұзақ қалар түрің жоқ-ау,
Қарыңдас, шақырарсын тойыңызға.

ЕРІК АСҚАРОВТЫҢ
ӘСИЯ БЕРКЕНОВАМЕН АЙТЫСЫ

Әсия:

Арқаның ақын қызы Әсиямын.
Несіне ел ықыласын жасырамын?!
Лайықты ер жігітке сыпайылықпен.
Аталы сөз сойлесен бас ұрамын.

Ерік

Алдында өлең айтып мен көремін,
Ақанның Құласындай дөңгелейін.
Атынан ат үріккен апам едің.
Дәл қазір жазатайым мен не дейін?

Әсия:

Атағың елге әйгілі. ақын жігіт.
Жыр айтшы мына жұртқа татымды ғып.
Бұл сайыс көтермейді сипақтауды,
Керек қой айтысқанда батылдылық.

Ерік

Атлында қалай өлен таппайын-ай.
Өлеңнің ақ тұйғынын баптайын-ай.
Батылдық керек дейсің, ол дұрыс қой.
Бүлдіріп алсам қайтем. аптайым-ай?!

Әсия:

Лақ еткен. соза құяр қасықтаймын.
Мен бүгін өзінді, інім. жасытпаймын.
Ойынды жөндеп айтқын. ақын Ерік.
Ән-жырға колға жайлы асықпаймын.

Ерік

Бұл Ерік сөйле десең ұшып отыр,
Ойыма неше тармақ түсіп отыр.

Туренің шарты бізге қиын екен.
Бір шумақ дендері қысып отыр.

Әсия:

Кеңдігін көңілімнің көрші бүгін.
Ерік-ау, бұл да сенің кемшілігің.
Дәстүрін түре айтыстың бұзам дейсің,
Айтыскер ақындарға ерсі бұның.

Ерік:

Түнере қара бұлттай жауад та Ерік,
Өлеңге бір кісідей сауатты Ерік.
Қоймадың бауырына шүйлігуді, Осылай
отырам ба жауап беріп?

Әсия:

Інім ең кездескенде сыйласатын.
Ретің жоқ ойда жоқта қинасатын.
Ақ жолы ақындықтың үлгі бізге,
Жел сөзге бірін-бірі қимас ақын.

Ерік:

Әсия, мағына көп өленіңде,
Ел сүйер қылықтар көп өнеріңде.
Бір кеште бір қарындас. бір апамен
Айтысу маған оңай дегенің бе?

Әсия:

Ойыңнан қыз көргенде дарын қашты.
Ұмтылдын аламын деп алынбасты.
Әй. білмеймін. апаңды сен аярмысың.
Аямай жібердің ғой қарындасты.

Ерік:

Соңынан еріп журмін құлыңдай боп.
Мен сенің жазылмаған жырыңдай боп.

Қайтейін қарындасқа тырнақ батты,
Ұпай да кетті кісі құныңдай боп.

Әсия:

Хақым бар кей сөзінді жаман дерлік,
Туады-ау қыз көргенде саған да ерлік.
Сансызбай Жібекке мен болам дедің,
Жанғырғып ескі әдетті әмеңгерлік.

Ерік:

Келдің бе маған сайлап кездігіңді,
Өткенді қозғаған соң сөз бүлінді.
Намысын Жібекжаннын жырта бермей.
Одан да ойласаншы өз күніңді.

Әсия:

Талаймен жыр жолыңда жарысқанмын.
Бірақ та ешбірінен қалыспадым.
Алғым жоқ абыройды арсыздықпен.
Сыпайы сөзден әрі барыспағын.

Ерік:

Қиналдым көрмеп едің шеп бұза алмай,
Қиналдым мақтауыңды жеткізе алмай.
Өзінді мақтай беріп неғыласын.
Біреуге отыр ма едін өткізе алмай?

Әсия:

Кездесті небір жырдың майталманы.
Ешбірі сүрінбестен қайта алмады.
Қызылжар қиқарланып шығарып ед.
Ерікжан, жөңді бір сөз айта алмадың.

Ерік:

Әсем он көмейден бір саусылдаса.
Талмайды-ау шамалыға даусың да аса.

Апа, сен ұялмасаң мен ұялдым,
Шырқай бер репертуарын таусылмаса.

Әсия:
Келді ғой қара сөзден ұйкым, тегі.
Жинағын жыр емес бұл. қиқым ба еді?!
Айтысып Әсиямен атым шықсын,
Деген бұл. інішегім, сиқым ба еді?

Ерік:
Жан жетпес. ей. апатай, саған дауда,
Дауыңа елі-жұртын алаңдауда.
Сыйласып, сіз-біз десіп жүр едік кой,
Енді кеп көшкенің бе жамандауға?

Әсия:
Жырлар тұр ойнақ салып өзегімде,
Үлгерсең жарар еді кезегінде.
Салауат салтыменен неше тойды
Өгкізді қыз бен жігіт өз елінде?

Ерік:

Біздерде талай той мен жиын боп тұр.
Тойларда менің жырым сыйым боп тұр.
Салауат деген жақсы халайыққа.
Бірақ бірден қойып кету қиын боп тұр.

Әсия:
Берік бол сен ақындық міндетіне,
Кім қарсы сөз сөйлейді қыз бетіне?
Жылытты жылы сөзің жүрегімді,
Рақмет, Ерік інім, құрметіне.

Ерік:
Ей, апа, әлі талай кеңесеміз,
Төскейде тереземіз теңесеміз.
Шынымен сұрақ қою жеткен шығар,
Интервью алып кетем демесеңіз...

ЕРІК АСҚАРОВТЫҢ ӘЗІМБЕК
ЖАНҚҰЛИЕВПЕН АЙТЫСЫ

Ерік
Армысың, уа, халайық, көрерменім,
Шығарда жаным бөлек сенен менің.
Тағы да бір «пәлені» бастағалы.
Алдына келіп отыр өлерменің...

Бола алсам қайрап салар ақ алмасың
Белгілі айға шаппай қала алмасым.
Дегенмен, алдыңғы күнгі екпінім жоқ,
Мәселем Үлкен үйде қаралғасын.

Сонда да жағдайым жоқ бүлінгендей,
Қиналман сөз айтам деп бүгін неңдей.
Халқымның алтын жүзін көргеннен соң
Байқаймын, кәрі жыным тірілгендей.

Ел едік өткені бай қазыналы,
Ғасырлар кені қашан казылады?!
Тарихы қазағымның әлі күнге
Мәскеудің нұсқауымен жазылады...

Мұндайда ақын қызбай, кім қызады?
Қазақтың жанған жоқ қой жұлдызы әлі.
Мектепте тілімізді оқытқанмен.
Тарихты оқыта алмай жүрміз әлі.

Өз тарих, өз шежірең шеттеумен жүр.
Ағалар: «Айтпа мұны, тек» - деумен жүр.
Тарихы СССР-дің әлі күнге,
Орыстан ұлы халық жоқ деумен жүр.

Әзімбек, осыларды елей ме екен.
Ақын ғой. бұған бір сөз демей ме екен?

Студент емесісің, бабың жайлы,
ҚазГУ-дің оқулығы не дейді екен?

Әзімбек:

Ереке, шығады ылғи хош үніміз,
Демеймін сізге ешқашан тосылығыңыз.
Әрқашан сіздің жақта болады ғой,
Әзілкеш Әзімбектей дос ініңіз.

Өлеңмен талай елмен таныстық біз.
Домбыра екі шекті қағыстық біз.
Ерікке қарсы келіп не көрінді,
Аға-інілі болып табыстық біз.

Ереке, болсын әр кез тауың биік,
Отыр ғой екеумізге халық ұйып...
Ер басыңа күн туса күні ертең,
Беремін бір өзіне жаным қиып.

Жақсының жүрегінде жалын барда,
Өмірде күндіз-түні дамыл бар ма?!
Тарихты ҚазГУ-імде оқығанмен.
Күйініп мен де жүрмін ғалымдарға

Тереңнен жыр маржанын сүзейік те,
Бейбіт күн айдыныңда жүзейік те.
Екеуміз шала оқулы болғанменен,
Жабылып сол тарихты түзейік те.

Ерік:

Атақты кей арамза алып жүр гой,
Аяқтан арғымақты шалып жүр гой.
Тоқыраудың тондары енді жібіп,
Тарихын көп кейіннен танып жүр гой.

Әзімбек. жетеді ғой көргендерім,
Қиянат жалғасқан соң шермеңдемін. Қазақтың
өткен күнін таныстырып,
Жазады ойларына келгендерін.

«Правда» өзі білгір. өзі батыр,
Қайдағы пәлекетті қазын жатыр.
Қиянат - әлеуметтік теңсіздікті
Ұлтшылдық көрінісі деп жазып жатыр...

Әзімбек. айтқаныңды құп аламын.
Ағаңа осы боп тұр ұнағаның,
Айтысқа тусекеннен соң мына менен
Ірірек мәселелен сұра. жаным...

Әзімбек:
Ерікжан, өзіңзді сүйем-дағы,
Жалғанға әркімнің-ақ күйер жаны.
Әлемге шашыраған «импорт» қазақ.
Өмір өзі жасаған сүйел-дағы.

Ойласам толады ғой сорға жаным,
Айналтса. шіркін, тарих доңғалағын.
Ауғанда екі жылдай болып келген,
Ауғандық «полуимпорт» мен боламын.

Өлеңім - сүйеуім де. тірегім де,
Әрқашан қазақ жүрер жүрегімде.
Ақ сөзін айтар енді деп ойлаймын,
Сөз алса азаматтар Кремльде.

Көгерттер азамат ел көсегесін.
Еліміз тапты-ау енді дос егесін.
Ойласам тағы жаным қиналады.
Тұрғын үй кезегінің мәселесін.

Бұл жерде талай ақын өлеңдетті,
Дегенмен. бір нәрседен зәрем кетті.
Айтысқа келген қарттар, аға-жеңге
Үйіне түнгі уште әрең жетті...

Емес пе қаладағы такси-жорға,
Алайда түседі екен әрең қолға
Көрерменді үйіне жеткізетін,
Қоймай ма арендаға «есек арба».

Мен қалай астанамды жамандайын,
Одан да өлең айтып амалдайын.
Көшеге толып кеткен кооператив.
Қолына түсіп қалма жазатайым...

Ерік:

Әзімбек. жақсы көрер ақын едін,
Дұрыс сөз айтқаныңда мақұл дедім.
Қалайша бірге тұған бауырларды.
«Импорт» деп, внешторг заты көрдің.

Барлығы бір қазақтың баласы ғой,
Біреді сөз жұбатуға табасын ғой.
Жағдайдың желі ысырған сырттағы елім.
Жанымның жазылмаған жарасы ғой.

Айтыстан шығар халық нөпір деймін,
Әрине, үйге қиын жету деймін.
Әзімбек. көлік жайын маған айтпа,
Қаланың басшылары отыр деймін.

Сұрасан тілдің жайын мына ағадан,
Сол үшін журилерге ұнамаған.
Бізге де әңгіме айтар ағалар бар.
Мұнартып тұрып алып мұнарадан.

Екеуміз өзімізге сенеміз ғой.
Бұл қазақ айтыс десе өлеміз ғой.
Ұрандап елдің сөзін айтқан ерді.
Кей-кейде орға жығып келеміз ғой.

Әзімбек:

Сезімім көкіректе тасатынмын,
Айтысқа тусіп жүрген жас ақынмын.
Әрқашан сөзін ұғып отырамын,
Ереке, өзіңіздей Бас ақынның.

Сакатауға биіктікті бар ниетім,
Ұнатам қазағымның әдебиетін.
Екеуміз жөне басқа ақындар боп,
Елімнің көркейтейік мәдениетін.

Қол арттым ақындықтың асқарына.
Халқымыз игі істі қостады да.
Отау боп Жаңа жылдан шығам дейді.
Қуантып «Алматының ақшамы» да.

Бұл газет жанашыр ғой. білеміз бе,
Біз де әр кез соны сөз ғып жүреміз де.

Әселхан жеттік енді. міне, біз де.

Ерік:

Сендердің ауыздарың дуалы ғой,
Шын ақын дулы боп туады ғой.
Айтқаны бұл ағаннын қабыл болса.
Ел жайы жақсы болып тұрады ғой.

Аударма жараспайды тұлғалыға,
Сондықтан «Ақшам» отау құрмады ма?!

Халықтық «Денсаулықтың» журналында.

Елімнің туып тұрса ғажап күні.
Біртіндеп азаяды азап-мұңы.
Сен өзің естімеген бір жаңалық,
Ашылар жаңа газет - «Қазақ тілі».

Жақсыға қыз да құмар. ұл да құмар,
Бұл сөзді ұғады ғой мұндағылар. .
Бірақ та Қытайдағы қазақтардын.
Әдеби жиырма үш қана журналы бар...

Өнердің биік болса шаңырағы,
Кобейер қаламгерлер саңлағы.
Қазақ бар он миллион жер бетінде,
Сол қазақ бір «Жұлдызға» жабылалы.

Айтыста айтарыңды сөз етіп ал,
Кейіннен елге пайда, қажеті бар.
Осындағы қаншама қазақтардын.
Әдеби жалғыз ғана газеті бар...

Шабытым газет десе. ышқыңды-ай бір,
Ақыным. сен де меңдей ұшқыңдай біл.
Орысша бір газет бар - «Қазправда»,
Қазақтың мұқтажына пысқырмай жүр...

Ағайын, уақыттан шектелмелік,
Қалайша жақсы жырды жек көрелік?!
Інішек. біз де созбай доғаралық,
Қазылар береді ғой бек төрелік.

**ЕРІК АСҚАРОВТЫҢ
ЕСЕНҚҰЛ ЖАҚЫПБЕКОВПЕН АЙТЫСЫ**

Ерік

Ел-жұртым, сәлемімді қабыл ал да.
Айтыстың көшін ұзат тағы да алға.
Жүйткіген жүйрік көп қой. Әселхандай
Әріптес енді маған табылар ма?!

Есенқұл. сен де топта жырлап едің,
Айтысып талайларды «қырған» едің.
Қаны бар талай ұлттың тал бойында.
Секілді наурыз көже бір жан едің.

Қайтесін, тағдырыңның бұйрығы көп,
Қазақтың саған берген сыйлығы көп.
Өзінді марапаттап мен жүремін,
Халықтар достығының символы деп.

Айтарда әр сөзінді ойлансаңшы.
Жігітке жігіт құсап сайлансаңшы.
Айтыстың туын тіккен ауылдансың,
Атаңның аруағына сай болсаңшы.

Кеше сен өкпелетіп ер Баянды.
Жаралап, қараладың елге аянды.
Есенқұл. не таптың-ау мұқатқанда,
Жаныңда бірге жортқан желмаяңды.

Сөзімнің бақшы. досым кесегіне.
Әркімнің ере бермей өсегіне.
Бұл халық - өзіндікі, кешіреді,
Кешірім сұрай атсақ кешегіне.

Есенқұл:

Ағайын жөн білетін айтады үлгі,
Білмеймін кеше қандай сайтан ұрды.

Алдында ағайынның кешірім сұрап,
Есенкұл өз өлеңін қайта құрды.

Финалға шықтым жалғыз, үш балменен,
Арыстан тең болмайды тышқанменен.
Рельстің үстіменен келе жатып.
Кенеттен түсіп кеттім шпалға мен.
Алдында құрдасымның бас иемін,
Финалға жалғыз өзім шыққанменен.

Білемін, айтыс сәні - жарасым ғой,
Елпілдеп елегенім бар асыл ғой.
Есенкұлмен айтысқан Баян құсап.
Тарихта ертен сен де қаласын ғой.

Дедін-ау наурыз көже қосындысың,
Ақындық дей алмаймын осынды шын.
Басы жаңа біріккен қос халықтың.
Арасына от жағып отырмысың?

Көңілі еліміздің кірпік ілген,
Қуаныштық жаңа-жаңа күлкімізбен.
Қаншама геноцидке тап болмадық.
Феникстей мың өліп, мың тірілген.
Сонда да біздің қазақ той жасайды,
Жүректе жатқан терең тыртығымен.

Мен де бір - Феникстің қауырсыны.
Айтыстың қиын тиді-ау ауыр сыны.
Ерік-ау. айтарыңды абайлап айт.
Сөзіңнің білесін ғой ауырлығын.

Ерік
Сөзіне кейде тоңып. мұздағанбыз,
Досым-ау, сенен несін қызғанамыз?!

Жақсы ғой келешекке жырың қалса.
Сен қалған сол тарихта біз қаламыз.

Есенқұл, әр сөзінді құптап едік.
Дос болып бір ұядан шыққан едік.
Жүргенде тоқтала алмай жүзге бөлу.
Есенқұл, не қылғаның ұлтқа бөліп?

Жырыңмен барарсың сен қарсы дауға.
Дауыңмен қарсыласты қамшылауға.
Орысқа жиеимін деп бөсе берме.
Орысшан жетеді әзер нан сұрауға.

Есенқұл, сөздерінді сапырмай тек,
Сан рет бас шайқағам ойпырмай деп.
Орысша түсінбейтін сатушыдан
Сұрайсын сарымайды «желтый май» деп.

Есемқұлға:

Бұл Ерік бекер босқа аптықпасын.
Орысша білмейді деп шаптықпасын.
Осыдан шыққаннан соң саған арнап,
Орыстың айтып берем «шастушкасын».

Кейде осы өз-өзінен ар болмайды,
Әр қазақ бас-басына арба айдайды.
Батыс пен шығыс болып біз байқассақ,
Кейбіреулер оны қалай малданбайды?..

Болып тұр осы қазір елге қайғы.
Не жетпейді, болғандай кенде бәйге.
Төрелігін өзін айт. жүрсің ғой сен
Арасында ағаның кең маңдайлы.

Ерік
Демеймін қысыр сөз бе елді бөлген,
Ұзақ па ел басында сен жүрер күн.
Еліңнен аяйсың ба өнеріңді.
Осы жерде «частушқанды» деп жіберген.

Қапыда ксе келтірді сені маған,
Жанымда жұртым отыр болып алаң,
Барлығы інілерге байланысты,
Қазақтың үлкендері - менің ағам.

Айтса деп бір ауыздан ұрандарын.
Қашанда халқым үшін шығар жаным.
Бір қазақ үш қазақ болып жүргенінде.
Ұл болуы бар қазаққа - ұлы арманым.

Оң сөзді әр саққа біз бұрмайықшы.
Әділ іске жөнсіздік қылмайықшы.
Құрметің болсын менің нағашыңа,
Қанеки, «частушқанды» тыңдайықшы.

Есенқұл
«Шастушкам» бұл Ерікке арман сынды,
Ерік-ау, естіртпеші зар даусыңды.
Одан да көк базарда тұрмайсын ба,
Зырылдатып біздерге шамарқанды.

Ерік
Өлеңің әрлі-берлі көшкен екен.
Сөздерді сен айтасың босқа бөтсн.
Құрбыға, құрдасқа да қылжақтайсын.
Бір бәйге көкейіңді тескен екен.

Есенқұл, құр беталды желікпегін.
Айтпайды саған өлең Ерік тегін.
Көк базарда тұршы деп неғыласын,
Сен мені сол маңайдан көріп пе едің?

Сөзіңнен тәлім кетті, нұсқа кетті.
Есенқұл, жағдайыңды ұқсаң етті.
Шарманка-парманканы неғыласын.
Айтысқа шаңқобызбен шықсан етті.

Есенқұл:

Базарда көргенім жоқ тірлігіңді.
Ақындық сақтайықшы бірлігімді.
Сен маған құрдассынып қалжындама.
Сен менің кескен жоқсын кіндігімді.

Ерік:

Әрине, кіндігіңді кескенім жоқ,
«Кестім» деп ел алдында бөскенім жоқ.
Қитығып әрбір айтқан уәжіме.
Есенқұл, неге отырсын окпелі боп?

Бұл жерде кездескен соң екі мықты,
Демесін сөз қадірін кетіріпті.
Бірі емес апрельдің бүгін бесі.
Есенқұл, айта берме өтірікті.

Тілеймін үлкендерге ұқсауыңды,
Айтыста уақыт аз - кісі ауылы.

Мен сенің кескен жоқпын кіндігінді,
Саған да кестірмеспін тұсауымды.

Есенқұл

Намысты қолдан беріп өлгісі жоқ,
Білемін. бұл айтыста ер кісі көп.
Ақындар мен сияқты жүрмей ме екен,
Халықтар достығының белгісі боп?!

Ерік

Сыйлайтын, ұлт пен ұлтты қосатын көп,
Сөздері келешекке асатын бек.
Есенқұл. мыжи бермей осы арада.
Қайтайық екеуміз де, дос ақын боп.

Мазмұны	
Шыға шапқан жүйрік еді. <i>Н. Айтұлы</i>	3
ӨЛЕҢДЕР	
Жүрекжарды	9
Кірлеме, менің жүрегім	10
Кейде мен...	11
Адалдық туралы аңыз	12
Шопенгауэр	13
Соңғы сөз	14
Сағынған досқа	15
«Ат мініп, әке, көтермедім...»	16
Анаменен сырласу	17
Мінез	18
Өмір жалғасы	19
«Осы мен қайда асығам...»	20
«Еске аламын өткенді...»	20
От көріктің басында	21
«Жауып жатыр жапырақтар жалтылдап...»	22
Әнші	22
Қыстың қызыл інірі	23
«Отырардың бақтарында күнде ұшқан...»	24
Қымыз	25
Сыя алмай жарық жалғанға	26
Самарқан	28
Сарайлар	29
Акын	30
Ғани Мұратбаевқа	32
Сайында Сырымбеттің	33
«Кешікті көктем биыл, көп бөгелді...»	34
Келтесорда, ауылда	35
Барады ағып ерке Есіл	36
Бақұл бол	37
«Сүйемін!» — деме...»	40
«Қыс болса Қызылжарға кеткім келер...»	42
«Қызылжарда биыл тіпті қар қалың...»	43
«Менен бұрын жырлап өткен мың акын...»	44
«Балалық алмыс, алыста және ағалық...»	45

«Шертілмеген сырың болса, шерт енді...»	45
«Дір ете қалдың...»	46
«Оятты да жүрегімді бір үн кеп...»	47
Азияның аптабы	48
Жалғыз шырақ	48
«Боларын дәл осылай білген едім...»	49
Аксиома	49
«Алатауда ақ дауыл...»	50
Ауылы Аяулымның Аюлыда	51
Байбөрінің боздауы	52
«Тектілерді тексіздер тепкілеген...»	54
Жындылар жыры	54
Майшам жарығында жазылған жыр	55
Қаба жалды кара айғыр	56
Мұқағалиға	56
«Дарияға салған қайығым...»	57
«Жалған-ай, менде...»	58
Құран	59
Оралу жыры	61
«Ей, елім, қай күні сен ел боласын...»	61
Батыр Баян. Жетісу	63
Құлыншақтарым	64
Бекзатқа	64
«Ақкөңіл, адал жүректі...»	65
Шерубайнұра	66
Экологиялық өлең	67
Генетика	69
Арқадан келген жолаушы	70
Клав Элсбергс	71
Қонысбай Әбіловке	72
Ақан Сері мен перінің қызы немесе	73
Сәкен Жүнісовке жауап	73
«Есіме түсіп, өткен, кеткендерім...»	75
Ағатай	76
Сағыныш өртеп	77
«Қара орманның қолтығынан жел кіріп...»	78
«Көргің келсе қар бұрқаған боранды...»	79
Заман-ай	80
Көкшетауға Абылайдай хан керек	80

Токанын төрт толғауы	81
«Күрсіне берді Көкшенің бұлты арылмай...»	85
Бір кездесу түр алда	86
«Секілденіп...»	87
Ауылдағы ақындарға хат	88
«Сары белден сарғайып таң аталы...»	89
«Ғашық болып қызды ауылға аттанған...»	90
«Салт мініп сал күреңді, сар желдіріп...»	91
Қоңыр киік	92
«Сенің нұрлы жамалыңды көргенде...»	94
«Ақ орамал бұлғап елі алда арман...»	94
Жасыбайдың жағасы	94
«Ару қыздың ақ тәніне...»	95
Әкеме хат	96
«Жан аға, менде түсіне білсең арман көп...»	97
Ньютон заңы	98
Ригадағы қарындасқа	99
✓ «Сары күз қол жайған...»	100
«Сені ойлаумен атты менің таңдарым...»	101
«Сен кетті деп айтады маған бәрі...»	102
«Бөлмене сенің кіріп мен...»	102
✓ «Бірде шілде, бірде қаңтар мына күн...»	104
«Білмеймін сор ма, бақ па – ол арасын...»	104
Таудағы түн	105
Семсер туралы ой <i>НАЗИМА</i>	106
Мен – желмін	107
Асықпашы, махаббат!	108
Алматыдағы ақындарға хат	109
Сағымбайға хат	111
Күлтегін	112
«Жүз жасқа жету беріліп қойған сертім деп...»	113
Қажымұрат Ыбырайұлы 53-ке толғанда	115
Қызылжар	116
«Өлең маған дауасыз дерт болды анық...»	117
Атбасар	118
✓ Ләйлі – Мәжнүн	119
«Сібірге келді сары күз...»	122
Сібір	123
Жолаушының жол жыры	124

Сен қоңырау шалғанда...	124
Аралда	125
«Күндер зуылдап аққан...»	126
«Алапат боран...»	127
Көкен ақын	128
«Жиырма сегіз жасымды мынау көп демен...»	129
«Мен ертең Қызылжарға тағы аттанам...»	129
Мағжан ақталғанда	130
Саған арнаймын	130
Аханның 60 жылдығына	131
Қазақстаным	133
Дұға	133
Нұрғожа ағаға	134
Малатья су қоймасы	135
«Ғабе...»	136
✓ Жер	137
Қостеректің құдығы	138
Астана – Бәйтерек	139
Баттал ғазы	140

ПОЭМАЛАР

Сантас	143
Сауыр тілген	147
Сегіз сері	151
Абылай хан	165
Электричкада	185
Қазақстан ғасыры	188
Бозауыз ат	201

АЙТЫСТАР

Ерік Асқаровтың Әселхан Қалыбековамен айтысы	217
Ерік Асқаровтың Қонысбай Әбіловпен айтысы	223
Ерік Асқаровтың Жібек Сыздықовамен айтысы	231
Ерік Асқаровтың Әсия Беркеновамен айтысы	237
Ерік Асқаровтың Әзімбек Жанқұлиевпен айтысы	241
Ерік Асқаровтың Есенқұл Жакыпбековпен айтысы	247

Ерік АСКАРОВ

ЖҮРЕКЖАРДЫ

Жыр жинағы

Редакторы Бауыржан Берікұлы
Техникалық редакторы Раушан Түрлімнова
Көркемдеуші редакторы Жеміс Қазанқанов
Корректоры Сәуле Қанапина
Компьютерде беттеген Эльмира Заманбек

Басуға 28.01.09. қол қойылды.

Пішімі 84x108 ¹/₃₂. Қағазы офсеттік. Офсеттік басылдыс.

Шартты баспа табағы 13,02.

Тапсырыс №0024. Таралымы 1000 дана.

ISBN 9965-35-629-7

«Фоллиант» баспасы.

010000, Астана қаласы, Ш. Айманов көшесі, 13

«Фоллиант» баспасының баспаханасында басылды